Helena Wojcewa
Tetiana Buczacka

Олена Войцева
Тетяна Бучацька

JĘZYK POLSKI

Польська мова

Klasa 4

Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach

Aparat projekcyjny latarnia magiczna

Żaglowce

Kolekcja modeli zabytkowych pojazdów

Murzynki

Lalki woskowe z XVIII w.

Lalka

Konik

Miś

Bohaterowie filmów animowanych

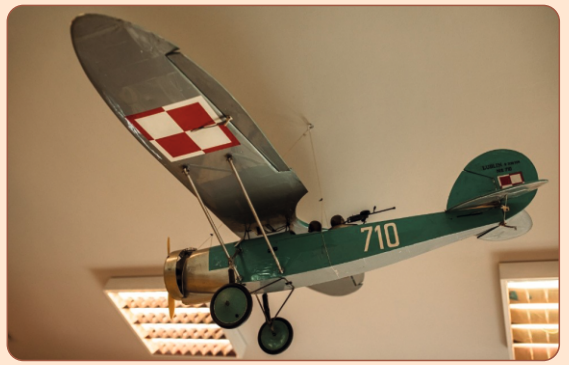
Pies Reksio

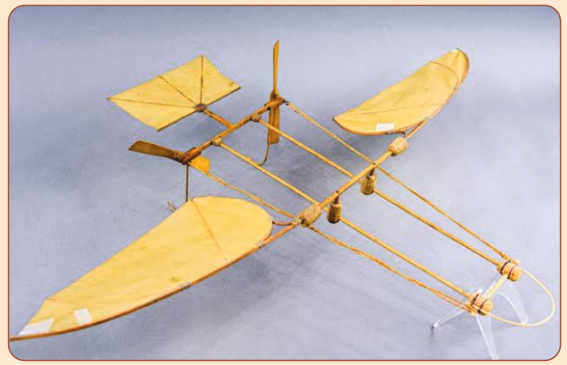
Miś Colargol
jako zdobywca kosmosu

Miś Uszatek

Samoloty

Państwowe Muzeum Zabawek w Kijowie

Ekspozycja muzealna

Zabawki ze słomy

Lalki Motanki

Zabawki z gliny

Drewniane zabawki

Олена Войцева
Тетяна Бучацька

ПОЛЬСЬКА МОВА

підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Helena Wojcewa
Tetiana Buczacka

JĘZYK POLSKI

podręcznik dla klasy 4
szkół średnich ogólnokształcących

Czerniowce
„Bukrek”
2026

УДК
В 65

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 р. № 111)

Підручник розроблено відповідно до навчальної програми з польської мови та читання (складник типової освітньої програми) для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Oznaczenia umowne

 — powtórz wiadomości, znaczenie i pisownię wyrazów

 — zapamiętaj znaczenie i pisownię nowych wyrazów

 — pracuj w parach

 — pracuj samodzielnie

 — zadania o podwyższonym stopniu trudności

 — wiem więcej: wiadomośc ykraczające poza program

 — odpowiedz na pytania, wykonaj polecenia

 — zastanów się, porównaj

 — pracuj w grupie

 — uśmiechnij się

Войцева О. А., Бучацька Т. Г.

В 65 Польська мова : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти. — Чернівці : МПП «Букрек», 2026. — 136 с. : іл.

ISBN 978-966-997-316-0 **УДК 811.162.1(075.3)**

Wojcewa H., Buczacka T.

B 65 Język polski : podręcznik do klasy 4 szkół średnich ogólnokształcących. — Czerniowce: Bukrek, 2026. — 136 s.: il

ISBN 978-966-997-316-0 **УДК 811.162.1(075.3)**

Інтерактивний електронний додаток до підручника розміщено за посиланням: https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:Bukrek+4+21.10.2025/course/

ISBN 978-966-997-316-0

© Войцева О. А., Бучацька Т. Г., 2026
© Видавничий дім „Букрек”, 2026

POWTÓRZENIE.

TEMAT 1

BOGACTWO JĘZYKA POLSKIEGO I RÓŻNORODNOŚĆ JEGO BUDOWY

Top Wing. Ptasia Akademia **to popularny kanadyjsko-amerykański serial animowany dla dzieci, który opowiada o przygodach czterech młodych ptaków szkolących się na ratowników na Zakręconej Wyspie. Penny, Rod, Swift i Brody rozpoczynają szkolenie z nadzieją, że pozytywnie wyróżnią się na tle innych kadetów.**

Lekcje 1–5.

1. **Popatrz na obrazek i wysłuchaj informacji nauczyciela na temat: „Słońce oświeca świat, wiedza oświeca ludzi”.**

Ułóż jedno lub kilka zdań na temat:

„Do czego potrzebna jest wiedza?”

2. **Popatrz na obrazek. Podaj nazwy miesięcy do wszystkich pór roku. Z jakich głosek składają się wyrazy, które oznaczają pory roku? Jaką porę roku lubisz najbardziej i dlaczego?**

Wyrazy pomocnicze: styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień.

3. **Wstaw brakujące wyrazy.**

Najmniejsza jednostka mowy to ____.
Głoski tworzą ____.
Z sylab składają się ____.
Zdania powiązane ze sobą treściowo tworzą ____.

Wyrazy pomocnicze: głoska, sylaby, wyrazy, tekst.

4. **Popatrz na rysunek. Opowiedz, gdzie podróżowałeś / podróżowałaś tego lata? Które miasta zamierzasz zwiedzić w przyszłości?**

Zapisz w zeszycie nazwy ukraińskich miast po polsku.

5. **Dokończ zdania, wybierz właściwą odpowiedź.**

1. Latem moja rodzina wyjechała na wakacje *(do Odesy, Kyjiwa)*.

2. Pierwszy raz zobaczyłem / zobaczyłam *(morze, rzekę)*.

3. Pływaliśmy / pływałyśmy, spacerowaliśmy / spacerowałyśmy po mieście i zwiedzaliśmy / zwiedzałyśmy *(muzea, teatry)*.

4. Bardzo (*podobali* / *podobały*) mi się wakacje!

6. **Wstaw brakujące wyrazy.**

Tekst to ciąg zapisanych .
Temat stanowi utworu.

Związki wyrazowe pomocnicze: podstawową myśl, słów i zdań.

7. **Opowiedz, jak spędziłeś / spędziłaś wakacje? Wykorzystaj wyrazy pomocnicze.**

Jakie miejsca chciałbyś / chciałabyś zobaczyć w czasie wakacyjnych podróży?

Byłem / byłam w mieście, na wsi u babci, nad morzem z rodzicami, nad rzeką z rodzeństwem, na wycieczce zagranicznej; często chodziliśmy / chodziłyśmy do miasta, do lasu; kąpaliśmy / kąpałyśmy się, pływaliśmy / pływałyśmy w basenie; graliśmy / grałyśmy w piłkę

nożną; jeździliśmy / jeździłyśmy rowerami; skakałyśmy przez skakankę; czytaliśmy / czytałyśmy książki; oglądaliśmy / oglądałyśmy filmy; pomagaliśmy / pomagałyśmy rodzicom w domu.

8. **Uzupełnij wiadomość przykładami.**

Głoska jest najmniejszą słyszaną i mówioną cząstką wyrazu.

9. **Wymów głośno wyrazy, policz, ile jest w nich głosek. Zapisz w zeszycie podane wyrazy. Podziel na sylaby dwa wyrazy według własnego wyboru.**

Miasto, basen, wycieczka, książka, cukierek, piłka.

10. **Odgadnij, które głoski pojawiają się najczęściej w podanych wierszach.**

1. Trele, mele i morele,
Ela, Edek i fortele.
Gdy mówimy: bee i mee,
Też słyszymy głoskę tę.
Trele, mele i morele,
Edek, Ewa i gazele.
Teraz każde dziecko wie,
Że mówimy głoskę … e!

2. Wąż syczy wciąż: ssss… ssss…
A dookoła wiatr szumi jak świat: szszsz… szszsz…

Wąż już syczy ze zdenerwowania: ssss… ssss…
Jak ten wiatr szumi bez opamiętania: szszsz… szszsz…

11. **Przeczytaj tekst. Przetłumacz go.**

Język ogólnopolski jako środek porozumiewania się ludzi

Język jest narzędziem komunikacji międzyludzkiej. To wielki skarb kultury. Należy pamiętać, że jesteśmy współtwórcami języka, dlatego starajmy się właściwe używać słów, aby opisywały rzeczywistość jasno i wyraźnie (wg miesięcznika „Wychowawca”).

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

narzędzie – знаряддя; ***wyznacznik*** – показник;
rzeczywistość – дійсність; ***wyraźnie*** – виразно.

Zwroty:.

komunikacja międzyludzka – спілкування між людьми;
skarb kultury – скарб культури;
właściwie używać – правильно вживати.

12. **Powtórz wiadomości i alfabet. Opowiedz to swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.**

Litera to graficzny znak głoski, najmniejsza pisana część wyrazu.

13. **Przeczytaj wyrazy i policz liczbę liter i głosek.**

Słowo, język, głoska, alfabet, abecadło, wyraz, narzędzie, komunikacja.

14. **Zapisz w zeszycie swoje imię i nazwisko. Wskaż liczbę liter i głosek w tych wyrazach.**

15. **Wstaw brakujące wyrazy.**

Wyrazy, które wymawiamy lub słyszymy, składają się z _____. Wyrazy, które piszemy albo czytamy, zawierają _____. _____ jest graficznym znakiem głoski.

Wyrazy pomocnicze: litery, głosek, litera.

Wiem więcej

Odmiany współczesnej polszczyzny

We współczesnej polszczyźnie można wyróżnić takie odmiany: **język ogólnopolski, dialekty, gwary**.

Język ogólnopolski to wspólna dla Polaków odmiana języka polskiego. **Dialekt** to regionalna odmiana języka. **Gwara środowiskowa** to odmiana języka używana przez konkretną grupę społeczną (gwara uczniowska) lub zawodową (gwara lekarzy, górników).

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

odmiana – різновид; ***dialekt*** – діалект; ***gwara*** – жаргон; ***wspólny*** – спільний.

Połącz podane słowa i opisy z odpowiednią odmianą języka: język ogólnopolski, dialekt lub gwara regionalna (używane w konkretnym polskim regionie), gwara środowiskowa (używana przez grupę ludzi, np. uczniów).

1. Słowo *kartofel* lub *pyrka* zamiast *ziemniak*. 2. Słowa *spoko* lub *nara* używane przez młodzież zamiast *spokojnie*, *na razie*. 3. Słowo *pyszny* (*pyszny obiad*) zamiast *smaczny*. 4. Słowo *dzieciak* w mowie mieszkańców Warszawy zamiast *dziecko*.

16. **Uzupełnij wiadomość własnymi przykładami. W razie potrzeby korzystaj z podręcznika i słowników do nauki języka polskiego.**

Dwie litery **sz, rz, cz, dz, dż, dź, ch,** które oznaczają jedną głoskę, nazywamy ***dwuznakami***.

akcent – наголос
alfabet, abecadło – алфавіт, абетка
ćwiczyć – тренуватися, вчити

17. **Użyj potrzebnej formy zwrotu grzecznościowego do dorosłego lub kolegi w sytuacji, gdy szukasz potrzebnej ulicy.**

Dialogi pomocnicze:

1) – Przepraszam panią, gdzie jest ulica Nowy Świat?
– Blisko, proszę iść prosto.
– Dziękuję.
– Proszę bardzo.

2) – Przepraszam, czy nie wiesz, gdzie jest ulica Kwiatowa?
– To daleko. Musisz jechać autobusem. Przystanek jest za rogiem.
– Jakim numerem autobusu można tam dojechać?
– Linia sto dwa jedzie do tej ulicy.
– Bardzo dziękuję za pomoc!
– Proszę.

18. Zapisz wiersz do zeszytu. Podkreśl wyrazy, w których są dwuznaki.

Kalina Jerzykowska

Dziupla wyszczupla

Pouczała wiewiórka przepiórki
że ci, co mieszkają w dziupli,
są zazwyczaj nadzwyczaj szczupli,
bo przeciskanie przez drzwi-dziurki
krągłych brzuszków i pulchnych ud
to prawdziwa dieta cud.

Odpowiedz na pytania.

* **Jak dzielimy zdania ze względu na cel wypowiedzi?**
* **Jakie wyróżniamy rodzaje zdań pod względem intonacji?**

19. Wstaw brakujące wyrazy w wiadomości. Porównaj terminy w języku ukraińskim i polskim.

Ze względu na cel wypowiedzi wyróżniamy takie zdania: _____, _____, _____.
Pod względem intonacji wyróżniamy zdania _____.

Wyrazy pomocnicze: oznajmujące (розповідні), pytające (питальні), rozkazujące (спонукальні), wykrzyknikowe (окличні).

20. Zapisz zdania. Wpisz w wolne miejsca odpowiednie przysłowie: *Nie od razu Kraków zbudowano. Co za dużo, to nie zdrowo. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.*

1. Kasia nie przygotowała się do sprawdzianu i dostała słabą ocenę. Mama powiedziała jej: „_____”. 2. Tomek zjadł całe opakowanie żelków. Teraz bardzo boli go brzuch: „_____”. 3. Antek mówi, że gra na pianinie jest trudna dla niego, ale dziadek pocieszył go słowami: „_____”.

TEMAT 2

NASZA SZKOŁA I NASZA KLASA. MOI NAUCZYCIELE. JA I MOI SZKOLNI KOLEDZY.

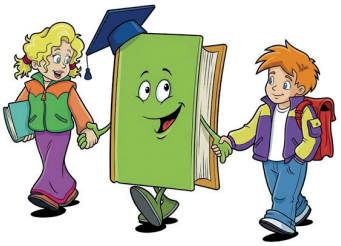
WYPOWIEDZI USTNE I PISEMNE

***Top Wing. Ptasia Akademia: Najlepsze misje*. Ten serial opowiada o najciekawszych akcjach ratunkowych młodych ptasich kadetów – Swifta, Penny, Brody'ego i Roda.**

Lekcje 6–7.

21. **Wymów wyrazy *zeszyt, lekcja, kolega, koleżanka*. Podziel je na litery, głoski i sylaby.**

22. **Przeczytaj słowa z ramki. Akcentuj poprawnie. Zapisz je do słowniczka i zapamiętaj. Ułóż z nimi zdania.**

postanowić – вирішити
pisać ładnie – гарно писати
z zapałem – із завзятістю
odrobić lekcje – підготувати домашнє завдання
trema – хвилювання
źle – погано, недобре
życzenia – побажання

23. **Posłuchaj tekstu.**

Maria Rosińska

Mocne postanowienie

Odrobił Stefanek zadaną lekcję z polskiego. Jak ślicznie wypadła ta pierwsza strona w zeszycie! Aż miło popatrzeć!

– Cały zeszyt będzie taki! – mocno postanawia chłopiec.

– A pamiętasz, jak było w zeszłym roku – uśmiecha się Marta, starsza siostra Stefanka. – Ten pierwszy zeszyt wtedy też miał być taki piękny…

– Ale wiesz przecież – przerywa Stefanek – że zaraz na drugiej stronie wypadł kleks! Dalej już się nie opłacało pisać ładnie.

– I wtedy powiedziałeś, że calutki następny zeszyt będzie czysty. I długo to było?.. – śmieje się Marta.

– Bo palec mnie bolał i jedna strona wypadła krzywo, i… – I już się nie opłacało dalej – podpowiada Marta. – Jasne, że nie!

– I znowu miałeś zacząć pisać porządnie w następnym zeszycie.

– No i zacząłem! Trzy kartki były śliczne. Ale raz zapomniałem odrobić lekcję i pani postawiła mi w zeszycie dwójkę. Od tego czasu okropnie mi obrzydł. Wcale mi nie zależało, czy jest ładny, czy nie.

– Ciekawe, co teraz będzie z twoim obecnym mocnym postanowieniem? – podkpiwa Marta.

– Teraz to zupełnie co innego! – zapewnia Stefanek z zapałem.

– Ano zobaczymy, zobaczymy.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **ślicznie** – чарівно; **wypaść** – вийти; **mocno** – міцно; **przecież** – адже; **calutki** – весь; **krzywo** – криво; **porządnie** – порядно; **podkpiwać** – підсміюватися; **zapewniać** – запевняти; **zobaczyć** – побачити.

Zwroty: ***mocne postanowienie*** – тверде рішення; ***miło popatrzeć*** – мило подивитися; ***wypadł kleks*** – постала пляма; ***okropnie obrzydł*** – жахливо набрид; ***nie opłacać się*** – не варто; ***nie zależało mi*** – я не був зацікавлений.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Kto jest bohaterem opowiadania? * Co robił Stefanek? * Jak wyglądała pierwsza strona w zeszycie Stefanka? * Co postanowił chłopiec? * O czym przypomniała bratu starsza siostra Marta? * Dlaczego Stefankowi nie opłacało się pisać ładnie? * Jak myślisz, czy bohater utworu wykona nareszcie swoje mocne postanowienie? * Dlaczego warto pisać starannie?**

Wypisz zdanie rozkazujące i pytające (do wyboru). Podkreśl w nim podmiot i orzeczenie.
Wypisz 2–3 wyrazy z dwuznakami. Zaakcentuj i podziel je na sylaby. Policz ilość liter i głosek.

24. Znajdź w tekście pt. „Mocne postanowienie" zdania rozkazujące i wykrzyknikowe. Przepisz je do zeszytu. Przeczytaj głośno zapisane zdania i wskaż, od czego zależy użycie znaków przestankowych na końcu zdań?

25. A. Połącz rzeczownik z odpowiednim przymiotnikiem:

wesołe, grzeczny, cierpliwa, trudne, życzliwy, podstawowa, ogólnokształcące, czwarta.

B. Określ rodzaj każdego przymiotnika (męski, żeński lub nijaki).

Pan dyrektor, nauczycielka, dzieci, kolega, szkoła, liceum, klasa, ćwiczenie.

C. Wpisz podane w nawiasach czasowniki w odpowiedniej formie czasu teraźniejszego.

1. Na lekcji języka polskiego uczniowie (pisać) _____ dyktando.
2. Nasza wychowawczyni zawsze (pomagać) _____ w trudnych sytuacjach.
3. O czym (ty, rozmawiać) _____ z kolegami podczas przerwy?
4. Mój brat i ja chętnie (czytać) _____ wypożyczone z biblioteki książki.

26. Wyobraź sobie, że jesteś w bibliotece. Jak zwrócisz się do bibliotekarki? Ułóż ustnie dialog na temat „W bibliotece szkolnej”. Przeczytaj go z podziałem na role.

– Dzień dobry, pani!
– Dzień dobry, w czym mogę pomóc?
– Chciałbym wypożyczyć wiersze Jana Brzechwy.
– Zaraz sprawdzę, czy są.
– Znalazłam! Mam tutaj świetny zbiór jego utworów.
– Jestem bardzo wdzięczny, bo chcę przeczytać o przygodach bohaterów takich jak Pan Kleks, Kaczka czy Samochwała.
– To doskonale się składa, w tej książce są wszystkie te wiersze. Podaj mi proszę swoją kartę biblioteczną.
– Oczywiście, już podaję.
– Dziękuję, książka jest już zapisana na twoim koncie. Masz miesiąc na jej przeczytanie.
– Bardzo dziękuję, do widzenia!
– – Do widzenia i miłej lektury!

Zwroty pomocnicze: w czym mogę pomóc, bardzo proszę o…, byłbym / byłabym (bardzo) wdzięczny / wdzięczna , podaj kartę biblioteczną, książka zapisana na twoim koncie.

FONETYKA

TEMAT 3

MOJA RODZINA. DZIECKO W RODZINIE.

SAMOGŁOSKI I SPÓŁGŁOSKI. ALFABET. SYLABA I AKCENT WYRAZOWY. ZASADY PODZIAŁU WYRAZÓW NA SYLABY

Bohaterowie pomagają potrzebującym na Zakręconej Wyspie, ćwiczą umiejętności i zdobywają odznakę pełnoprawnych ratowników.

Lekcje 8–9.

27. **Przeczytaj wyraźnie tekst.**

Justyna Bednarek

Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek
(czterech prawych i sześciu lewych)

– Naprawdę nie wiem, gdzie się gubią… – Mama patrzyła na piętrzący się na środku łazienki stos pojedynczych skarpetek. – Przecież do pralki trafiają zawsze dwie, a potem okazuje się, że jedna gdzieś znikła. (…)
– Może pralka je pożera – zastanawiała się Basia, nazywana przez rodziców po prostu Be, bo tak było krócej. – Albo co druga skarpetka rozpuszcza się w wodzie… (…)
– Być może masz rację. A jeśli tak, to jedyną osobą, która może nam pomóc, jest hydraulik. – Mama podeszła do telefonu i zadzwoniła do hydraulika. Hydraulik najpierw pralkę opukał, potem wyjął filtr, wyczyścił go, zajrzał do silnika. (…)
Ale nie znalazł ani jednej skarpetki, za to okazało się, że w podłodze jest dość spora dziura. – No proszę – twarz hydraulika rozjaśniła się w triumfalnym uśmiechu. – I już wiemy, co się stało. (…)
– Zwiały, cwaniary! Fachowiec wsadził palec w dziurę, ale niczego nie wymacał.
– Po prostu skarpety dały nogę. Nic tu po mnie, miłe panie, nie pomogę. Jeśli skarpeta wybiera wolność, to jestem bezsilny.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

trafiać – потрапляти
znikać – зникати
pożerać – пожирати
rozpuszczać się – розчинятися
hydraulik – сантехнік
silnik – двигун
wymacać – вимацати

Zwroty: ***piętrzący się stos*** – купа, що громадиться; ***opukać pralkę*** – обстукати пральну машину; ***triumfalny uśmiech*** – тріумфальна посмішка; ***zwiały, cwaniary*** – збігли, пройдисвіти; ***dać nogę*** – втекти; ***nic tu po mnie*** – не можу вам нічим допомогти.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co zauważyła mama w łazience i co ją zaniepokoiło?
* Co powiedziała Basia (Be) na temat znikających skarpetek?
* Kogo mama postanowiła wezwać na pomoc?
* Jakie czynności wykonał hydraulik podczas sprawdzania pralki i co on odkrył w podłodze łazienki?
* Co, według hydraulika, wybrały skarpety?

a) Uczymy się nowych wyrazów. Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

b) Na podstawie obrazka przygotuj niewielką wypowiedź pisemną, wykorzystaj słowniczek do tekstu.

28. Opowiedz o swojej rodzinie. Wykorzystaj podane niżej pytania. * Ile osób liczy twoja rodzina? * Kto do niej należy? * Kto kim jest dla kogo? * Z którymi osobami spędzasz najwięcej czasu wolnego?

29. Dokończ zdania. Wykorzystaj wyrazy pomocnicze.

Żona brata taty to _____. Mąż siostry mojej mamy to _____. Brat mego stryja to mój _____. Żona brata mojej mamy to _____. Brat mojego taty to _____.

Wyrazy pomocnicze: wujek, stryjenka, stryj, tata, wujenka.

30. Wpisz słowa, które kojarzą ci się ze słowem *rodzina*.

Rodzina to _____

31. Przeczytaj tekst. Powtórz znane ci wiadomości. Omów je w parach.

Głoska to pojedynczy dźwięk mowy, który wyodrębniamy słuchem.

Liczba głosek i liczba liter w wyrazie nie zawsze jest jednakowa, np. w wyrazie *rodzina* jest 6 głosek: *r-o-dz-i-n-a*, a 7 liter: *r-o-d-z-i-n-a*.

32. **Wymów głośno wyrazy i oblicz, z ilu głosek i liter składają się te wyrazy?**

Braciszek, siostra, niemowlę, ojciec, staruszek, ciotka, mamusia.

33. **Wypisz z tekstu pt. "Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek (czterech prawych i sześciu lewych)" dwa wyrazy, w których liczba głosek jest taka sama jak liczba liter.**

34. **Zapisz wyrazy i podkreśl w nich litery, użyte do oznaczenia takiej samej głoski.**

Mucha – huta, rzeka – żaba, mów – ulica, ćma – ciepło, niebo – koń, śpiew – siedem, źle – ziemia, dźwięk – dziadek.

Lekcja 10.

35. **Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz je. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.**

Córka, tatuś, mąż, żona, bratanek, kuzynka, siostrzeniec, rodzeństwo, dziadkowie, wujek, synowa.

36. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Dzielenie wyrazów przy przenoszeniu

W celu przeniesienia części wyrazów do następnego wiersza dzielimy je.

Zapamiętaj, że nie można dzielić liter oznaczających jedną głoskę, np. *cz, rz, sz, dz: rze-czuł-ka, szós-ty*.

Przy przenoszeniu należy zawsze rozdzielać dwie jednakowe litery, np. *mięk-ki, wan-na*.

Nie dzielimy nigdy wyrazów jednosylabowych, np. *próg, mysz*.

37. **Przepisz podane wyrazy, podziel je tak, jak przy przenoszeniu do następnego wiersza.**

Morza, szczotka, głoska, dzienniczek, przepraszam, wanna, żołędzie, cukier, panna, porzeczka.

38. **Napisz cztery wyrazy, których nie można dzielić i przenosić do następnego wersa.**

39. **Porównaj głoski (samogłoski i spółgłoski) w języku ukraińskim i polskim.**

 українською	 **польською**
голосні: ***а, о, е, и, і, у***	**samogłoski:** ***a, ą, e, ę, i, o, u / ó, y***
приголосні, напр.: ***б, ц, д, г, к, л, м***	**spółgłoski,** np. ***b, c, d, g, k, l, m***

40. **Przeczytaj głośno tekst, zwracając uwagę na odpowiednią intonację. Akcentuj poprawnie.**

 Ułóż pytania do tekstu i znajdź odpowiedzi. Opowiedz wiadomości swojemu koledze / swojej koleżance. Zapamiętaj je.

Samogłoski i spółgłoski w języku polskim

Głoski w języku polskim dzielimy na: **samogłoski (голосні) *a, ą, e, ę, i, o, u / ó, y*** i **spółgłoski (приголосні)**, np. ***b, c, d, g, k, l, m***.

Głoskami **ustnymi (ротові)** nazywamy głoski, przy wy-

mawianiu których powietrze przechodzi przez usta, np. ***a, o, b, p, cz***. Głoskami **nosowymi (носові)** nazywamy głoski, przy wymawianiu których powietrze przechodzi przez usta i przez nos, np. samogłoski ***ą, ę***, spółgłoski ***m, n, ń***.

41. Wstaw brakujące głoski w wyrazach i określ, jakie to głoski (samogłoski, spółgłoski, ustne, nosowe).

G ra, l sek, rodzi a, m dry, r ka, ogn sko, otyl.

42. Przepisz wyrażenia i wstaw w nich brakujące litery oznaczające samogłoski nosowe *ą* lub *ę*.

G sty las, twoja wst ga, biała g ś, kolorowa t cza, wysoki m ż.

Lekcja 11.

43. Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

Samogłoska, spółgłoska, głoska ustna, głoska nosowa, zęby.

44. Porównaj wyróżnione wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Głoski, przy wymawianiu których drgają wiązadła głosowe, nazywamy **dźwięcznymi (дзвінкі)**. Głoski, przy wymawianiu których nie drgają wiązadła głosowe, nazywamy **bezdźwięcznymi (глухі)**.

Spółgłoski dźwięczne mają zwykle swoje odpowiedniki bezdźwięczne: ***b : p, g : k, ż : sz, dz : c, ź : ś, d : t, z : s, dź : ć, w : f, dż : cz.***

45. Gra **„Kto więcej?”**

A. Kto powie więcej wyrazów oznaczających osobę kulturalną?

Wzór: *Bardzo mi się podoba mój tata: jest bardzo spokojny, uprzejmy.*

B. Kto powie więcej wyrazów oznaczających osobę należące do jednej rodziny?

C. Kto powie więcej nazw zwierząt domowych?

46. Porównaj wyróżnione wyrazy w języku polskim i ukraińskim umieszczone w ramce, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Gdy środek języka wznosi się do podniebienia, powstają spółgłoski **miękkie (м’які)**, np. ***ś, ź, dź, ń***. Przy innym położeniu środka języka powstają spółgłoski **twarde (тверді)**, np. ***s, z, dz, n***. Miękkość spółgłosek oznaczamy na piśmie:

1) za pomocą **kreski (риски)** nad literą, np. *ćma, pień*;
2) przez dodanie litery *i*, np. *cisza, siedem*.

47. Wskaż, które wyrazy zaczynają się od spółgłosek nosowych, ustnych, dźwięcznych, bezdźwięcznych, twardych i miękkich.

Kraj, grzyb, siano, nos, zawsze, lipa, szewc, świeca, żółw.

Lekcja 12.

48. Przeczytaj. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela /nauczycielki. Objaśnij znaczenie wyrazu *sylaba* i wyrażenia *akcent wyrazowy*.

Sylaba i akcent wyrazowy

Wymawiane wyrazy dzielimy na części, zwane **sylabami**, które tworzy samogłoska albo samogłoska wraz ze spółgłoską, np. **u**-ch**o**, br**a**-t**a**-n**e**k.

Akcentem wyrazowym nazywamy silniejsze wymówienie sylaby w wyrazie. Akcent w języku polskim pada zwykle na ***przedostatnią*** sylabę wyrazu, np. są**sia**dka, kamie**ni**ca. Akcentujemy **trzecią** sylabę od końca w wyrazach obcego pochodzenia zakończonych na ***-ika /-yka***, np. **mu**zyka, gra**ma**tyka oraz w formach czasownika, np. 1. i 2. osoby lm. czasu przeszłego: wspomi**na**liśmy, wspomi**na**liście.

49. **Oddziel kreską sylaby w wyrazach, podkreśl sylaby akcentowane.**

Chorągiewka, turystyka, gałęzie, zboże, najmilszy, plastyka, stanęliście, rumianek.

50. **Przepisz wyrazy w takiej kolejności: *jednosylabowe, dwusylabowe, trzysylabowe, czterosylabowe, pięciosylabowe*.**

Kolega, siedem, wzór, uhonorować, pszczoła, matematyka, okno, boisko, stróż, pomarańcza, hymn, bohaterstwo.

51. **Przeczytaj tekst. Powtórz wiadomości.**

Alfabet

Zbiór wszystkich liter w języku ułożonych według kolejności nazywamy **alfabetem (abecadłem)**: *a, ą, b, c, ć, d, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ń, o, ó, p, r, s, ś, t, u, w, y, z, ź, ż*.

52. **Ułóż i zapisz w porządku alfabetycznym wyrazy.**

Kawiarnia, jezioro, chodnik, stolik, las, autobus, szkoła, miasto, trawnik, sklep, budynek, rzeka, neon, drogowskaz, park.

Uśmiechnij się

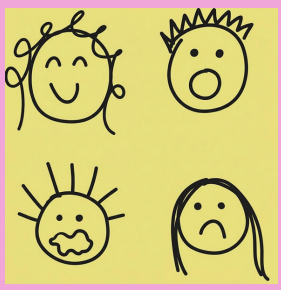

– Pospiesz się synku, bo znowu spóźnisz się do szkoły.

– Bez obawy, mamo, szkoła jest otwarta cały dzień!

SŁOWNICTWO. FRAZEOLOGIA

TEMAT 4

CECHY CHARAKTERU CZŁOWIEKA.

ZNACZENIE WYRAZU. WYRAZY WIELOZNACZNE, BLISKOZNACZNE I PRZECIWSTAWNE

Serial *Ptasia Akademia* uczy rozwiązywania problemów, pracy zespołowej, empatii oraz wytrwałości w dążeniu do celu.

Lekcje 13–14.

53. **Posłuchaj tekstu.**

Bajka o pszczółce

Daleko stąd, daleko, w królestwie zwierząt, żyła pośród innych mała pszczółka. Tym się jednak różniła od innych pszczółek, które latały po łąkach i spijały słodki nektar z kwiatów, że zapragnęła zrobić wielką karierę. Pewnego dnia powiedziała do mamy:

– Zostanę modelką.

Mama najpierw się zdziwiła, a potem zaczęła tłumaczyć córeczce: Ależ kochanie, modelki mają długie nogi, są bardzo wysokie, a ty jesteś malutką pszczółką.

Pszczółka nie chciała tego słuchać i odleciała do szkoły dla modelek. Właśnie zaczynały się zajęcia. Sarenki i łanie biegały po wybiegu, a biedna pszczółeczka musiała uważać, by jej ktoś nie nadepnął. Nikt jednak nie zwracał na nią uwagi. Po kilku lekcjach sama stwierdziła, że to zajęcie nie dla niej.

Zostanę piosenkarką, pomyślała, potrafię tak doskonale brzęczeć.

– Mamo – powiedziała – zmieniłam decyzję, zostanę piosenkarką.

– Ależ ty nie potrafisz śpiewać! Nie znasz nut – mówiła zmartwiona mama.

– Umiem za to pięknie brzęczeć – odparła pszczółka i odleciała do radia.

– Пięknie brzęczę – powiedziała, wchodząc do studia.

– Doskonale – odparł redaktor słowik. Właśnie dzisiaj mamy konkurs młodych talentów, stań w kolejce, zapisz piosenki, jakie zaśpiewasz.

I po chwili pszczółka uzmysłowiła sobie, że nie zna żadnej piosenki, potrafi tylko brzęczeć. Słowiki wyśpiewywały trele-morele, skowronki nuciły smętne pieśni, nawet wróbelki dzióbkiem wystukiwały rytm i zawzięcie powtarzały słowa piosenek.

Tutaj nie cenią prawdziwych talentów, pomyślała, nie docenią mnie. Czym prędzej odleciała do ula. Może zostać sławnym sportowcem? Zajączki biegają szybciej, koniki wyżej skaczą. Nie, do tego też się nie nadaję.

Przyleciały inne pszczółeczki, usiadły dookoła i spytały: Dlaczego nie chcesz zbierać miodu? Chodź z nami!

Poleciały na piękną łączkę i po pracowitym dniu mała pszczółeczka zebrała garnek słodkiego nektaru. – Jesteś w tym naprawdę wspaniała – pochwaliła ją mama. Pszczółeczka też się ucieszyła. Potem pomyślała: Do tego się właśnie nadaję, co potrafię robić dobrze. Bardzo z siebie dumna razem z innymi poleciała do ula.

(wg Marii Molickiej)

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

modelka – манекенниця; ***zdziwić się*** – здивуватися; ***sarenka*** – сарнонька, сарночка; ***łania*** – лань; ***stwierdzić*** – ствердити; ***brzęczeć*** – дзижчати; ***zmartwiony*** – стурбований; ***uzmysłowić*** – зрозуміти; ***docenić*** – оцінити; ***wspaniale*** – прекрасно; ***ucieszyć się*** – зрадіти.

pszczółka – бджілка ***łagodny*** – лагідний
nadepnąć – наступити

Zwroty:

zrobić wielką karierę – зробити велику кар'єру; ***biegać na wybiegu*** – бігати на подіумі (прямокутна піднесена ділянка підлоги у вигляді доріжки від 50 до 100 метрів для показу моди); ***znać nuty*** – знати ноти; ***stań w kolejce*** – стань в чергу; ***słodki nektar*** – солодкий нектар; ***dumna z siebie*** – горда з себе.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co robiły pszczółki na łące? * Czym różniła się mała pszczółka od pozostałych pszczółek? Czego nie chciała robić? * O czym marzyła pszczółka? Kim chciała zostać?

* Dlaczego pszczółka nie posłuchała matki? * Czy jej marzenia się spełniły? * Jaki talent odkryła w sobie pszczółka? W czym była najlepsza? * Jakie cechy charakteru miała pszczółka?

Uczymy się nowych wyrazów z ramki. Zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Przygotuj ustnie dialog na postawie utworu „Bajka o pszczółce" złożony z 3–5 replik.

Wymów wyrazy *dumna, biegać, wybieg*. Zastanów się, z ilu głosek one się składają? Jak dzielimy te wyrazy na głoski?

54. **Wytłumacz, jak zrozumiałeś / zrozumiałaś zdanie: *Do tego się właśnie nadaję, co potrafię robić dobrze.***

55. **Przeczytaj wiadomości w ramce. Omów sytuacje w parach, wykorzystaj nowe terminy.**

Słownictwo

Słownictwo lub **leksyka (лексика)** to zbiór wyrazów języka. **Wyraz (słowo) (слово)** jest najmniejszą jednostką słownikową. Wyrazy nazywają osobę *(Michał, mama)* lub przedmiot *(ołówek, tablica)*, czynności *(uczyć się, pracować)*, cechy i właściwości *(miły, zimny)*.

Znaczenie wyrazu (лексичне значення слова) polega na wyjaśnieniu treści, np. ***temperówka*** „ostrze w oprawce, służące do temperowania ołówków". Słowa ułożone alfabetycznie wraz ze znaczeniami zapisane są w słownikach języka polskiego.

56. **Wyjaśnij znaczenie każdego z wyróżnionych wyrazów. Korzystaj z pomocy nauczyciela lub słownika języka polskiego.**

Co **mamy** w prezencie dla **mamy**? Kiedy zamknął drzwi na **klucz**, zauważył na niebie **klucz** odlatujących żurawi.

57. **Przeczytaj nazwy zalet i wad człowieka, przetłumacz je. Korzystaj z pomocy słownika.**

1) Pracowitość, punktualność, zaradność, życzliwość, prawdomówność, odpowiedzialność.
2) Lenistwo, niepunktualność, lekceważenie, kłamstwo, przechwalanie się, samolubstwo, niegrzeczność.

58. **Wymień jedną zaletę i jedną wadę swego charakteru. Zastanów się, łatwiej ci mówić o swoich zaletach czy wadach?**

59. **Przetłumacz zdania, wstawiając odpowiednie wyrazy i zwroty.**

Wzór: *Fortepian, puzon, skrzypce to instrumenty muzyczne.*

Оповідання, повість, роман – це … .
Повар, учитель, лікар – це … .
Доброта, правдивість, відповідальність – це … .

Wyrazy pomocnicze: gatunki literackie, zawody, cechy charakteru.

60. **Pisz poprawnie.** **Zapisz wyrazy pod dyktando.**

Wakacje, wspomnienia, stukać, łąka, węgiel, nierzadko, ratunek, żołędzie, budzić się, wszystko, chodnik, zwyczajny, śliczny, uważać.

61. **Ułóż zdania na podstawie obrazków tak, aby powstał tekst. Wykorzystaj wyrazy ze słowniczka.**

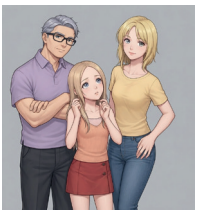
Słowniczek wyrazów: ***błyskawicznie*** – дуже швидко, блискавично; ***powierzchnia*** – поверхня; ***skierować się*** – попрямувати.

Lekcja 15.

62. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj się do wypowiedzi ustnej, wypisz wyrazy kluczowe.

Julian Tuwim

Zosia Samosia

Jest taka Zosia,
Nazwano ją Zosia Samosia,
Bo wszystko „Sama! Sama! Sama!"
Ważna mi dama!
Wszystko sama lepiej wie,
Wszystko sama robić chce,
Dla niej szkoła, książka, mama
Nic nie znaczą – wszystko sama!

Zjadła wszystkie rozumy,
Więc co jej po rozumie?
Uczyć się nie chce – bo po co,
Gdy sama wszystko umie?
A jak zapytać Zosi:
– Ile jest dwa i dwa?
– Osiem!
– A kto był Kopernik?
– Król!
– A co nam Śląsk daje?
– Sól!
– A gdzie leży Kraków?
– Nad Wartą!
– A uczyć się warto?
– Nie warto!
Bo ja sama wszystko wiem
I śniadanie sama zjem,
I samochód sama zrobię,
I z wszystkim poradzę sobie!
Kto by się tam uczył, pytał,
Dowiadywał się i czytał,
Kto by sobie głowę łamał,
Kiedy mogę sama, sama!
– Toś ty taka mądra dama?
A kto głupi jest!
– Ja sama!

Słowniczek wyrazów i zwrotów do tekstu:

dowiadywać się – дізнаватися
zjeść rozumy – бути пихатим, гонористим
poradzę sobie sam(a) – я справлюсь сам(а)
kto by sobie głowę łamał – *тут у значенні:* нащо собі голову ламати

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie. * Dlaczego autor nazywa Zosię ***Samosią***? * Czego pragnie Zosia? * Czy mają dla niej znaczenie ***szkoła, nauka, książka, mama***? Znajdź w wierszu błędy, które robi Zosia. * Jakie cechy charakteru posiada Zosia Samosia?

Uczymy się nowych wyrazów. Przeczytaj wyrazy i zwroty.

Dopasuj do przymiotników opisujących pozytywne cechy charakteru (*mądry, samodzielny, pracowity, skromny*) wyrazy o przeciwnym znaczeniu (*leniwy, uzależniony, zarozumiały, głupi*), łącząc je w pary.

63. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj terminy i ich znaczenie.**

Wyrazy wieloznaczne (багатозначні слова) nazywają różne przedmioty, zjawiska czy pojęcia. Między znaczeniami wyrazu wieloznacznego zawsze istnieje jakiś związek (podobieństwo), np. *zebra* „1) afrykańskie zwierzę podobne do konia, o sierści w białe i czarne pasy; 2. *pot*. białe, równoległe pasy na jezdni, oznaczające przejście dla pieszych”.

64. **Wypisz ze słownika znaczenia wyrazu *dom*. Spróbuj ustalić, jaki związek istnieje pomiędzy znaczeniami słowa.**

65. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj terminy i ich znaczenie.**

Wyrazy bliskoznaczne (synonimy) (синоніми) to wyrazy o takim samym (*łatwy – nietrudny*) lub podobnym znaczeniu (*ciekawy* „1. interesujący się czymś; 2. budzący zainteresowanie” – *interesujący* „zajmujący, atrakcyjny”).

66. **Zapisz do zeszytu pary wyrazów lub zwrotów o takim samym znaczeniu. Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki.**

Wzór: *Wyraz – słowo.*

Bohater, dźwięk, twórca, elektroniczna maszyna cyfrowa, spektakl, leksyka, wers, heros, przedstawienie, autor, głoska, komputer, zwrotka, słownictwo.

Lekcje 16–17.

67. **Uczymy się nowych wyrazów. Porównaj terminy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.**

Wyrazy przeciwstawne (антоніми) to słowa, które mają zupełnie inne, odmienne znaczenie, np. *dobry – zły, gorzki – słodki, mały – duży*.

68. **Podaj wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym.**

Pusty – …, biały – …, wesoły – …, zdrowy – …, nowy – …, lekki – …, krótki … .

69. **Przeczytaj wyrazy przeciwstawne. Wybrane określenia wpisz do zeszytu.**

70. **Przeczytaj wiersz.**

Maria Terlikowska

Czy go znacie?

Jurek maruda do lekcji siada.
Książki rozkłada i tak powiada:
– Co tam zadane? Słupki, czytanka…
Zrobię! A potem pójdę do Janka.
Aha, do Janka… Prawda, że Janek
dał mi w prezencie parę skakanek.
Były na oknie koło firanki…
Zaraz się wezmę do tej czytanki…
Gdzie te skakanki? Może za piecem?
O, ktoś zapukał… Lecę już, lecę! Zaraz
otworzę… A, to ty, Adam!
Nie, nie mam czasu. Do lekcji siadam.
Albo – poczekaj…
O, idzie Mietek!
Zróbmy wyścigi do tych sztachetek.
Ja jestem pierwszy! Ty biegasz
gorzej…
Ale gdzie Azor?
Tu, tu, Azorze!
Gdzie on poleciał? Może do Janka?
Ojej, a lekcje? Słupki, czytanka?
Lecę do domu… O, brudne ręce…
Gdzie te skakanki? Chyba w łazience…
Co? Już kolacja? To niesłychane!
A dziś tak dużo było zadane.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***maruda*** – марудний (повільний, неквапливий – про людину); ***słupki*** – стовпчики; ***skakanka*** – скакалка.

zapukać – застукати
hałasować – шуміти
trwały – тривалий

Zwroty:

wyścigi do sztachetek – перегони через паркан
lecę do domu – я лечу до дому
brudne ręce – брудні руки
hamować gniew – гамувати гнів

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co chciał zrobić Jurek? * Kto do niego przyszedł? * Co zaczęli robić chłopcy? * Dlaczego autorka wiersza nazywa Jurka marudą?

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Praca w grupie.

1. Wskaż, jaki numerek obrazka odpowiada treści wiersza? Ułóż 2–3 zdania opisujące obrazek. Wykorzystaj słowniczek do tekstu. Zapisz zdania do zeszytu.

1.
2.
3.
4.

2. Znajdź w ostatnim zdaniu wiersza wyrazy, w których ilość liter i głosek jest niejednakowa. Wskaż imiona własne i zapisz je do zeszytu.

3. Zapisz pierwsze zdanie tekstu. Podkreśl w nim podmiot i orzeczenie. Dobierz do wyrazu ***lekcja*** synonimy.

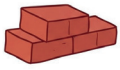
4. Do wyrazu ***prawda*** dobierz wyraz przeciwstawny.

71. Połącz pary wyrazów o znaczeniach przeciwstawnych.

Wzór: *brudny – czysty.*

Poddany, ścisły, siła, luźny, słabość, mądry, władca, głupi.

Uśmiechnij się

Pan w księgarni:
– Proszę o coś do czytania.
– Coś lekkiego? – pyta sprzedawczyni.
– Niekoniecznie. Jestem samochodem.

TEMAT 5

JESIEŃ. PRZYRODA JESIENIĄ.

FRAZEOLOGIZM I JEGO ZNACZENIE

Główni bohaterowie *Ptasiej Akademii* uczą się pod okiem mentora o imieniu Speedy, współpracują i pomagają innym, aby zdobyć swoje „skrzydła" i oficjalny tytuł ptasich ratowników.

Lekcje 18–19.

Anna Mielczarek-Kulak.
Skarby jesieni.
2003 r.

72. Pisanie z pamięci. Zapamiętaj pisownię przysłowia Kto oszukuje, sam często żałuje. Zamknij podręcznik i zapisz je. Otwórz i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

*** Oddziel kreską sylaby w wyrazach, podkreśl sylaby akcentowane.**

73. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Wyjaśnij znaczenie terminu frazeologizm.

Frazeologizm (фразеологізм) to takie połączenie kilku wyrazów, które ma zupełnie inne, ukryte znaczenie niż każde z tych słów z osobna, np. *kupować kota w worku* „kupować coś na ślepo, bez obejrzenia i sprawdzenia”.

74. Przeczytaj przysłowia polskie. Połącz przysłowie a jego znaczenie. Zastanów się, czy znaczenie przysłowia wynika ze znaczenia poszczególnych składników. Odpowiedź uzasadnij.

1. Leżeć do góry brzuchem.	a. „działać podstępnie, potajemnie na czyjąś niekorzyść”
2. Kopać pod kimś dołki.	b. „nic nie robić, nie pracować, leniuchować”
3. Czuć się jak ryba w wodzie.	c. „uciec w popłochu”
4. Wziąć nogi za pas.	d. „czuć się bardzo dobrze, swobodnie”

75. Wstaw w luki potrzebne wyrazy. Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki.

Praca nie …, nie ucieknie; biednemu zawsze … w oczy; pieczone … nie wlecą same do gąbki; … zawsze spada na cztery łapy; co …, to obyczaj; co za dużo, to … .

Wyrazy pomocnicze: kraj, gołąbki, wiatr, kot, niezdrowo, wilk.

Wiem więcej

Frazeologiczne neologizmy to nowe połączenia, które powstają w codziennych kontaktach językowych, np. *Co jest grane? O co chodzi? Co się dzieje*? *Nie ściemniaj!* „nie oszukuj!"; *Ale kwas!* „nieporozumienie, niemiła sytuacja".

76. Przeczytaj wiadomości w rubryce „Wiem więcej". Spróbuj ułożyć 1–2 zdania z nowymi frazeologizmami (do wyboru). Zapisz je do zeszytu, podkreśl jedną linią wyrazy jednosylabowe, dwoma liniami – dwusylabowe.

77. Przeczytaj wiersz. Akcentuj poprawnie.

Stefania Szuchowa,
Hanna Zdzitowiecka

Skarby jesieni

A czy wiecie, co to ,,skarby jesieni"?
Piękne jabłuszko, co się w sadzie rumieni,
garść orzechów na leszczynie zebranych,
spadające z wysoka kasztany,
pełne maku słodkiego makówki
i czepliwe, łopianowe główki,
strąk fasoli, kapusty łuszczyny
i czerwone jagody kaliny,
i na klonach nasionka skrzydlate,
co z jesiennym ścigają się wiatrem.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

rumienić się – рум'яніти; ***leszczyna*** – ліщина; ***makówka*** – маківка; ***łuszczyna*** – стручок; ***ścigać się*** – змагатися.

Wyrazy i zwroty:

skarby jesieni – скарби осені
garść orzechów – жменя горіхів
łopianowe główki – голівки лопуха
strąk fasoli – стручок квасолі
nasionka skrzydlate – крилаті насіннячка

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Gdzie rumieni się piękne jabłuszko? * Na jakim drzewie lub krzewie rosną zebrane orzechy? * Co znajduje się wewnątrz słodkich makówek? * Z czym ścigają się skrzydlate nasionka klonu? * Na podstawie wiersza wyjaśnij, o jakich skarbach jesieni piszą autorki?**

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

78. **Gra „Kto więcej?" Kto poda najwięcej nazw warzyw i owoców po polsku?**

Wzór: *Bardzo mi się podoba banan, ma żółty kolor i słodki smak.*

79. Praca w grupie.

Wyjaśnij poprawne znaczenie podanych frazeologizmów.

Sypać pomysłami jak z rękawa:	*Zjeść konia z kopytami*:
a) nie mieć głowy do pomysłów;	a) być bardzo głodnym;
b) mieć dużo pomysłów;	b) nie mieć apetytu;
c) nie umieć wymyślać.	c) nie lubić mięsa.
Zbijać bąki:	*Chodząca encyklopedia*:
a) codziennie pracować;	a) leń;
b) łapać owady;	b) ktoś bardzo mądry;
c) próżnować.	c) biblioteka.

80. Przepisz wiersz „Skarby jesieni" do zeszytu.

Znajdź w tekście różne rodzaje zdań ze względu na cel wypowiedzi. Naucz się wiersza na pamięć.

SŁOWOTWÓRSTWO

TEMAT 6

W SKLEPIE.

BUDOWA SŁOWOTWÓRCZA WYRAZU. FORMANTY SŁOWOTWÓRCZE

Poznaj bohaterów *Ptasiej Akademii* – Swifta, Penny, Brody'ego i Roda! To cztery młode ptaki, które pomagają innym na Zakręconej Wyspie i latają szybkimi pojazdami. Swift – niebieska sójka, która pilnuje nieba i prowadzi powietrzne akcje. Rod – kogut, niezwykle energiczny i zabawny pomocnik na lądzie, jeździ na quadzie.

Lekcje 20–21.

81. **Posłuchaj tekstu.**

Od sklepu do hipermarketu

Sklepem nazywamy obiekt handlowy, przeznaczony do sprzedaży towarów. Tradycyjnym wyposażeniem sklepu jest stół (lada), oddzielający sprzedawcę z towarem od klientów.

W zależności od wielkości są: **sklepiki**, prowadzone przez właściciela, sklepikarza, ewentualnie z pomocą rodziny; sklepy z personelem najemnym: sprzedawca, ekspedient oraz kasjer; **dom handlowy**, **dom towarowy**, **centrum handlowe** lub **supermarket** – jest to duży kilkupiętrowy budynek; **hipermarket** to supermarket o dużej powierzchni.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

wyposażenie – обладнання
lada – прилавок
obsługiwać – обслуговувати
kasjer – касир
właściciel – власник
powierzchnia – поверхня

Zwroty:

obiekt handlowy – торговельний об'єкт; ***sprzedaż towarów*** – продаж товарів; ***personel najemny*** – найманий персонал; ***dom handlowy*** – універмаг; ***kilkupiętrowy budynek*** – кількаповерхова будівля.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Co to jest sklep? * Jaka część sklepu należy do tradycyjnego wyposażenia? * Co robi sprzedawca w sklepie? * Jakie zmiany zaszły w sklepie samoobsługowym? * Wymień rodzaje sklepów.**

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Wypisz z tekstu takie wyrazy i związki wyrazowe, które odpowiadają ukraińskim: *універмаг, торговельний об'єкт*. **Czy to są wyrazy bliskoznaczne? Odpowiedź uzasadnij.**

Opowiedz tekst na podstawie pytań. Wykorzystaj ilustrację i wyrazy ze słowniczka do tekstu.

Wiem więcej

Wyraz rodzimy **sklep** pochodzi od czasownika ***sklepać***, pierwotnie „miejsce wysklepione, skład, kram, magazyn".

82. Przeczytaj wiersz wyraźnie.

Iwona Salach

W sklepie

Idziemy po zakupy!
Po bułki, po mydło, syrop, lody.
Sprzedawca towar poda,
Gdy grzecznie poprosimy.
Pieniądze przyjmie,
Gdy w kasie zapłacimy.
Robimy dziś zakupy!

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Dokąd idą bohaterowie i w jakim celu? * Co kupujemy w sklepie? * Wymień produkty. * Kto podaje nam towar? * Jak musimy poprosić sprzedawcę? * Gdzie należy zapłacić pieniądze? * Co robi sprzedawca po tym, jak zapłacimy w kasie?**

Wskaż, czy w wierszu opowiada się o sklepie samoobsługowym? Odpowiedź uzasadnij.

Przepisz wiersz pt. „W sklepie” do zeszytu. Podkreśl wyrazy, które odpowiadają ukraińskim: *покупка, мило, сироп, продавець, каса, заплатимо.*

83. Praca ze słownikiem. Jaką informację o towarach warto wiedzieć? Dokończ zdania.

Wzór: *Produkty mają być świeże, dobrej jakości. Ubrania z bawełny są lepsze dla środowiska niż te zrobione ze sztucznych tworzyw.*

Ubranie ma być _____
Owoce mają być _____
Soki lepiej wybierać _____

Wyrazy pomocnicze: według rozmiaru; ekologicznie czyste, bezpieczne dla zdrowia człowieka; w szklanych butelkach.

84. Wyobraź sobie, że znajdujesz się w sklepie. Jak zwrócisz się do sprzedawcy z prośbą o pomoc dotyczącą odnalezienia potrzebnego towaru?

85. Nazwij przedmioty na obrazkach, wyjaśnij ich przeznaczenie.

86. Przedłuż zdanie w taki sposób, aby ułożyć tekst „O czym może informować towar na półce w sklepie?”

Często chodzę do … .
Lubię tam chodzić nie tylko, kiedy jest potrzeba w … .
Potrafię godzinami oglądać książki w … .
Uwielbiam nowe książki, które mają piękne … ilustracje.
Nowa książka niby … do przeczytania.
A stare, zniszczone zeszyty i gazety można przetworzyć na nowy papier czyli … .
Dzięki temu ratujemy tysiące drzew.

Wyrazy pomocnicze: sklepów, zakupach, księgarni, barwne, makulaturę, zaprasza.

Lekcje 22–25.

87. Przeczytaj, zestaw wyraz pochodny z wyrazem podstawowym. Podziel wyrazy pochodne na części.

Dom – domek, kot – kotek, list – listek, skoczyć – podskoczyć, gotować – ugotować, prosić – poprosić.

88. Zapamiętaj nowe terminy i ich znaczenie.

Budowa słowotwórcza wyrazu (**словотвірна будова слова**) to wzajemnie powiązane ze sobą cząstki, z których składa się wyraz pochodny. Przy analizie wyrazu rozpoznajemy **podstawę słowotwórczą** (**твірна основа**) oraz **formant** (**формант**), za pomocą którego dany wyraz został utworzony, np. *piłkarz* „człowiek, który uprawia grę w piłkę, zwłaszcza w piłkę nożną”, *piłka* – to wyraz podstawowy, *piłkarz* – wyraz pochodny; podstawa słowotwórcza: *piłk-*, formant: *-arz*.

89. Z podanych sylab ułóż jak najwięcej rzeczowników.

Bu, do, ty, my, ko, szy, sze, dy, ny, lo, ta, dy.

90. Przepisz wyrazy, utwórz pary z wyrazu podstawowego i pochodnego. Wskaż podstawę słowotwórczą i formant.

91. Posłuchaj wiersza.

Ewa Ryst

Lekcja słowotwórstwa

W kwiaciarni możesz kupić kwiaty,
w herbaciarni napić się herbaty,
pływać możesz na pływalni,
czekać na pociąg możesz w poczekalni.

A co możesz robić w brodziku?
Co na jezdni? Co na chodniku?
Co na zjeżdżalni? Co w pijalni?
Co w sypialni, a co w przymierzalni?
Pytam cię o to, choć usłyszeć wolę,
co można robić w czasie przerwy w szkole?

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **kwiaciarnia** – квітковий магазин; **herbaciarnia** – чайний магазин; **brodzik** – басейн для дітей; **zjeżdżalnia** – гірка; **pijalnia** – кафе.

pływalnia – плавальний басейн
poczekalnia – зал очікування
przymierzalnia – кабінка для примірок, примірочна
sypialnia – спальня

Zwroty: ***usłyszeć wolę*** – я бажаю почути;
w czasie przerwy w szkole – під час шкільної перерви.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Jakie pytania zadaje autorka wiersza? * Czy wiesz, co robią w brodziku, na jezdni, na chodniku, na zjeżdżalni, w pijalni, w sypialni, w przymierzalni? * Zastanów się, co można robić w czasie przerwy w szkole? * Dlaczego wiersz ma tytuł „Lekcja słowotwórstwa”?**

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Wypisz do zeszytu podkreślone w wierszu wyrazy pochodne i wskaż w nich podstawę słowotwórczą i formant.

92. Wstaw wyrazy i zapisz zdania do zeszytu.

W naszym sklepie spożywczym można kupić _____, _____ i _____.
Lalki, samochody, klocki kupiliśmy w sklepie _____.
Pani ekspedientka była bardzo _____ i _____.
Zrobiliśmy _____ za 200 zł.

Wyrazy pomocnicze: słodycze, pieczywo, zabawkowym, miła, owoce, uprzejma, zakupy.

93. **Zapamiętaj nowe terminy i ich znaczenie.**

Formant może występować przed podstawą słowotwórczą (**przedrostek**) (**префікс**) lub po niej (**przyrostek**) (**суфікс**).

Rodzina wyrazów (**спільнокореневі слова**) to grupa słów, które pochodzą od jednego, wspólnego słowa (nazywamy je **wyrazem podstawowym**). Ponieważ wszystkie te słowa są ze sobą „spokrewnione" jak prawdziwa rodzina, nazywamy je wyrazami pokrewnymi (**споріднені слова**), np. *stół: stolik, stoliczek, stołowy*.

94. **Zapisz w zeszycie wyrazy pokrewne.**

Papuga, pudełko, ptactwo, ptaszysko, budka, ptasznik, patyk, ptak, wróbel, pytać, ptaszek, sowa, ptaszyna.

95. **Utwórz od każdego słowa po dwa wyrazy pochodne, dodając przyrostek lub przedrostek.**

Ołówek, patrzeć, szkoła, wiedzieć, okno, tablica, klasa.

96. **W podanych wyrazach wskaż przyrostek lub przedrostek, dopisz wyrazy pokrewne.**

Podręcznik, kurczak, rybak, wioślarz, murarz, przylądek.

97. **Przeczytaj dialog z podziałem na role.**

Rozmowa w sklepie

– Dzień dobry! W czym mogę pomóc?

– Dzień dobry! Szukam kilku rzeczy. A gdzie są jajka i jabłka?

– Proszę spojrzeć, tam na lewo są jabłka, a tu na prawo są jajka.

– Czy jajka są świeże?

– Tak. Świeże i duże. Idealne na jajecznicę lub do ciasta!

– Świetnie, wezmę jedno opakowanie. A jakie są jabłka?

– Jabłka są małe zielone i duże czerwone. Które wolisz?

– Poproszę te duże czerwone.

– Proszę bardzo! Zapraszam ponownie.

98. Zagraj w „Sklep z zabawkami”.

Uczniowie podzieleni są na grupy, będą naśladować zabawki; **lalki**: ma-ma, **zające**: kic-kic, **kolejka**: pach-pach, **traktory**: ter-ter, **wiatraczki**: frr-frr, **piłki**: pac-pac.

Nauczycielka jest sprzedawcą, jedno z dzieci – kupującym. Klient mówi, co chce kupić, sprzedawca wskazuje na grupę zabawek, które zaczynają się poruszać i wydawać odgłosy. Klient wybiera jedną z zabawek i odchodzi. Potem następuje zmiana ról.

99. Przeczytaj poprawnie.

Naucz się rymowanki na pamięć.

Mierzymy, ważymy,
za towary płacimy
monetami, banknotami,
już pieniądze wykładamy.

Odpowiedz na pytania.

* Gdzie wykonujemy czynności, o których mowa w rymowance?
* Co to może być za sklep? * Co może być mierzone w sklepie?
* Co może być ważone w sklepie?

Uśmiechnij się

– Janie! – woła hrabia.
– Słucham, jaśnie pana.
– Wytrzyj kurze.
– A gdzie ta kura, proszę jaśnie pana?

MORFOLOGIA

TEMAT 7

KRAJ OJCZYSTY. POLSKA – NASZ SĄSIAD.

CZĘŚCI MOWY. RZECZOWNIK I JEGO PODZIAŁ NA GRUPY. RODZAJ GRAMATYCZNY RZECZOWNIKÓW

Odcinek: *Sen o lataniu*. Kadet Rod oraz Baddy McBat (nietoperz, który często rywalizuje z kadetami i sprawia kłopoty) odbywają wspólną podróż powietrzną. Podczas lotu Baddy wypada z odrzutowca. Rod natychmiast rusza na ratunek swojemu rywalowi i bezpiecznie sprowadza go na ziemię.

Lekcje 26–27.

100. **Posłuchaj tekstu.**

Moja Ojczyzna

Nasze państwo Ukraina położone jest w Europie Wschodniej. Flagą Ukrainy jest prostokąt podzielony na dwa poziome pasy: niebieski i żółty. Oficjalnym godłem Ukrainy jest Tryzub (Trójząb). Stolica Ukrainy – Kyjiw.

Krajobraz Ukrainy składa się głównie ze stepów i wyżyn. Najdłuższą rzeką naszego kraju jest Dnipro. Do największych ukraińskich miast należą Charkiw, Odesa, Dnipro, Zaporiżzia.

W Ukrainie mieszkają oprócz Ukraińców przedstawiciele wielu narodowości.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **prostokąt** – прямокутник, **pas** – пояс; **krajobraz** – краєвид; **wyżyna** – височина.

państwo – держава
godło – герб
flaga – прапор

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** W której części Europy leży Ukraina? * Jaka jest flaga i godło naszego kraju? * Z czego składa się krajobraz Ukrainy? * Jak nazywa się najdłuższa rzeka? * Jakie narodowości mieszkają w Ukrainie?**

Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy w ramce. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

Dopisz do podanych wyrazów po dwa wyrazy pokrewne.

Oddziel kreską sylaby w wyrazach.

Niebo, miasto, budynek, mieszkaniec, ulica, prostokąt, krajobraz.

Przeczytaj zdania i zaznacz, czy są prawdziwe (P), czy fałszywe (F).

1. Ukraina leży w Europie Zachodniej. [P / F]
2. Flaga Ukrainy składa się z dwóch poziomych pasów. [P / F]
3. Oficjalnym godłem Ukrainy jest Tryzub. [P / F]
4. Stolica Ukrainy to Dniepr. [P / F]
5. W Ukrainie mieszkają wyłącznie Ukraińcy. [P / F]

101. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.

Części mowy (частини мови) dzielą się na *odmienne i nieodmienne*. Do odmiennych zaliczamy: **czasownik, rzeczownik, przymiotnik, liczebnik** oraz **zaimek**, do nieodmiennych – **przysłówek, przyimek, spójnik, wykrzyknik, partykułę**.

102. Rozpoznaj, jakich części mowy dotyczą poniższe zdania.

1) Nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, cechy, czynności, pojęcia abstrakcyjne – … .

2) Oznacza liczbę lub kolejność przedmiotów – … .

3) Określa cechy istot, rzeczy, pojęć – … .

4) Wyraża czynności lub stany, w jakich ktoś (lub coś) się znajduje – … .

103. Praca ze słownikiem. Przetłumacz podane zdania i zapisz je do zeszytu. Podkreśl w nich podmiot i orzeczenie, ustal którą częścią mowy zostały wyrażone.

Pomnik założycieli Kyjiwa – braci Kyja, Szczeka, Chorywa oraz ich siostrę Łybedź.
Projekt Wasyla Borodaja. 1982 r.

1. Mieszkańcy Kyjiwa nie wyobrażają sobie swego miasta bez pomnika łodzi, w której znajdują się założyciele miasta – Kyj, Szczek, Choryw i ich siostra Łybedź.

2. Pomnik postawiono na brzegu rzeki Dniepr.

3. „I byli trzej bracia: jednemu było na imię Kyj, a drugiemu Szczek, a trzeciemu Choryw, a siostra ich zwała się Łybedź".

4. „I założyli gród od imienia brata swojego najstarszego i nazwali go Kyjiw".

Wyrazy pomocnicze: **pomnik** – пам'ятник; **czółno** – лодія; **założyciele miasta** – засновники міста.

104. Opowiedz tekst pt. „Moja ojczyzna" według pytań do tekstu. Wykorzystaj ilustrację i wyrazy za słowniczka.

105. Przeczytaj wiersz starannie.

Hanna Januszewska

Z Mazowsza

Dwie olszyny,
Dwie łoziny,
Między nimi steczka.
Dalej topole,
Dalej pole,
Gaik, łączka, rzeczka.
Za rozlewem
Żabim śpiewem
Zanoszą się stawy.

O wieczerzy
Młyn coś gderze,
Pachną wilgotne trawy.
Nie górzysty,
Nie lesisty
Polny kraj nizinny,
Jednostajny
I zwyczajny,
A coraz to inny.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **zanosić się** – назрівати; **jednostajny** – одноманітний.

olszyna – вільшина, вільшняк
łozina – лозина
źródło – джерело
steczka – *діал.* доріжка, стежка
topola – тополя
rozlew – розлив
gaik – гайок

Zwroty:

żabi śpiew – жаб'ячий спів; **młyn gderze** – млин бурчить; **wilgny staw daw** (obecnie wilgotny) – вогкий став; **polny raj** – польовий рай.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Jaki jest krajobraz na Mazowszu? * Czy Mazowsze jest zwykłym miejscem dla autorki wiersza? Odpowiedź uzasadnij.**

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj. Czym różni się krajobraz wiejski od krajobrazu miejskiego?

106. Uzupełnij formy mianownika lp. rzeczowników brakującymi końcówkami. Określ ich rodzaj. Przy każdym rzeczowniku napisz pytanie *kto*? albo *co*?

Jarzębin…, słońc…, dziewczyn…, latarni…, poet…, nawalnic…, pan…, tat…, gospodyn…, jajk…, stokrotk…, nieb… .

Lekcje 28–29.

Wiem więcej

Wawel to wzgórze w Krakowie, w dzielnicy Stare Miasto na lewym brzegu Wisły. Na wzgórzu znajduje się Zamek Królewski, rezydencja królewska.

Zamek Królewski na Wawelu

W Krakowie mieści się Kościół Mariacki, zbudowany w XIV i XV w., który ma dwie wieże. Wieża wyższa, zwana Hejnalicą, ma 82 metry wysokości. Wieża niższa, o wysokości 69 metrów, przeznaczona jest na dzwonnicę kościelną.

Kościół Mariacki

107. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj dialog ustny na podstawie tekstu.**

Rzeczowniki mają **rodzaj gramatyczny**: **męski** *(ten ojciec, ten budynek)*, **żeński** (*ta pani, ta lampa*) lub **nijaki** (*to niemowlę, to zadanie*). W liczbie mnogiej występują dwa rodzaje: **męskoosobowy**, np. *ci panowie, chłopcy*, i **niemęskoosobowy**, np. *te kobiety, zwierzęta, kwiaty*.

108. **Przepisz rzeczowniki w takie grupy: lp.: a) *ten* (rodzaj męski), b) *ta* (rodzaj żeński), c) *to* (rodzaj nijaki); lm.: a) *ci* (rodzaj męskoosobowy), b) *te* (rodzaj niemęskoosobowy). Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki lub słowników.**

Olszyny, teczka, gospodyni, pieski, sanatorium, bratowa, łoziny, koledzy, ziarno, miś, ziółko, medal, dziadkowie, pióra, lekarze, dziewczynki, bracia, młyn, twarz, krzesła, imię, drzewko.

109. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj dialog ustny na podstawie tekstu.**

Rzeczowniki **rodzaju męskiego** w mianowniku lp. nie mają końcówki (zero morfologiczne) (*dyrektor, pałac*) albo mają końcówki ***-o*** (*Władzi**o***), ***-a*** (*kierowc**a***). Rzeczowniki **rodzaju żeńskiego** mają w mianowniku lp. najczęściej

końcówkę ***-a*** (*dziewczyn**a**, zabawk**a***), ***-i*** (*mistrzyn**i***) lub nie mają końcówki (*kość*). Rzeczowniki **rodzaju nijakiego** mają w mianowniku lp. końcówki ***-o, -e, -ę, -um*** (*ech**o**, naczyni**e**, imi**ę**, muze**um***).

110. Przepisz podane zdania i uzupełnij rzeczowniki właściwymi końcówkami. Wskaż rodzaj rzeczowników.

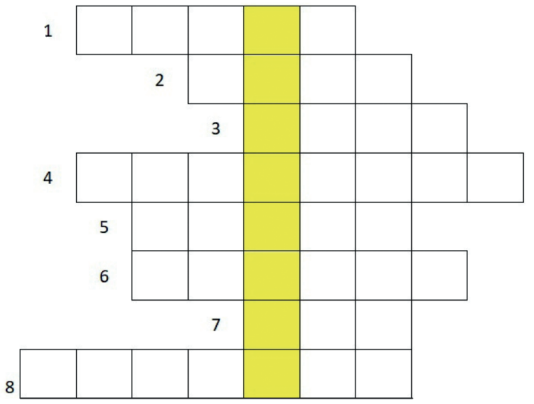
Dawniej miejsc… to było postrachem marynarzy.
Uratowała się tylko młoda dziewczyn… .
Marynarze zobaczą świat… .
To była drog… do lądu.
Jakie imi… miała ta dziewczyna?

111. W którym zestawie wyrazów wszystkie rzeczowniki mają rodzaj męski:

a) sędzia, Józio, nauczyciel;
b) kobieta, narciarz, narty;
c) bramka, okno, łóżeczko;
d) szafa, piłkarz, cel.

Rozwiąż logogryf. Z wyróżnionych pól odczytaj hasło.

1. Najdłuższa rzeka Polski.
2. Najwyższy szczyt Polski.
3. Mieszkał w grocie pod Wawelem.
4. Największe jezioro w Polsce.
5. Mierzy czas.
6. Pracowity owad.
7. 365 dni.
8. … przeciwsłoneczne.

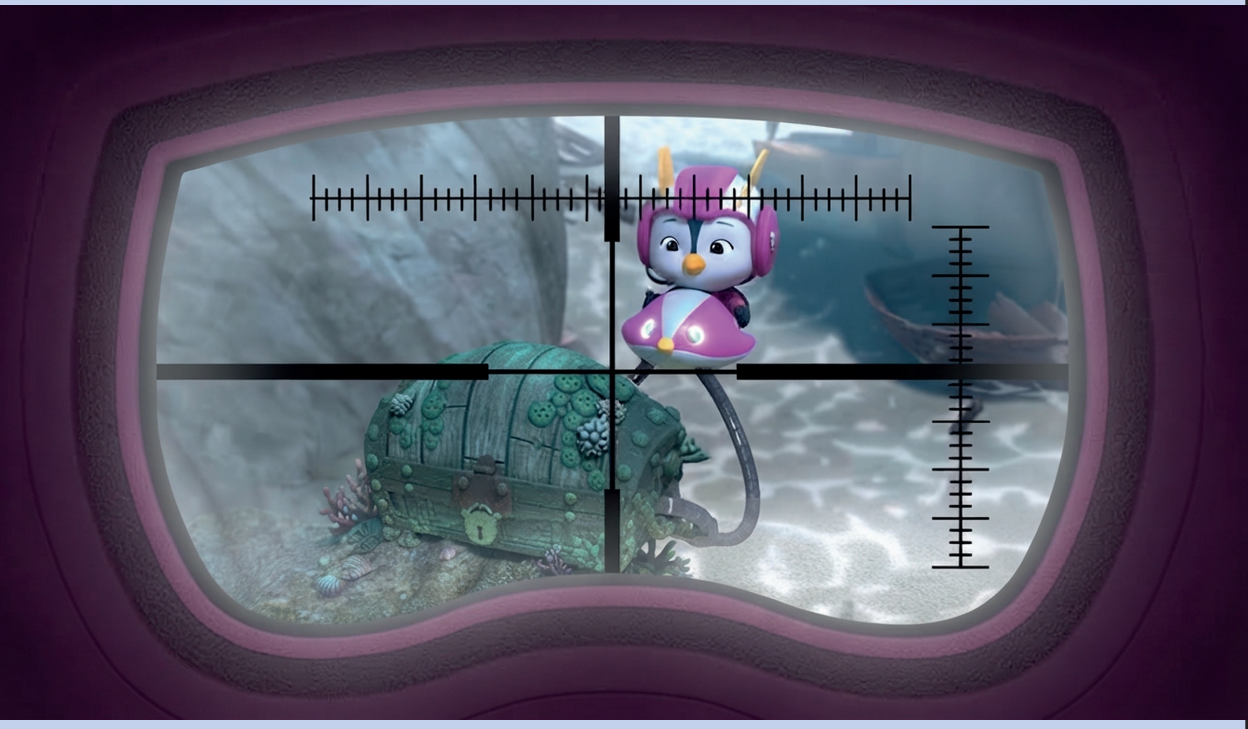
(wg https://parklegend.pl/wp-content/uploads/2020/10/lamiglowki_closc.pdf)

TEMAT 8

ZIMA. PRZYRODA ZIMĄ.
ZIMOWE ŚWIĘTA I ROZRYWKI.

ODMIANA RZECZOWNIKÓW PRZEZ LICZBY I PRZYPADKI

***Top Wing. Ptasia Akademia: Penny ratuje skarb*. Penny rusza na ratunek cennego skarbu i uczy się prowadzić pojazd typu Turbo-auto. Penny to pingwin, jedyna dziewczyna w zespole, specjalistka od ratunkowych zadań w wodzie i pod jej powierzchnią.**

Lekcja 30.

112. Posłuchaj tekstu.

Apolinary Nosalski

Jaką mróz niespodziankę przygotował gosposi

Mróz znany z pracowitości, zawsze, ledwie przyszedł na ziemię, od razu zabierał się do roboty. Najpierw pola i łąki posypał srebrnym szronem. Potem wiejskie drogi z błota osuszył, a gdy tylko napotkał jakąś kałużę, zaraz pokrywał ją przezroczystą szybą lodu. A wreszcie wszystkie rzeki i jeziora zakuwał w grubą i twardą lodową skorupę, po której suchą nogą można było przejść jak po moście.

Gdyby nie był Mrozem, można by o nim powiedzieć, że przez całą zimę pracował w pocie czoła. Kiedyś zapragnął Mróz dowiedzieć się, co też ludzie o nim mówią. Przyszedł więc na ziemię trochę wcześniej niż zwykle. Szybko wykonał pracę na polach i drogach, po czym wybrał się na wieś i zaczął po podwórkach chodzić i podsłuchiwać. A ludzie, jak to ludzie, wychodzili z domów i mówili:

– Ale dziś mróz! Porządny mróz! – i zacierali ręce.

Trafił wreszcie na jedno podwórko. Z chałupy wyszła gospodyni. Rozejrzała się dookoła i rzekła:

– Ale mróz! Bodaj go licho wzięło! Na nic ziemniaki mi zamrozi! Rozgniewał się Mróz, słysząc takie słowa. Podsko-

czył do niej i w nos ją znienacka uszczypnął. Gospodyni wrzasnęła i z powrotem do izby uciekła. A Mróz podbiegł do leżących na podwórzu ziemniaków i na złość niedbałej gosposi, zmroził je co do jednego!

Potem ruszył dalej. Wtem – z innego podwórka dobiegły go słowa wesołej piosenki:

Mam ja już na zimę
zapasy w komorze.
Mróz mi nie zaszkodzi,
jeszcze mi pomoże.

Ucieszył się Mróz i na owo podwórko poskoczył. Ujrzał tam porządek, aż miło. Obejście wysprzątane i zamiecione czyściutko. Ziemniaki i warzywa w kopcach na zimę ukryte. Wszystko na swoim miejscu. Po podwórku zaś krzątała się schludna gospodyni i przyśpiewywała wesoło przy robocie. Mróz popatrzył na nią z uśmiechem, a potem, chcąc jej zrobić niespodziankę, namalował na szybach najpiękniejsze kwiaty, jakie tylko umiał. Po czym uradowany poszedł do swojej roboty, pogwizdując wesoło zasłyszaną przed chwilą piosenkę.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **napotkać** – зустріти; **kałuża** – калюжа; **zapragnąć** – забажати; **wybrać się** – вибратися; **rozgniewać się** – розсердитися; **znienacka** – зненацька; **ucieszyć się** – зрадіти; **obejście** – огорожа; **kopce** – купи; **krzątać się** – поратися; **schludny** – чистий, гарний; **uradowany** – обрадуваний.

pracowitość – працьовитість ***szron*** – іній
pracować w pocie czoła – працювати в поті чола

Zwroty:

zbierać się – збиратися; **szyba lodu** – скло льоду; **zakuć w skorupę** – покрити твердим льодом; **bodaj go licho wzięło** – щоб його лихо забрало.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Czy zgadzasz się, że mróz może być zimowym malarzem?

Przeczytaj opowiadanie z podziałem na role.

Zwróć uwagę na pisownię wyrazów w ramce i ich znaczenie.

Zastanów się, z ilu głosek składają się podane wyrazy? Jak nazywamy te głoski?

113. Pisz poprawnie. Zapisz wyrazy pod dyktando.

Z podanych wyrazów wybierz te, które kojarzą się z zimą.

Bałwan, sandały, szalik, kąpielówki, zawierucha, trawa, śnieg, szorty, narty, srebrzysty, warzywa, gwiazdki, zimowy, mróz, płatki, upał, szron, łyżwy, stokrotka, sanki, skakanka.

114. Przeczytaj i zastanów się, czego nowego dowiedziałeś / dowiedziałaś się o rzeczownikach?

Rzeczownik ma formy dwóch **liczb**: **pojedynczej (lp.)** i **mnogiej (lm.)**. Forma liczby pojedynczej wskazuje na jedną osobę (lub na jeden przedmiot) nazywany przez rzeczownik (*gość, krzesło*), forma liczby mnogiej – na dwie lub więcej osób (przedmiotów) (*goście, krzesła*).

115. Przeczytaj tekst.

Ustnie określ liczbę występujących w nim rzeczowników.

Mróz pola i łąki posypał srebrnym szronem. Na podwórku ziemniaki i warzywa w kopcach na zimę ukryte. Po kuchni krzątała się gospodyni. Na szybach są najpiękniejsze kwiaty.

116. Zapisz podane rzeczowniki w lm. Wskaż, co zauważyłeś / zauważyłaś?

Zachód, dwór, zbiór, samochód, naród, pokój, wóz.

117. **Mów poprawnie.**

Kiedy? → zimą, wiosną, latem, jesienią.

W którym okresie? → w zimie, przez rok.

118. **Połącz obrazek i nazwę zimowej zabawy.**

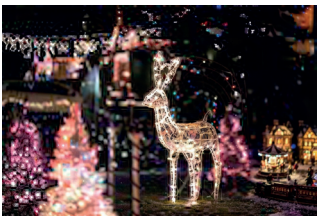
Wyrazy i zwroty pomocnicze: 1) jazda na sankach, 2) bitwa na śnieżki, 3) lepienie bałwana, 4) kulig, 5) jazda na nartach, 6) anioły na śniegu, 7) jazda na łyżwach.

Lekcje 31–32.

Wiem więcej

Andrzejki to ludowa tradycja, przekazywana z pokolenia na pokolenie. W przedostatni dzień listopada w nocy z 29 na 30 listopada wszystkie panny chciały się dowiedzieć o swoim losie. Dziewczęta wróżyły z butów ustawionych jeden za drugim, losowały włożone pod poduszkę kartki z imionami chłopców.

Pięć dni przed andrzejkami z 24 na 25 listopada obchodzone są katarzynki. W imieniny Katarzyny o imię przyszłej wybranki pytali panowie.

119. **Przeczytaj przysłowia, które wiążą się z dniem świętej Katarzyny i świętego Andrzeja. Przepisz je do zeszytu, wstaw przepuszczone litery rz lub ż.**

Po świętej Kata□ynie pomyśl o pie□ynie. Kata□yny dzień jaki, cały grudzień będzie taki.

Śnieg na And□eja dla zbo□a zła nadzieja.

Gdy święty Andrzej ze śniegiem przybie□y, to sto dni śnieg na polu le□y.

Na świętego Andrzeja spełniają się wszystkie ma□enia.

120. **Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.**

Formę rzeczownika, która wyraża stosunek do innych wyrazów w zdaniu, nazywamy **przypadkiem (відмінок)**.

Rzeczowniki mają **siedem przypadków**. Przypadki rozpoznajemy za pomocą pytań: ***kto?*** w stosunku do rzeczowników oznaczających osoby, ***co?*** w stosunku do innych rzeczowników.

Odmiana rzeczowników *przyjaciel, zeszyt*

Przypadek	Liczba pojedyncza (lp.)	Liczba mnoga (lm.)
Mianownik *(kto? co?)*	przyjaciel, zeszyt	przyjaciel-**e**, zeszyt-**y**
Dopełniacz *(kogo? czego?)*	przyjaciel-**a**, zeszyt-**u**	przyjaciół, zeszyt-**ów**
Celownik *(komu? czemu?)*	przyjaciel-**owi**, zeszyt-**owi**	przyjacioł-**om**, zeszyt-**om**
Biernik *(kogo? co?)*	przyjaciel-**a**, zeszyt	przyjaciół, zeszyt-**y**
Narzędnik *(z kim? z czym?)*	przyjaciel-**em**, zeszyt-**em**	przyjaciół-**mi**, zeszyt-**ami**
Miejscownik *(o kim? o czym?)*	(o) przyjaciel-**u**, (o) zeszyci-**e**	(o) przyjacioł-**ach**, (o) zeszyt-**ach**
Wołacz	przyjaciel-**u**! zeszyci-**e**!	przyjaciel-**e**! zeszyt-**y**!

121. **Do podanych rzeczowników dopisz końcówki, wpisz utworzone wyrazy do zeszytu. Oddziel poziomą kreską końcówkę od tematu. Wskaż przypadek rzeczowników.**

sąsiad	em
dom	owi
nos	ach
gospodarz	u
pan	a
kot	ami
notes	y

122. **Przepisz podane wyrazy w 3 grupach: 1) rzeczowniki, 2) przymiotniki, 3) czasowniki. Podkreśl w nich litery *ch* i *h*.**

Biała, piecuch, chłodny, saneczki, herbaciany, wahać się, milczeć, hojny, śnieżynka, zuch, bohater, bury, hałasować, kolczyki, historia, wschód.

123. Zapamiętaj podane wiadomości.

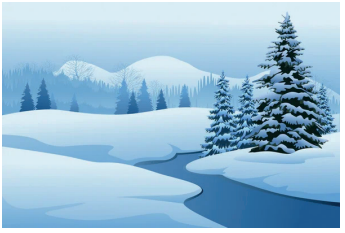

W odmienianym rzeczowniku wyróżniamy dwie cząstki: **temat** i **końcówkę**. **Tematem** nazywamy część pozostałą po odrzuceniu końcówki, np. *uczni-***a**, *zeszyt-***u**. **Końcówką** nazywamy końcową część wyrazu zmieniającą się w odmianie przez przypadki, np. *uczni-**a***, *zeszyt-**u***.

124. Odmień przez przypadki w lp. i lm. rzeczownik *długopis*. Oddziel poziomą kreską końcówkę od tematu.

125. Mów poprawnie. W razie potrzeby korzystaj z tekstów podręcznika i słownika języka polskiego.
Jakie zimą są: *śnieg, szron, wiatr, niebo, lód, drzewa, las, rzeka*?
Zastosuj jak najwięcej przymiotników.

126. Mów poprawnie. Dobierz wyrazy bliskoznaczne. Korzystaj z wyrazów i związków wyrazowych pomocniczych lub tekstów podręcznika.

Zimna tafla, mróz okrutny, śnieg prószy, wycieczka udana.

Wyrazy i zwroty pomocnicze: mocny, dobrze zaplanowana, idzie, kra.

127. Pisz poprawnie. Zapisz wyrazy pod dyktando.

Wakacje, chodnik, wszystko, uważać, ołówek, piórnik, pszczółka, łazienka, orzechy, skrzydła, wrzos, ścieżyna, powierzchnia, tchórz, wkrótce, spiżarnia, Boże Narodzenie, wieczór, bieżnia.

128. Uzupełnij podane zdania wyrazem *przyjaciel* w lm.

Paweł ma wielu … . Opowiadam mamie o … . Chętnie spędzam czas z … . Moje … przyszli do mnie na urodziny. Przekaż ode mnie pozdrowienia swoim … .

TEMAT 9

MOJE MIESZKANIE.

PRZYMIOTNIK JAKO CZĘŚĆ MOWY.
PRZYMIOTNIKI JAKOŚCIOWE I RELACYJNE.
ODMIANA PRZYMIOTNIKÓW.
ZAIMEK JAKO CZĘŚĆ MOWY.
ZAIMKI OSOBOWE, ICH ODMIANA

Odcinek: *Na ratunek Żółwiom*. Spadające skały i lawina doprowadzają do wykolejenia Żółwiego Pociągu. Sytuacja staje się niebezpieczna, a pasażerowie potrzebują natychmiastowej pomocy. Swift pilotuje łódź podwodną Penny, by wspólnie z nią dotrzeć do poszkodowanych i bezpiecznie ich ocalić.

Lekcja 33.

129. **Uzupełnij test wyrazami z ramki, przeczytaj go.**

Moje mieszkanie

Mieszkam w centrum naszego miasta. Mieszkanie znajduje się na drugim piętrze dziesięciopiętrowego bloku z windą.

Moje mieszkanie składa się z przedpokoju, kuchni, łazienki, toalety i trzech pokoi, jest umeblowane. Jest w nim: gaz, prąd, woda ciepła i zimna, centralne ogrzewanie, telewizja kablowa i satelitarna, Internet.

W małym przedpokoju, po prawej stronie, stoi duża _____, a po lewej stronie wisi _____. Na podłodze leży _____. Ściany są w kolorze niebieskim.

W pokoju gościnnym na środku stoi duży _____, przy stole znajdują się cztery _____. Na wprost jest okno, na nim stoją rośliny doniczkowe. W oknie wiszą firanki, a obok niego znajduje się _____. Po prawej

stronie stoi telewizor oraz kwiaty w wazonie. Obok drzwi jest regał na książki. Na suficie wisi żyrandol. Podłoga jest drewniana, a ściany pomalowane są na beżowo.

W drugim pokoju jest sypialnia. Tu znajduje się duże _____, obok stoją dwie szafki. W pokoju jest jedno okno, na ścianach wiszą cztery lampki.

Trzeci pokój jest mój. Znajduje się w nim _____, na którym stoi komputer i lampka. W rogu stoi kanapa, a nad nią wiszą półki z książkami, na wprost – duża szafa z lustrem. Na podłodze leży kwadratowy dywan. Ściany pomalowane są na kolor zielony.

W kuchni jest kredens, lodówka, kuchenka, okap, zmywarka do naczyń, mikrofalówka, mikser kuchenny, maszyna do pieczenia chleba. Sufit pomalowany jest na biało. W łazience jest _____ z kranem, _____, półka z lustrem i pralka.

Moje mieszkanie jest duże, jasne i przytulne. Bardzo je lubię.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **przedpokój** – передпокій; **umeblować** – меблювати; **prąd** – струм; **kredens** – буфет; **okap (wyciąg kuchenny)** – кухонна витяжка; **mikrofalówka** (**kuchenka mikrofalowa**) – мікрохвильова піч; **mikser** – міксер; **sufit** – стеля; **pralka** – пральна машина; **przytulny** – затишний; **umywalka** – вмивальник.

sypialnia – спальня
dywan – килим
firanki – занавіски
obraz – картина
komoda – комод
regał – полиця
żyrandol – люстра

Zwroty:

centralne ogrzewanie – центральне опалення; ***telewizja kablowa i satelitarna*** – кабельне і супутникове телебачення; ***pokój gościnny*** – вітальня; ***rośliny doniczkowe*** – кімнатні рослини; ***zmywarka do naczyń*** – посудомийна машина; ***maszyna do pieczenia chleba*** – хлібопіч; ***na wprost*** – навпростець.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Z jakich pomieszczeń składa się mieszkanie? * Co jest niezbędne do urządzenia mieszkania? * Co oprócz mebli powinno znajdować się w mieszkaniu? * Jakich urządzeń technicznych używamy w mieszkaniu? * Kto jest odpowiedzialny za czystość, porządek w mieszkaniu?**

Dlaczego wszyscy powinniśmy dbać o mieszkanie?

Wskaż w tekście przymiotniki. Ułóż z 3-5 przymiotnikami zdania. Przygotuj ustnie dialog złożony z wykorzystaniem przymiotników.

Pisanie z pamięci.
Popatrz na wyrazy w ramce. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

130. Ułóż hasło z rozsypanki sylabowej.

Po-, dek, rzą-, bą-, oz-, do-, ka-, nia-, miesz-.

131. Dopisz do podanych rzeczowników przymiotnik.

Mieszkanie, telewizja, pokój, podłoga, rośliny, obraz, dywan.

132. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Przymiotnik jako część mowy, jego rola i znaczenie. Przymiotniki jakościowe i relacyjne

Przymiotnik (прикметник) to samodzielna część mowy, która nazywa cechy i właściwości osób (*wesoły* uczeń), przedmiotów (*nowe* mieszkanie), czynności (*szybka* odpowiedź), zjawisk (*silny* deszcz). Przymiotniki w liczbie pojedynczej odpowiadają na pytania: *jaki?*, *jaka?*, *jakie?*, w liczbie mnogiej: *jacy?*, *jakie?*

W zdaniu przymiotniki pełnią funkcję: **przydawki (означення)** (Na podłodze leży *kwadratowy* dywan), **podmiotu (підмет)** (*Chory* został w łóżku), **orzecznika (присудок)** (Paweł *jest wysoki*).

Pod względem znaczeniowym przymiotniki dzielą się na: ***jakościowe (якісні)*** – oznaczają cechy bezwzględne określanych przedmiotów, np. *biała* ściana, i ***relacyjne (відносні)*** – oznaczają cechy względne przedmiotów, np. *ceglana* szkoła.

133. Wskaż określenia, które dotyczą przymiotnika.

Odmienia się przez osoby.
Odmienia się przez rodzaje.
Zastępuje w zadaniu inne części mowy.
Odpowiada na pytania: *jaki?, jaka?, jakie?*
Odmienia się przez przypadki.
W zadaniu pełni funkcję przydawki.
Odmienia się przez liczby.
Odpowiada na pytania: *kto?, co?*

134. Połącz przymiotniki z odpowiednimi rzeczownikami. Określ ich znaczenie, liczbę i rodzaj.

elegancka	aktorka	wygodne	sukienka
czerwony	dziecko	zdolne	kolor
błękitne	buty	nieśmiałe	twarz
okrągła	zwierzę	wybitna	spodnie

Lekcje 34–35.

135. **Przeczytaj wiersz wyraźnie.**

Włodzimierz Melzacki

Tu mieszkam

To małe kółeczko
to moje miasteczko.
W tym mieście mój dom,
W tym domu mój kąt
I tam na kanapie
przyglądam się mapie.
– To małe kółeczko
to moje miasteczko.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* **Gdzie mieszka bohater wiersza?** * **W jaki sposób opisuje miejsce swego zamieszkania?**

Pisanie z pamięci. **Popatrz na wiersz. Zapamiętaj jego pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wiersz został napisany poprawnie.**

136. **Wśród podanych wyrazów znajdź przymiotniki, wpisz je do zeszytu, określ ich rodzaj (jakościowe, relacyjne).**

Kuchnia, ogród, dobro, słońce, jasne, sympatyczny, kółeczko, zagadkowy, kąt, modelowy, zegarek, mokro, pokój, miejski, nowy, biega, kanapa, pytanie, przytulne, okrągły.

137. Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Odmiana przymiotników

Przymiotniki odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje (męski, żeński, nijaki) w liczbie pojedynczej oraz rodzaje męskoosobowy i niemęskoosobowy w liczbie mnogiej.

Wzory odmiany przymiotników

lp.

	Rodzaj męski	*Rodzaj nijaki*
M.	wysok-*i* , mał-*y* (brat, budynek)	wysoki-*e*, mał-*e* (okno)
D.	wysoki-*ego*, mał-*ego* (brata, budynku)	wysoki-*ego*, mał-*ego* (okna)
C.	wysoki-*emu*, mał-*emu* (bratu, budynkowi)	wysoki-*emu*, mał-*emu* (oknu)
B.	wysok-*i*, mał-*y* (budynek) ale: wysoki-*ego*, mał-*ego* (brata)	wysoki-*e* , mał-*e* (okno)
N.	wysok-*im*, mał-*ym* (bratem, budynkiem)	wysok-*im*, mał-*ym* (oknem)
Ms,	(o) wysok-*im*, mał-*ym* (bracie, budynku)	(o) wysok-*im*, mał-*ym* (oknie)
W.	wysok-*i*, mał-*y* (bracie, budynku)!	wysoki-*e*, mał-*e* (okno)!

Rodzaj żeński	
M.	wysok-*a*, mał-*a* (babcia, szafa)
D.	wysoki-*ej*, mał-*ej* (babci, szafy)
C.	wysoki-*ej*, mał-*ej* (babci, szafie)
B.	wysok-*ą*, mał-*ą* (babcię, szafę)
N.	wysok-*ą*, mał-*ą* (babcią, szafą)
Ms.	(o) wysoki-*ej*, mał-*ej* (babci, szafie)
W.	wysok-*a*, mał-*a* (babciu, szafo)!

lm.		
	Rodzaj męskoosobowy	***Rodzaj niemęskoosobowy***
M.	wysoc-*y*, mal-*i* (bracia)	wysoki-*e*, mał-*e* (budynki, okna, babcie, szafy)
D.	wysok-*ich*, mał-*ych* (braci, budynków, okien, babć, szaf)	
C.	wysok-*im*, mał-*ym* (braciom, budynkom, oknom, babciom, szafom)	
B.	wysok-*ich*, mał-*ych* (braci)	wysoki-*e*, mał-*e* (budynki, okna, babcie, szafy)
N.	wysok-*imi*, mał-*ymi* (braćmi, budynkami, oknami, babciami, szafami)	
Ms.	(o) wysok-*ich*, mał-*ych* (braciach, budynkach, oknach, babciach, szafach)	
W.	wysoc-*y*, mal-*i* (bracia)!	wysoki-*e*, mał-*e* (budynki, okna, babcie, szafy)!

138. **Odmień wyrażenie przytulne mieszkanie przez przypadki w lp. i lm.**

139. **Określ przypadek, w którym przymiotniki występują w zdaniu oraz ich funkcje.**

Były w mieście domki małe. Jeden domek był brzydki. W kolorowym domku wszyscy chcieli mieszkać.

140. **Utwórz przymiotniki od nazw geograficznych.**

Wzór: *Polska – polski.*

Europa – …
Śląsk – …
Ukraina – …
Mazowsze – …
Warszawa – …

Kyjiw – ...
Dnipro – ...
Odesa – ...
Lwów – ...
Kraków – …

141. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Zaimek jako część mowy, jego rola i znaczenie

Zaimek (займенник) to część mowy, która zastępuje inne części mowy: rzeczownik (***zaimki rzeczowne***, np. *ja, ty, on, my, wy, kto, co*), przymiotnik (***zaimki przymiotne***, np. *ten, tamten, taki, jaki, który*), liczebnik (***zaimki liczebne***, np. *ile, tyle*) lub przysłówek (**zaimki przysłowne**, np. *tak, stąd, dotąd, tędy, wszędzie, nigdzie*). Zaimki pełnią w zdaniu funkcję zastępowanych części mowy. Większość zaimków się odmienia. Nieodmienne są zaimki przysłowne.

142. Uporządkuj zaimki, wpisując je w odpowiednie części tabeli.

Wtedy, wszędzie, co, który, tyle, ile, wasz, się, jej, mój, siebie, nigdzie, twój, taki, skąd, sam, czyj, nikt, tu, dokąd, kto, nasz.

Zaimki rzeczowne	Zaimki przymiotne	Zaimki liczebne	Zaimki przysłowne

143. Uporządkuj zaimki, wpisując je w odpowiednie części tabeli.

Wzór: *słodki – kwaśny.*

Długi, grzeczny, łatwy, powolny, gorący, radosny.

144. Przeczytaj wiersz, wstaw brakujące słowa.

Anna Kwiecińska

Wielkie porządki

Proszę spojrzeć na Dorotkę:
ma _____, wielką _____.
Bardzo się napracowała,
pokój _____ posprzątała.

Teraz pranie – _____ , _____ ,
aż na nosek woda pryska!
Więcej mydła! Jeszcze muszę
Wyprać _____ i _____ .

Wyrazy pomocnicze: chustkę, szufelkę, dzbanek, lalek, fartuszek, miska, szczotkę.

145. **Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj wiadomości.**

Odmiana zaimków osobowych

M.	**ja**	**ty**	**my**	**wy**
D.	mnie	ciebie, cię	nas	was
C.	mnie, mi	tobie, ci	nam	wam
B.	mnie	ciebie, cię	nas	was
N.	mną	tobą	nami	wami
Ms.	(o) mnie	(o) tobie	(o) nas	(o) was

	Rodzaj męski	**Rodzaj nijaki**	**Rodzaj żeński**
M.	**on**	**ono**	**ona**
D.	jego, go, niego		jej, niej
C.	jemu, mu, niemu		jej, niej
B.	jego, go, niego	je, nie	ją, nią
N.	nim		nią
Ms.	(o) nim		(o) niej

	Rodzaj męskoosobowy	**Rodzaj niemęskoosobowy**
M.	**oni**	**one**
D.	ich, nich	
C.	im, nim	
B.	ich, nich	je, nie
N.	nimi	
Ms.	(o) nich	

146. **Praca w grupie. Uzupełnij zdania odpowiednimi zaimkami wskazanymi w nawiasach.**

a) zastępującymi rzeczowniki (*mi, nas, go, ona*):
1. … nie ma małej siostrzyczki.
2. Pomóż … rozwiązać to ćwiczenie.
3. Czy przyjedziesz do…na święta?
4. Łukasz bardzo… lubił.

b) zastępującymi przymiotniki (*ten, takie, który, tym*):
1. W … pokoju jest przytulnie.
2. … stopnie bardzo mnie ucieszyły.
3. … samochód ma niezwykły kolor.
4. … pomysł jest lepszy?

c) zastępującymi liczebniki (*tyle, dużo, wiele, kilka*):
1. W naukę trzeba włożyć… wysiłku.
2. Mówiłem jej to już … razy.
3. Nie stać mnie na kupno … potrzebnych rzeczy.
4. To stało się … lat temu.

d) zastępującymi przysłówki (*gdzieś, tędy, wtedy, stąd*):
1. … miałaś długie włosy.
2. Zgubiłaś … mój ukochany wisiorek.
3. Właśnie … się poznaliśmy.
4. Trzeba było iść … .

147. **Wstaw osobowe zaimki w odpowiedniej formie i zapisz zdania do zeszytu.**

Przyjedź do … (ja) jutro.
Kiedy… (ona) widziałeś?

Myślę, że było z … (oni) bardzo miło.
Niestety nic … (oni) nie powiedział.
Dlaczego nie dałeś … (on) książkę?
Nic o … (wy) nie wiem.

Wcale nie rozumiem … (ty).
Rozmawialiśmy o … (one) wczoraj.
Daj … (ona) spokój!

Nie wierzę … (on).

Ufam … (ty).

Nie mówiłem … (wy) o tym.

TEMAT 10

KSIĄŻKA ŹRÓDŁEM WIEDZY. LITERATURA POLSKA DLA DZIECI.

CZASOWNIK JAKO CZĘŚĆ MOWY. BEZOKOLICZNIK. CZASOWNIKI NIEDOKONANE I DOKONANE. FORMY CZASOWNIKA W CZASIE TERAŹNIEJSZYM

Top Wing. Ptasia Akademia: Brody Ratuje Brendę! **Brody wraz z zespołem kadetów spieszy z pomocą swojej siostrze Brendzie, gdy ta wpada w tarapaty na Zakręconej Wyspie. Brody to maskonur, miłośnik surfingu i fal, który świetnie pływa i steruje pojazdami wodnymi.**

Lekcja 36.

148. **Przeczytaj tekst z podziałem na role.**

Henryk Sienkiewicz

Bajka

Za górami, za morzami, w dalekiej krainie czarów, przy kolebce małej księżniczki zebrały się dobre wróżki ze swą królową na czele. I gdy otoczywszy księżniczkę patrzyły na uśpioną twarzyczkę dzieciny, królowa ich rzekła:

– Niechaj każda z was obdarzy ją jakim cennym darem, wedle swej możności i chęci!

Na to pierwsza wróżka, pochylając się nad uśpioną, wypowiedziała następujące słowa:

– Ja daję ci czar piękności i mocą moją sprawię, że kto ujrzy twarz twoją, pomyśli, iż ujrzał cudny kwiat wiosenny.

– Ja – rzekła druga – dam ci oczy przezrocze i głębokie jak toń wodna.

– Ja dam ci powiewną i wysmukłą postać młodej palmy – ozwała się trzecia.

– A ja – mówiła czwarta – dam ci wielki skarb złoty, dotychczas w ziemi ukryty.

Królowa zamyśliła się przez chwilę, po czym, zwróciwszy się do wróżek, tak zaczęła mówić: – Piękność ludzi i kwiatów więdnie. (…) Złota kto nie rozdziela między ludźmi, ten budzi ich nienawiść, a kto je rozdzieli, temu pustka zostaje w skrzyni. Przeto nietrwałe są wasze dary.

– Cóż jest trwałego w człowieku i czymże ty ją obdarzysz, o królowo nasza? – pytały wróżki.

A na to królowa:

– Ja jej dam dobroć. (…) Wiedzcie, że wasze dary mijają, a dobroć trwa; jest ona jak źródło, z którego im więcej wody wyczerpiesz, tym więcej ci jej napłynie. Więc dobroć – to jedyny skarb niewyczerpany. To rzekłszy królowa wróżek pochyliła się nad śpiącą dzieciną i dotknąwszy rękami jej serca rzekła:

– Bądź dobrą!

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **możność** – можливість; **chęć** – бажання; **sprawić** – спричинити; **powiewny** – легкий; **wysmukły** – стрункий; **postać** – постать; **dotychczas** – донині; **przeto** – через те; **nietrwały** – нестійкий; **dobroć** – доброта; **więdnąć** – в'янути; **wyczerpnąć** – вичерпати.

Zwroty: **kraina czarów** – країна чар; **obdarzyć cennym darem** – наділити цінним даром; **czar piękności** – чари краси; **pustka w skrzyni** – порожнеча в скрині.

kolebka – колиска
księżniczka – принцеса
wróżka – ворожка, фея
iżby – щоб
intencja – намір, задум

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Jakie dary ofiarowały wróżki malutkiej księżniczce?

Odczytaj odpowiednie fragmenty baśni, a następnie zapisz ich dary.

Pierwsza wróżka – _____. Druga wróżka – _____. Trzecia wróżka – _____. Czwarta wróżka – _____.

*** Który dar według ciebie jest najcenniejszy? * Dlaczego królowa nie była do końca zadowolona z darów wróżek? * Czy zgadzasz się z królową, że dobroć jest najcenniejszym darem, jaki może otrzymać człowiek? Odpowiedź uzasadnij.**

Jaki jest morał tej bajki? Odczytaj odpowiedni fragment utworu.

149. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Czasownik jako część mowy

Czasownik (дієслово) oznacza czynności, stany osób, zwierząt i rzeczy. Czasowniki, które odpowiadają na pytanie: *co ktoś robi?*, oznaczają ***czynności***. Czasowniki, które odpowiadają na pytanie: *co się z kimś (czymś) dzieje?*, oznaczają ***stany***. Czasownik w osobowej formie pełni funkcję **orzeczenia** w zdaniu.

Zapamiętaj!

Czasownik jest odmiennym słowem.
Odmienia się on, proszę was,
Przez rodzaj, liczbę i osobę,
Strony i tryby oraz czas.

150. A . **Podaj formę czasu teraźniejszego poniższych czasowników. Ułóż z nimi zdania i wskaż, jaką funkcję pełni w zdaniu czasownik.**

Szukać (3. os. lp. r. n.) – _____, napisać (3. os. lp. r. m.) – _____, mówić (3. os. lp. r. ż.) – _____, słynąć (2. os. lp. r. ż.) – _____, powiedzieć (2. os. lm. r. niem.-os.) – _____, zauważyć (2. os. lm. r. m.-os.) – _____.

B. **Przeczytaj zdania oparte na tekstach o popularnych grach komputerowych. Czasowniki w nawiasach w formie bezokolicznika odmień w czasie teraźniejszym tak, aby pasowały do zdań. Zwróć uwagę na osobę czasownika.**

1. Czy także (wy, grać) ..... w Minecrafta?
2. Minecraft (uczyć) ..... dzieci kreatywności oraz przestrzennego myślenia.
3. Uczniowie (spędzać) ..... czas na rozmowach i wspólnej zabawie w cyfrowym świecie.
4. Moja siostra (wybierać) ..... Roblox jako swoją ulubioną platformę.
5. (My, rozgrywać) ..... krótkie, dynamiczne mecze w Brawl Stars.
6. Czy (ty, tworzyć) ..... własne minigry?

Lekcje 37–38.

151. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

 Czasownik w formie osobowej odmienia się przez **osoby** i **liczby**.

Liczba pojedyncza (lp.)
1. osoba (ja) *rozmawiam*, *opisuję*
2. osoba (ty) *rozmawiasz*, *opisujesz*
3. osoba (on, ona, ono) *rozmawia*, *opisuje*

Liczba mnoga (lm.)
1. osoba (my) *rozmawiamy*, *opisujemy*
2. osoba (wy) *rozmawiacie*, *opisujecie*
3. osoba (oni, one) *rozmawiają*, *opisują*

152. **Wśród podanych wyrazów odszukaj czasowniki. Wpisz je do dwóch grup.**

Pochyliła się, taniec, wyczerpiesz, są, kolorowy, zadowolenie, wiedzcie, wycieczka, lubicie, napłynie, patrzyły, radośnie, trwa, granatowy, pierwszy, obdarzysz, narysowaliśmy, tam ten, wypowiedziały, mój, rozdzieli.

1) liczba pojedyncza 2) liczba mnoga

153. **Określ osobę i liczbę czasowników.**

Gram, pisze, czytają, prasuję, liczą, czyta, grają, piszecie, prasują, liczy, gramy, piszą.

154. **Posłuchaj tekstu. Określ jego styl.**

Zofia Chmurowa

Bajka o pierwszym skowronku

Działo się to dawno, dawno temu. Wiejską drogą jechała na przejażdżkę pani bogata, piękna i dumna. Tuż przed wioską zastąpił jej drogę stary Jędrzej, chłop w połatanej sukmanie, szarej jak pień przydrożnej topoli. Do nóg jej się nisko pokłonił i prosi:

– Miłościwa pani, stodoła mi spłonęła, użyczże miziarna na siew, bo inaczej z głodu umrzeć przyjdzie…

Pani niecierpliwie targnęła wodze wierzchowca.

– Czy to ja burzę na twoją stodołę nasłałam? Ruszaj stąd i nie zagradzaj mi drogi!

Jeszcze niżej chłop się skłonił. Chwycił garść ziemi z gościńca i mówi:

– Zmiłuj się, dostojna pani! Dopomóż biednemu. W twoich spichrzach więcej zboża niż piasku na gościńcu. Daj mi choć trochę, choćby tyle, co w mojej garści tej ziemi, która ziarna woła, bo czas najwyższy siać.

Uśmiechnęła się pani złośliwie.

– Ziemia woła, powiadasz? Ano, jak to wołanie usłyszę, wtedy może znajdzie się ziarno.

Pochylił Jędrzej głowę na te okrutne słowa. Do serca, które mu omal nie pękło od żałości, garstkę ziemi przycisnął.

– Nie obsieję cię, ziemio-żywicielko. Nic nie wzruszy serca twardszego niż kamień!

Aż tu czuje Jędrzej, że garstka ziemi, co ją w ręku trzymał, miękka się jakaś staje i jakby ciepła, że się lekko, lekuśko porusza… Zdumiał się wielce i dłoń otworzył. Cóż to? Z jego garści wyfrunął ptaszek, poszybował prosto w niebo. I nagle spod obłoków rozległa się pieśń.

Zasłuchała się w tę melodię dumna pani.

– Chodź ze mną, gospodarzu – rzekła cichym głosem – dostaniesz ziarna, ile chcesz.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***przejażdżka*** – поїздка; ***stodoła*** – стодола; ***użyczyć*** – приділити; ***niecierpliwie*** – нетерпляче; ***wierzchowiec*** – верховий кінь; ***ruszać*** – рушати; ***gościniec*** – шлях; ***spichrz*** – комора; ***złośliwie*** – злосливо; ***wołanie*** – волання; ***żywicielka*** – годувальниця; ***poruszać się*** – вирушати; ***zdumieć się*** – дуже здивуватися.

Zwroty: ***zastąpił drogę*** – встав на шляху; ***połatana sukmana*** – полатана свита (старовинний верхній довгий одяг із грубого сукна; ***ziarna na siew*** – зерна на посів; ***targnąć wodze*** – потягнути віжки; ***burzę nasłać*** – наслати бурю; ***zlituj się*** – змилуйся; ***okrutne słowa*** – жорстокі слова; ***pękło od żałości*** – тріснуло з жалю; ***garstka ziemi*** – жменька землі; ***wzruszyć serce*** – проникло до серця; ***wyfrunął ptaszek*** – випурхнула пташка; ***dostaniesz ziarna*** – ти отримаєш зерно.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Kto jechał wiejską drogą? * O co poprosił bogatą panią stary Jędrzej? * Co odpowiedziała Jędrzejowi pani? * Dlaczego dumna pani zmieniła swoje zdanie?**

Wybierz określenia, które pasują do Jędrzeja, uzupełnij nimi zdanie i zapisz je do zeszytu.

Wyrazy pomocnicze: spracowany, wrażliwy, bogaty, biedny, zimny, nieczuły, stary, młody, wesoły, uczynny, dumny.

Jędrzej był … .

Wskaż i zapisz, jakie zwroty pasują do określenia serca dumnej pani?

Zwroty pomocnicze: wielkie serce, serce nieczułe jak głaz, złote serce, serce zimne jak lód, serce twarde jak kamień, miękkie serce.

Dumna pani miała … .

155. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Bezokolicznik

Bezokolicznik (неозначена форма дієслова) jest nieodmienną formą czasownika, która oznacza czynność albo stan, ale nie wskazuje na osobę, liczbę, czas. Większość bezokoliczników ma zakończenie ***-ć***, np. *chodzić, budować*.

Zapamiętaj! Zakończenie bezokolicznika ***-ć*** lub ***-c*** piszemy zgodnie z wymową, np. *odpoczywać, władać, móc, strzec*. Zakończenie bezokolicznika ***-ść*** piszemy w czasownikach, które w formach osobowych mają ***s***, ***t***, ***d***, np. *nieść – niosą, pleść – plotą, kłaść – kładą*. Zakończenie bezokolicznika ***-źć*** piszemy w czasownikach, które w formach osobowych mają ***z***, np. *dowieźć – dowiozą, znaleźć – znalazł*.

156. **Ustal, które z form czasownika to bezokoliczniki.**

Jechać, pić, chciałabym, dać, wlec, chcieć, usłyszę, skoczył, umrzeć, umawiać się, prosić, idź, siać, wyfruną, zastąpić, pokłonił się.

157. **Przekształć formy osobowe czasownika na bezokoliczniki według wzoru.**

Wzór: *pracuję → pracować.*

Rozmawia, kupili, spytaliśmy, chcę, dzwoniłaś, powiedziała, możesz, zaproponowały.

Lekcje 39–40.

158. **Przeczytaj tekst wyraźnie.**

Kornel Makuszyński

Przygody Koziołka Matołka

(*fragment*)

Wszystkie mądre polskie kozy,
By je zliczyć, nie mam siły!
Na naradę się zebrały
I rzecz taką uchwaliły:
„W sławnym mieście Pacanowie,
Tacy sprytni są kowale,
Że umieją podkuć kozy,
By chodziły w pełnej chwale.
Przeto koza albo kozioł,
Jakaś bardzo mądra głowa,
Aby podkuć się na próbę,
Musi pójść do Pacanowa.
A gdy wróci ten wędrowiec,
Już podkuty, ale zdrowy,
Wszystkie kozy się dowiedzą,
Czy to dobrze mieć podkowy”.

Pomnik Koziołka Matołka w Pacanowie

„Kto ten dzielny? Kto się zgłasza?”
„Ja!” – zakrzyknął w głos koziołek.
Miał maleńką, piękną bródkę,
A wołano nań: Matołek.
Czule żegnał go ród kozi,
Mama i sędziwy tata,
A Matołek wziął tobołek
I wędruje na kraj świata.
Kiedy znalazł się na drodze,
Po raz pierwszy na wolności,
Skoczył w górę nasz koziołek,

Aby rozprostować kości.
Nagle ujrzał dwa zające,
Więc zapytał: – „Proszę panów,
Może mi panowie wskażą,
Gdzie to miasto jest Pacanów?”

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **Koziołek Matołek** – козлик Матолек; **podkowa** – підкова; **dzielny** – відважний; **tobołek** – торбина; **wskazać** – вказати.

Zwroty: **podkuć kozy** – підкувати кози; **mądra głowa** – мудра голова (про розумну людину); **skraj świata** – край світу.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Kto zebrał się na naradę? * Co zostało uchwalone? * Gdzie są sprytni kowale? * Kto zgłosił się podkuć na próbę? * Kogo zapytał koziołek o drogę do Pacanowa?**

Uczymy się nowych zwrotów. Przygotuj ustnie dialog złożony z 3–4 replik z wykorzystaniem zwrotów.

159. Przeczytaj wiadomości w ramce. Omów sytuacje w parach.

Czasowniki niedokonane i dokonane

Czasowniki, które informują o przebiegu lub trwaniu czynności, stanu, nazywamy **niedokonanymi (недоконані дієслова)**, np. *prosił, mieszkał* (co robił?). Czasowniki, które informują o zakończeniu czynności lub stanu, nazywamy **dokonanymi (доконані дієслова)**, np. *poprosił, zamieszkał* (co zrobił?). Czasownik niedokonany (akcja trwa): *pisać* (Siedzę i piszę list, ale jeszcze go nie wysłałem); *czytać* (Jestem na 10. stronie książki).

Czasownik dokonany (akcja skończona): *napisać* (List jest gotowy, włożony do koperty); *przeczytać* (Zamknąłem książkę, znam całe zakończenie).

160. Przeczytaj, wypisz do zeszytu czasowniki dokonane. Wskaż, czym się różnią od czasowników niedokonanych.

Pomagać, narysować, obniżać, odpływać, spać, przerysować, zarabiać, pomóc, zarobić, skrócić, obniżyć, rysować, pływać, skracać, wyspać się.

161. **Do podanych form czasowników niedokonanych dopisz czasowniki w formie dokonanej. Korzystaj z pomocy słownika.**

Zmywałem, kroiłem, pożyczałem, czytałem, malowałem, robiłem, pisałem, prałam.

162. **Przeczytaj wiadomości w ramce. Omów sytuacje w parach.**

Formy czasu teraźniejszego

Formy czasownika, za pomocą których powiadamiamy kogoś o czynności (lub stanie) odbywającej się w chwili mówienia, nazywamy **formami czasu teraźniejszego (форми теперішнього часу)**. Końcowe cząstki czasowników nazywamy **końcówkami osobowymi (особові закінчення дієслів)**.

Czas teraźniejszy

lp.	lm.
1. osoba (ja) chodz-ę, zna-m	1. osoba (my) chodzi-my, zna-my
2. osoba (ty) chodzi-sz, zna-sz	2. osoba (wy) chodzi-cie, zna-cie
3. osoba (on, ona, ono) chodzi, zna	3. osoba (oni, one) chodz-ą, znaj-ą

163. **Dopisz formy czasu teraźniejszego 2 os. lp. i lm. do podanych czasowników.**

Padać, skakać, lecieć, wyciągnąć, krzyknąć, złapać, oglądać, wyrosnąć, zawołać, zjeść, biegać.

164. **Odmień czasowniki *iść, sadzić, malować* przez osoby w czasie teraźniejszym w lp. i lm.**

liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os. ____, ____	1. os. ____, ____
2. os. ____, ____	2. os. ____, ____
3. os. ____, ____	3. os. ____, ____

165. **Posłuchaj wiersza.**

Barbara Jaśkiewicz-Soczewicz. Czytająca w ogrodzie. 2008 r.

Joanna Kulmowa

Wywiad ze mną

Zajęcie ulubione?
Odwracanie kota ogonem.
Aż się palę do takiej roboty
I dlatego mam cztery koty.
I gdy znudzi mnie wszelka praca
Ja te koty odwracam,
odwracam,
odwracam…

Zwroty: **odwracać kota ogonem** – *розм.* обманювати; **palić się do roboty** – прагнути працювати.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Kto jest autorem wiersza? Jak poetka przedstawia swoją pracę?

Na czym polega komizm wiersza?

Uczymy się nowych związków wyrazowych. Przygotuj ustnie dialog złożony z 3–4 replik z wykorzystaniem zwrotów.

166. **Do podanych czasowników dokonanych dopisz czasowniki niedokonane.**

Zjeść, odwiedzić, zobaczyć, zrobić, kupić, powiedzieć, napisać, przeczytać, namalować, wejść, obejrzeć.

167. **Uzupełnij tekst odpowiednimi czasownikami w formie czasu teraźniejszego podanymi w nawiasach.**

W każdą sobotę Ania i jej brat Marek (wstawać) wcześnie rano. Najpierw (jeść) śniadanie, a potem (zbierać) plecaki. Rodzeństwo często (wybierać) się na wycieczki rowerowe. Kiedy (dojeżdżać) do parku, trochę (odpoczywać). Ania (patrzeć) na kwiaty, a Kuba (robić) zdjęcia.

168. **Dopisz przymiotniki o znaczeniu przeciwstawnym.**

Słodki, duży, cierpliwy, apetyczny, dobry.

TEMAT 11

WIELKANOC. OBYCZAJE ŚWIĄTECZNE.

LICZEBNIK JAKO CZĘŚĆ MOWY I JEGO RODZAJE. ODMIANA LICZEBNIKÓW 1–4.

Top Wing. Ptasia Akademia: ***Na ratunek śniadaniu.*** **Mały żółwik Timmy gubi w drodze do szkoły swoje pudełko z jedzeniem. Ptasi kadeci wyszukują zgubę, aby pomóc maluchowi.**

Lekcje 41–43.

169. **Przeczytaj tekst.**

Wiera Badalska

Wielkanoc na wsi

Lubię Wielkanoc na wsi. Kiedy mama powiedziała, że już w piątek pojedziemy do cioci Marysi, wszyscy bardzo się ucieszyli, a ja chyba najbardziej.

Do Górek przyjechaliśmy bardzo późno. Następnego dnia mama z ciocią bez przerwy jeszcze coś piekły i gotowały. Tatuś z wujkiem naprawiali auto. A my, to znaczy Magda, ja i Grzesiek, nasz cioteczny brat, zabraliśmy się do malowania pisanek.

Pół dnia na tym malowaniu nam zeszło. Przez drugą połowę musieliśmy szorować podłogę w kuchni, no i siebie. Ale pisanki wyszły nam wspaniale!

Potem była już Wielka Niedziela. My cały dzień biegaliśmy po dworze. Byliśmy w lesie i nad rzeką. Z tego wszystkiego już o godzinie ósmej zachciało nam się spać i poszliśmy do łóżek.

Ledwo trochę przysnęliśmy, jak ktoś zaczął śpiewać, gwizdać, krzyczeć! Ktoś grał na harmonii… A psy w całej wsi szczekały jak najęte. Myśleliśmy, że coś się stało, a to tylko przyszli „dyngusiarze”.

Stanęli przed naszą sienią i zaczęli wyśpiewywać różne piosenki.

„Koło domu ścieżka,
hoduj, matko, pieska.
Masz córeczkę ładną,
to ci ją ukradną!”

Mama powiedziała, że to jest stara piosenka obrzędowa. Wujek wyniósł dyngusiarzom placek, ser i kilka jajek. W Wielki Poniedziałek była śliczna pogoda. Ustroiliśmy się przepięknie, bo mieliśmy wszyscy jechać w gości. Magda włożyła swoją najśliczniejszą nową suknię w czerwone grochy, a ja i Grzesiek też nowe granatowe ubrania.

Po śniadaniu dookoła podwórka galopowała Magda, a za nią chłopaki z sąsiedniego domu z wiadrami. Chlustali na nią wodą, jakby się paliło! Grzesiek złapał wiadro, ja konewkę i pobiegliśmy siostrze na pomoc. No, i się zaczęło! To był śmigus, jakiego świat nie widział! Kiedy wujek wyszedł ze stajni, chłopaki sąsiadów uciekli, a my staliśmy na środku podwórka z pustymi wiadrami. Musieliśmy wyglądać dość dziwnie, bo wujek patrzył na nas, jakby nie poznawał.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **śmigus-dyngus** – поливаний понеділок (другий день Великодніх свят; в цей день, за стародавнім звичаєм, хлопці обливають дівчат водою); **gwizdać** – свистіти; **harmonia** – гармонія; **dyngusiarze** – обливальники.

Wielkanoc – Великдень
ucieszyć się – зрадіти
malowanie pisanek – розмальовування писанок
piosenka obrzędowa – обрядова пісня
najbardziej – найбільш
placek – коржик, пиріг

Zwroty: **psy szczekały jak najęte** – собаки гавкали як найняті; **jakby się paliło** – начебто горіло.

cioteczny brat – двоюрідний брат
szorować podłogę – шарувати підлогу
tatuś – татусь
towarzystwo – товариство

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Dokąd wyruszyli dzieci i dorośli? * Jak przygotowywali się do świąt wielkanocnych? * Kto zawitał do domu? * Co śpiewali dyngusiarze? * Dlaczego dzieci w poniedziałek nie pojechały w gości?**

Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy w ramce, zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

170. Zamień głoski tak, aby powstało nowe słowo.

Zapisz wyrazy do zeszytu.

Wzór: *groch ch=sz.*
Groch – grosz.

Sen n=r, nos s=c, kot t=c, pies s=c, las l=p, rak r=h, lak l=r.

171. Przeczytaj wiadomości w ramce. Omów sytuacje w parach.

Liczebnik jako część mowy

Liczebnik (числівник) to samodzielna odmienna część mowy, określająca liczbę lub ilość obiektów (*trzy* długopisy) oraz kolejność (porządek) obiektów, np. *pierwszy* na liście, *dziesiąta* strona.

172. Znajdź w zdaniach wyrazy oznaczające liczbę lub ilość obiektów.

Dziesięciu uczniów wzięło udział w konkursie. Marysia ma w piórniku trzy ołówki, jeden długopis, dziesięć kredek, dwie gumki, jedną temperówkę. Mama kupiła na rynku dwa kilo jabłek i jeden kilogram ziemniaków. W szkolnej sali komputerowej mamy piętnaście komputerów, jeden rzutnik i dwie drukarki.

173. **Wyjaśnij znaczenie podanych przysłów. Korzystaj z pomocy nauczyciela.**

Kto pierwszy, ten lepszy. Być w siódmym niebie. Na dwoje babka wróżyła. Koń ma cztery nogi, a też się potknie. Usłyszał o tym z drugiej ręki. Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe. Rozmowa w cztery oczy. Brak piątej klepki.

174. **Posłuchaj wiersza, śledząc go wzrokiem.**

Ryszard Przymus

Wielkanoc

Na stole pisanki
tęczą malowane.
Wśród zieleni trawy –
cukrowy baranek.

Bazie w wazoniku,
ciasta i wędliny.
Wielkanoc – i wielkie
spotkanie rodziny.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **bazie** – вербові гілки з котиками (пухнастими квітками); **ciasto** – тут у значенні: паски, здоба; **wędliny** – ковбасні вироби.

Zwroty:

tęcza malowana – гарна веселка; **cukrowy baranek** – баранчик з цукру.

Odpowiedz na pytanie. O jakich tradycjach wielkanocnych opowiada wiersz?

175. **Ułóż plan do tekstu pt. „Wielkanoc na wsi” i zapisz wyrazy kluczowe do zeszytu.**

Opowiedz tekst według planu. Wykorzystaj obrazek i wyrazy ze słowniczka.

Lekcje 44–45.

176. Praca w grupie. Na podstawie obrazków i wierszy opowiadamy o zwyczajach wielkanocnych. Każda grupa przygotowuje opis jednego przedmiotu lub obrzędu (*bazie, pisanka, gaik-maik, śmigus-dyngus*).

1) Na stole barwinek,
Na wierzchu bazie.
Tyle wiosny w domu
I na polu – na razie.

2) Choć pisanki z Cepelii
Są dla stołu ozdobą,
Ja tam wolę pisanki
Własnego wyrobu.

3) Od chaty do chaty
Wędruje gaiczek.
Siedzi na nim cicho
drewniany słowiczek.

4) Oblać kogoś w dyngus
Sprawi mu uciechę,
Jeżeli oblany
przyjmie to
z uśmiechem.

(Tadeusz Fangrat)

177. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Rodzaje liczebników

Ze względu na znaczenie liczebniki dzielimy na:

1) **główne (кількісні)**, które oznaczają liczbę lub ilość czegoś i odpowiadają na pytanie *ile?*, np. *sześciu kolegów*;
2) **porządkowe (порядкові)**, które określają kolejność ludzi, zwierząt, rzeczy i odpowiadają na pytanie: *który z kolei?*, np. *dziesiąty samochód*;
3) **zbiorowe (збірні)**, które oznaczają liczbę istot młodych na ***-ę*** (*kurczę, kocię*), przedmiotów w liczbie mnogiej (*drzwi, sanie*), nazwy osób, np. *troje chłopców*.

Ze względu na strukturę liczebniki dzielimy na: **proste** (прості), np. *dziewięć, dwa*; **złożone** (складні), np. *dwieście, trzysta*.

178. **Uzupełnij tabelę wyrażeniami z odpowiednim liczebnikiem.**

Piętnaście rowerów, pierwsza piosenka, jedno kółko, dwoje nóg, dziesiąty tramwaj, osiem jabłek, czworo panów.

liczebnik główny	liczebnik porządkowy	liczebnik zbiorowy

179. **Wskaż, jakich liczebników użyjesz *(a) głównych, b) zbiorowych, c) porządkowych)*, by określić liczbę rzeczowników *ludzie, drzwi, dzieci*?**

180. **W podanych niżej wyrazach ukryły się liczby od 1 do 9. Znajdź je, zapisz do zeszytu i podkreśl.**

Osiemdziesiąt, jedenaście, dwanaście, pięćdziesiąt, siedemdziesiąt, sto sześćdziesiąt, dziewięćdziesiąty, trzysta.

181. **Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.**

Odmiana liczebników 1–4

M.	jeden maluch	jedn-*e* maluchy	dwa-*j* autorzy
D.	jedn-*ego* malucha	jedn-*ych* maluchów	dw-*óch* / dw-*u* autorów
C.	jedn-*emu* maluchowi	jedn-*ym* maluchom	dw-*om* / dw-*óm* autorom
B.	jedn-*ego* malucha	jedn-*e* maluchy	dw-*óch* / dw-*u* autorów
N.	jedn-*ym* maluchem	jedn-*ymi* maluchami	dw-*oma* autorami
Mc.	(o) jedn-*ym* maluchu	(o) jedn-*ych* maluchach	(o) dw-*óch* autorach

M.	dw-*óch* / dw-*u* nauczycieli	dw-a stoły
D.	dw-*óch* nauczycieli	dw-*óch* stołów
C.	dw-*om* /dw-*óm* / dw-*u* nauczycielom	dw-*om* /dw-*óm* stołom
B.	dw-*óch* nauczycieli	dw-a stoły
N.	dw-*oma* nauczycielami	dw-*oma* stołami
Mc.	(o) dw-*óch* nauczycielach	(o) dw-*óch* stołach

M.	dwi-*e* dziewczyny	trz-*y*, czter-*y* ławki	trz-*ej*, czter-*ej* ludzie
D.	dw-*óch* dziewczyn	trz-*ech*, czter-*ech* ławek	trz-*ech*, czter-*ech* ludzi
C.	dw-*om* / dw-*óm* dziewczynom	trz-*em*, czter-*em* ławkom	trz-*em*, czter-*em* ludziom
B.	dwi-*e* dziewczyny	trz-*y*, czter-*y* ławki	trz-*ech*, czter-*ech* ludzi
N.	dwi-*ema* dziewczynami	trz-*ema*, czter-*ema* ławkami	trz-*ema*, czter-*ema* ludźmi
Mc.	(o) dw-*óch* dziewczynach	(o) trz-*ech* czter-*ech* ławkach	(o) trz-*ech*, czter-*ech* ludziach

182. A. **Zastosuj rzeczowniki w odpowiednich przypadkach i zapisz do zeszytu.**

Dwoje (oczy, uszy, ręce), troje (kurczęta, uczniowie, skrzypce), czworo (dzieci, panowie, uczniowie), pięcioro (okulary, drzwi, skrzypce).

B. **Zamiast cyfr zapisz słowa, wstawiając liczebniki we właściwym przypadku.**

W mojej rodzinie jest (3) _____ rodzeństwa: (2) chłopców i (1) _____ dziewczynka. Andrzej chodzi do (1) _____ klasy, a Tadek ma dopiero (3) _____ lata. Jestem uczennicą (4) _____ klasy.

Wiem więcej

W języku polskim słowo ***mazurek*** jest **wieloznaczne**: 1) „polski szybki taniec ludowy z figurami; 2) muzyka do tego tańca; 3) tradycyjne ciasto wielkanocne z masy bakaliowej na cienkim, kruchym spodzie; 4) mały ptak”.

183. **Uzupełnij tekst, wpisując liczby słowami.**

Mam _____ lat. Uczę się w _____ klasie. W mojej klasie uczy _____ się uczniów. Dziewczynek jest _____, a chłopców _____.

184. Śpiewaj razem z nami!

Wojciech Stachurski

Wielkanocna piosenka

1. Są takie święta raz do roku,
co budzą życie, budzą czas.
Wszystko rozkwita w słońca blasku
i wielka miłość rośnie w nas.

Miłość do ludzi, do przyrody,
w zielone każdy z wiosną gra.
Już zima poszła spać za morza,
a w naszych sercach radość trwa.

Refren:
Kolorowe pisanki
Przez dzieci malowane,
Pierwsze bazie, pierwiosnki,
Wartki z wiosną nurt rzek,
Białe z cukru baranki
Jak zaczarowane,
Małe, żółte kurczątka,
Zniknął cały już śnieg.

W piecu rosną sękacze,
baby wielkanocne i mazurek lśni lukrem,
Patrzcie tam – pierwszy liść!
Według starej recepty
Babcia barszcz ugotuje,
Przyjdzie cała rodzina.
Mamy święta już dziś.

2. Czas ciepłe kurtki w szafie schować
I w naftaliny ukryć świat.
W szufladzie zaśnie czapka zimowa,
Narty i sanki pójdą spać.

Bocian powrócił na swe gniazdo, już
leśnych kwiatów czujesz woń.
A słońce świeci mocno, jasno
I żabi rechot słychać z łąk.

185. Odgadnij zagadki.

1. Białe, żółte, malowane,
I kraszane i pisane.
(pisanki)

2. Nie miauczą, lecz kwitną, białe albo szare.
Znajdziesz je na wierzbie, gdy się kończy marzec.
(bazie)

3. Przeważnie jestem biały i na stole leżę.
Kładą na mnie sztućce, stawiają talerze.
(obrus)

4. Ten prawdziwy na śniadanie wychodzi na łąkę,
ten cukrowy raz do roku ozdabia święconkę.
(baranek)

TEMAT 12

MOJA MAMA JEST KOCHANA. DZIEŃ MATKI.

PODSTAWOWE WIADOMOŚCI O PRZYSŁÓWKU i PRZYIMKU

Odcinek *Cytrynowi piraci* opowiada o misji ratowania zapasów cytryn na Zakręconej Wyspie. Piraci – Kapitan Dilly i Matilda – postanawiają ukraść z wyspy wszystkie cenne cytryny. Czwórka młodych ptasich ratowników z Ptasiej Akademii – Swift, Rod, Penny i Brody – rusza w pościg za złodziejami. Muszą oni wykorzystać swoje zaawansowane pojazdy oraz umiejętności latania i pływania, aby odzyskać skradziony „cytrynowy skarb".

Lekcje 46–47.

Stanisław Wyspiański. Macierzyństwo. 1904 r.

186. **Wstaw brakujące litery *ą* lub *ę*, zapisz zdanie do zeszytu.**

Jest tylko jedna istota, pami…taj, która ci krew sw… odda do ostatka, jedno jest słowo tak wielkie, tak świ…te, tak jedyne na świecie, to – Matka *(Anna Rudawcowa)*.

187. **Przeczytaj. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zastanów się, czego nowego dowiedziałeś / dowiedziałaś się o przysłówku?**

Podstawowe wiadomości o przysłówku

Przysłówek (прислівник) jest nieodmienną częścią mowy, informującą o jakości, okolicznościach, które towarzyszą czynności lub stanowi. Przysłówki odpowiadają na pytania: *jak?, gdzie?, kiedy?, skąd?, dokąd?, w jaki sposób?*, np. mówi (jak?) *prędko*, przyszedł (kiedy?) *wcześnie*. Przysłówki tworzy się często od przymiotników, np. gorzki – *gorzko*, ładny – *ładnie*.

188. **Wstaw brakujące wyrazy, zapisz zdanie do zeszytu.**

Niechaj zapamięta każda mądra główka, że _____, _____, _____ – to pytania przysłówka!

189. **Uzupełnij podane niżej związki frazeologiczne i określ, jakimi częściami mowy są dopisane wyrazy. Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki.**

Wyrazy pomocnicze: źle, spode, krzywo, spokojnie, dookoła

Patrzeć _____ łba; owijać _____ małego palca; _____ patrzeć na kogoś; móc spać _____; mieć _____ w głowie.

190. **Od podanych przysłówków utwórz przymiotniki.**

Wzór: *ciemno – ciemny.*

Pięknie, miło, daleko, lekko, wspaniale, blisko, ciepło.

Wiem więcej

26 maja – **Dzień Matki.** To święto obchodzone w wielu krajach na cześć matek i ich trudu związanego z wychowaniem dzieci. W Polsce po raz pierwszy świętowano je w Krakowie w r. 1923. W Ukrainie Dzień Matki (**День матері**) przypada na drugą niedzielę maja. Mamę w języku polskim nazywają takie wyrazy: ***mamusia, matka, mateńka, matula, mamuś, mamuśka, mamunia.***

191. **Posłuchaj wiersza.**

Czesław Janczarski

Nasza mama

Kto się o nas tak troszczy?
Najczulej patrzy na nas?
Kto od złych przygód strzeże?
Nasza kochana mama.
Uczyła pierwszych kroków,
pierwszych słów nas uczyła.
Każdą łzę nam otarła.
Mamusia nasza miła.
Jak ci się odwdzięczymy
za wszystko, droga mamo?
Będziemy się starali
kochać ciebie tak samo.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **odwdzięczyć się** – віддячити.

Zwroty: **złe przygody** – погані пригоди; **otarła łzę** – витерла сльозу.

Wykonaj polecenia. Opisz mamę. Dobierz odpowiednie słownictwo, a potem opisz ustnie swoją mamę, korzystając z planu.

Plan opisu	Słownictwo
Jak ma na imię?	Moja mama ma na imię … .
W jakim jest wieku?	młoda, w średnim wieku, ma … lat
Jaką ma sylwetkę?	szczupła, tęga, drobna, masywna, atletyczna
Jakiego jest wzrostu?	wysoka, średniego wzrostu, niska
Jaki ma kształt twarzy?	okrągły, owalny, szczupły
Jaki ma wyraz twarzy?	miły, sympatyczny, smutny, poważny, wesoły

Jaki ma kolor skóry?	jasny, ciemny, różowy, brązowy, biały, blady
Jaki ma kolor oczu?	piwne, okrągłe, szare, zielone, niebieskie, czarne
Jakie ma włosy (kolor, długość i rodzaj włosów)?	jasne, ciemne, czarne, siwe, blond, długie, krótkie, proste, kręcone, falowane
Jaki ma nos?	duży, mały, wąski, zadarty, szeroki, płaski
Jakie ma usta?	wąskie, szerokie, różowe
Jak i w co lubi się ubierać?	elegancko, sportowo, w jasne ubrania, w ciemne ubrania, w sukienki, w garsonki, w spodnie, w swetry
Czym się interesuje?	muzyką, czytaniem książek, teatrem, kinem, haftowaniem, Internetem

192. **Ułóż 3–4 zdania o tym, jaka jest twoja mama?**

Wyrazy pomocnicze: smutna, kochana, zmęczona, opiekuńcza, dobra, czuła, uśmiechnięta, serdeczna, ładna, cierpliwa, troskliwa, wesoła, miła, mądra, pracowita, niezadowolona, radosna, pogodna, zdenerwowana, życzliwa, zmartwiona, wyrozumiała.

193. **Przeczytaj wiersz głośno i wyraźnie.**

Anna Świrszczyńska

Dzień Matki

Dzisiaj, jak co dzień rano,
zerwałaś się do pracy.
Wstajesz tak wcześnie, mamo,
o świcie niby ptacy.
Poczekaj takaś zajęta,
odłóż na chwilę robotę,
bo dziś wielkie święto (…)
My rozumiemy to dla nas
tak się męczysz, tak się trudzisz.
Bo pracy trzeba nie lada
nim z dzieci wyrosną ludzie.

Bertha Wegmann. Młoda matka z dzieckiem w ogrodzie. 1900 r.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **zwracać się** – звертатися; **strzec** – тут у значенні: охороняти, оберігати.

Zwroty: **wstać o świcie** – встати на світанку; **odłóż na chwilę robotę** – відклади на хвилину роботу.

zajęty – зайнятий
trwały – тривалий

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie. Naucz się wiersza na pamięć.

*** Kto jest osobą mówiącą w wierszu (podmiot liryczny), a do kogo kierowane są te słowa? * W jaki sposób dzieci wyrażają swoją wdzięczność mamie? * Jaki nastrój panuje w tym utworze?**

194. Przeczytaj przysłowia o matce, wyjaśnij ich znaczenie.

Jednej matki niejednakie dziatki. Drugiej matki nie znajdziesz. Gdzie matka, tam dom. Do ludzi po rozum, do matki po serce.

195. Przeczytaj. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zastanów się, czego nowego dowiedziałeś / dowiedziałaś się o przyimku?

Przyimek jako niesamodzielna część mowy

Przyimek (прийменник) to niesamodzielna i nieodmienna część mowy, która oznacza stosunki podrzędne w zdaniu. Ze względu na pochodzenie wyróżniamy: przyimki ***pierwotne*** (*bez, do, nad, o, od, po, przed, przez, u, w, z, za*) i przyimki ***wtórne*** (*ponad, spod, zza, spoza, około*), a ze względu na budowę: przyimki **proste** i przyimki ***złożone*** (*naprzeciw, na skutek, pomimo, powyżej, dookoła, spod, spoza*). Przyimek w połączeniu z rzeczownikiem, przymiotnikiem, liczebnikiem tworzy ***wyrażenie przyimkowe***, np. *sklep z obuwiem, zeszyt w kratkę*.

196. Wpisz do tekstu odpowiednie przyimki: *nad, dookoła, przez, o, pod, w*. **Wskaż przyimki proste i złożone.**

Poszedł Jaś _____ świat, żeby biedę pokonać. Pożegnał matusię i poszedł w świat szeroki, w świat daleki,

_____ lasy i rzeki. Tu i tam _____ pracę się starał, ale nic się nigdzie nie trafiło. Usiadł _____ brzozą płaczącą i zamyślił się _____ swoją biedą. _____ polany tańczyli krakowiaka.

Przeczytaj wiersz głośno i wyraźnie.

Danuta Gellnerowa

Mamo!

Dam ci dziś piękny kwiatek
i wstążkę na dodatek.
Dam ci złoty pierścionek,
na górce mały domek,
ogródek malowany,
ławkę pod wielkim kasztanem.

Dam ci słońce nad domem,
słońce – złotą koronę.
I dam ci księżyc, wiesz?
I jeszcze… co tylko chcesz.
Bo jestem bardzo bogaty,
dostałem kredki od taty.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

*** Co chłopiec chciał dać swojej mamie? * Jak wyraził swoją miłość do mamy? * Jak jeszcze można wyrazić miłość do mamy?**

Wypisz z wiersza pt. „Mamo!" przyimki wraz z rzeczownikami.

197. **Posegreguj wyrazy na dwie grupy: przysłówki i przyimki.**

przysłówek

przyimek

U, wesoło, przez, kolorowo, zza, łaskawie, obok, głośno, spoza, znad, niezwykle, a, spod, daleko, nad, cicho, przed.

198. **Uzupełnij powiedzenia wyrażeniami przyimkowymi:** *w nosie, na skrzydłach, za zębami, w worku, w płot, na głowie, spode łba.*

Mieć muchy …, patrzeć …, trafić jak kula …, trzymać język …, lecieć jak …, stawać …, kupić kota … .

199. Przeczytaj i wybierz odpowiedzi. Dodaj punkty, a dowiesz się, czy jesteś dobrym synem / dobrą córką?

1. Mama położyła się, żeby odpocząć. Co robisz w tym czasie?

- Włączasz głośno radio. (0 p.)
- Starasz się zachowywać cicho, ale nie wychodzi ci to. (1 p.)
- Siedzisz cichutko, by nie obudzić mamy. (2 p.)

2. Mama ugotowała na obiad zupę, której nie lubisz. Co robisz?

- Zjadasz zupę i dziękujesz za obiad. (2 p.)
- Zjadasz, ale krzywisz się przy tym. (1 p.)
- Nawet nie bierzesz łyżki do ręki. (0 p.)

3. Masz ochotę po zajęciach w szkole iść do kolegi. Co robisz?

- Idziesz do kolegi i stamtąd próbujesz zadzwonić do mamy. (1 p.)
- Idziesz do kolegi, nie zawiadamiając o tym mamy. (0 p.)
- Wracasz do domu i pytasz o pozwolenie. (2 p.)

4. Wracasz ze szkoły. Mama pyta, jak minął dzień.

- Nic nie odpowiadasz. (0 p.)
- Opowiadasz, co się wydarzyło w szkole i pytasz mamę, jaki ona miała dzień (2 p.)
- Opowiadasz jak pod przymusem. (1 p.)

5. Umówiłeś się z mamą, że będziesz sam sprzątał swój pokój.

- W pokoju masz porządek. (2 p.)
- W pokoju masz wieczny bałagan i mama sprząta za ciebie. (0 p.)
- Sprzątasz, kiedy mama ci o tym przypomni. (1 p.)

6. Dostałeś w szkole uwagę.

- Nie przyznajesz się mamie. (0 p.)
- Mówisz o tym po kilku dniach. (1 p.)
- Mówisz o tym mamie od razu. (2 p.)

Rozwiązanie

11–12 punktów: Jesteś idealnym dzieckiem! Mama musi być z ciebie dumna.

5–12 punktów: Musisz się bardziej starać! Swoim zachowaniem martwisz czasami swoją mamę.

0–4 punktów: Zastanów się nad swoim postępowaniem! Martwisz swoją mamę. Postaraj się to zmienić *(wg sp5chelmza.szkolnastrona.pl)*.

SKŁADNIA

TEMAT 13

PODRÓŻ PO POLSCE.

BUDOWA ZDANIA.
ZDANIA ZE WZGLĘDU NA CEL WYPOWIEDZI. ZDANIE POJEDYNCZE.
PODMIOT I ORZECZENIE.
ZDANIE POJEDYNCZE A ZŁOŻONE

Piosenka tytułowa opowiada o Ptasiej Akademii i jej kadetach – Swifcie, Brody, Rodzie i Penny, o przygodzie, pracy zespołowej i nauce latania przez młodych kadetów.

Lekcje 48–49.

200. **Posłuchaj tekstu.**

Tatrzański Park Narodowy, Dolina Pięciu Stawów Polskich

Karkonoski Park Narodowy

Góry jako dar natury

Polska to piękny kraj. Na północy znajduje się morze, wzdłuż południowej granicy Polski ciągną się Karpaty i Sudety. Najwyższym pasmem Karpat są Tatry. W Tatrach znajduje się największy w Polsce szczyt – Rysy. U jego podnóża błyszczy swą przezroczystą taflą najpiękniejsze jezioro w Tatrach – Morskie Oko. Tatry są stromymi i skalistymi górami. Jest tam wiele jaskiń.

Na terenie gór rozciąga się Tatrzański Park Narodowy. Roślinnymi osobliwościami parku są:

limba,

szarotka alpejska,

dziewięćsił bezłodygowy,

a wśród zwierząt:

kozice,

niedźwiedzie,

orły.

Najwyższym pasmem Sudetów są Karkonosze ze szczytem Śnieżką. Karkonosze to góry o łagodnych stokach i rozległych grzbietach. Żyje tu wiele gatunków zwierząt i roślin, więc aby je chronić, utworzono Karkonoski Park Narodowy *(wg Iwony Jabłkowskiej, Anety Popielnickiej i in.)*.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **szczyt** – вершина *(гори)*; **stromy** – крутий; **kozica** – косуля.

Zwroty: **Tatrzański Park Narodowy** – Татранський національний парк; **Karkonoski Park Narodowy** – Карконошський національний парк; **dziewięćsił bezłodygowy** – дев'ятисил безстебловий; **przezroczysta tafla** – прозора гладь (води).

Odpowiedz na pytania.

*** Gdzie w Polsce znajduje się morze, a gdzie są góry? * Jak nazywa się największe pasmo Karpat? * Co mieści się u podnóża szczytu Rysy? * Jakie rośliny i zwierzęta są osobliwościami Tatrzańskiego Parku Narodowego? * Jak nazywa się największe pasmo Sudetów?**

201. Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy w ramce, zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

jaskinia – печера
limba – сосна кедрова
szarotka alpejska – альпійський едельвейс
łagodny stok – пологий схил
rozległy grzbiet – широка вершина
żmija – змія; гадюка
źrebak – лошак

202. Przekształć przymiotniki w przysłówki.

Wzór: *piękny – (jak?) pięknie.*

Wesoły, ciekawy, dobry, pracowity, szybki, wysoki, głośny, czysty.

203. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj nazwy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Budowa zdania. Rodzaje zdań ze względu na cel wypowiedzi

Zdanie (речення) to wypowiedzenie, które zawiera osobową formę czasownika, np. *Dzisiaj idziemy do kina*. Ze względu na cel wypowiedzi dzielimy zdania na:

1) **oznajmujące (розповідні)**, np. *Odrobiłam lekcje.*
2) **pytające (питальні)**, np. *Kto chce odpowiadać?*
3) **rozkazujące (спонукальні)**, np. *Niech Irena odpowiada.*

Do wyrażana silnych uczuć służą **zdania wykrzyknikowe (окличні)**, np. *Ależ piękna piosenka!*

204. **Dobierz do zdań pytających zdania oznajmujące i zapisz parami do zeszytu.**

Co robi słowik? Wiewiórki gryzą orzechy i żołędzie.
Kto maluje obraz? Chłopcy idą do szkoły.
Dokąd idą chłopcy? Słowik śpiewa.
Co lubią gryźć wiewiórki? Malarz maluje obraz.

205. **Przepisz zdania, wstaw potrzebne znaki interpunkcyjne i zapisz je do zeszytu. Ustal, jakie to są zdania ze względu na cel wypowiedzi.**

Żyje tu wiele gatunków zwierząt i roślin
Ile razy kwitnie hiacynt
W ciągu ostatnich lat stracono wiele gatunków zwierząt Ileż tutaj pięknych jezior i gór

206. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj nazwy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.**

Zdanie pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte

Zdanie, w którym jest tylko podmiot i orzeczenie, nazywamy **pojedynczym zdaniem nierozwiniętym (просте непоширене речення)**, np. *Woda płynęła.*

Zdanie, w którym oprócz podmiotu i orzeczenia występują wyrazy określające, nazywamy **pojedynczym zdaniem rozwiniętym** (просте поширене речення), np. *Woda płynęła dalej w głąb lasu szerokim strumieniem*.

207. **Rozwiń zdania pojedyncze.**

Uczeń pisze.
(Jaki?) uczeń pisze (co?, gdzie?).
Nauczycielka sprawdza.
(Jaka?) nauczycielka sprawdza (co?).

208. **Przeczytaj wiadomości. Opowiedz je swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.**

Podmiot i orzeczenie

Podmiot (підмет) to część zdania, która nazywa przedmiot (pojęcie), o którym się w zdaniu orzeka, odpowiada na pytanie: *kto?, co?* np. *Uczeń* wygrał konkurs. *Książka* leży na stole.

Orzeczenie (присудок) oznacza czynność, stan lub właściwość podmiotu, odpowiada na pytania: *co robi podmiot?, kim jest?, co się z nim dzieje?*, np. Mama dobrze *gotuje*. Mój wujek *jest dziennikarzem*. Wiosenne kwiaty *rozkwitły* w ogródkach.

209. **Przepisz podane zdania i podkreśl podmioty. Wskaż, jakimi częściami mowy są one wyrażone? Ułóż z podanych zdań zdania rozwinięte.**

Dziewczyny śpiewają.
Szumią wierzby.
Chłopiec zrobił latawiec.
Wiatr niesie.
Dziecko grało na fortepianie.
Pachną trawy.

210. **Do podmiotów dobierz orzeczenia i zapisz zdania do zeszytu.**

Drzewa… . Rzeka … . Motyl… . Trawa … . Słońce … . … bociany. Dzieci … z nadejścia wiosny.

Wyrazy pomocnicze: fruwał, radują się, wyrosła, Przylecą, świeciło, biegła, szumiały.

Lekcje 50–51.

211. **Przeczytaj polilog z podziałem na role.**

Dokąd oni jadą o tej porze?

– Cześć, Tolek. Dokąd jedziesz?

– Cześć. Do Wrocławia. A ty dokąd?

– A ja do Krakowa. Patrz, tam idzie Olek i chyba Bolek? Tak, to Bolek.

– Cześć, Andrzej! Cześć, Tolek! Dokąd jedziecie?

– Ja do Krakowa, a Andrzej do Wrocławia. A ty?

– Ja jadę do Gdańska. Razem z rodzicami.

– A ty, Bolek, dokąd jedziesz? Może też do Gdańska?

– Po pierwsze – nie jedziesz, tylko jedziecie, bo jedzie również moja siostra. Po drugie, nie do Gdańska, tylko do Poznania. A po trzecie, nieważne dokąd, tylko ważne do kogo. Jedziemy do babci.

– Patrzcie, kto tam?

– Gdzie? A, Marek i Marcin. Dokąd oni jadą o tej porze? Do Kielc na pewno nie, do Katowic na pewno nie. Chyba jadą w góry. Pewnie do Zakopanego (*wg Haliny Cienkowskiej*).

212. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.**

Związki wyrazów w zdaniu

Wyrazy w zdaniu tworzą **związki wyrazowe (словосполучення)**. W skład związku wyrazowego wchodzi **wyraz określany, nadrzędny (головне слово)**, i **wyraz określający, podrzędny (підрядне слово)**. Związki te praktycznie rozpoznajemy za pomocą pytań kierowanych od wyrazu nadrzędnego

do wyrazu podrzędnego, np. *Książka* (co?) *Wojtka* (czyja książka?) *leży* (co się z nią dzieje?) *na stole* (gdzie leży?).

213. **Dobierz po jednym określeniu z wyrazów i zwrotów. Ułóż zdania rozwinięte i zapisz je do zeszytu.**

Zima dokuczyła …; ciocia kupiła … sweter, … kwiaty stoją …; albumy leżą …; jutro pojedziemy …; chłopiec spojrzał … .

Wyrazy i zwroty: piękne, babci, z wdzięcznością, ptakom i zwierzętom, do dziadka, w wazonie, na półce.

Wiem więcej

Barbakan w Krakowie

Kraków to miasto w południowej Polsce, drugie w kraju pod względem liczby mieszkańców (ponad 761 tysięcy osób) i pod względem powierzchni (327 km²). Położone nad Wisłą, jest jednym z najstarszych miast Polski. W Krakowie można zobaczyć wiele bezcennych zabytków, do których należą Stare Miasto, Rynek Główny, Sukiennice, Kościół Mariacki, Wawel, Zamek Królewski na Wawelu, Dzwon Zygmunt, Barbakan, Brama Floriańska i inne.

214. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.**

Grupa podmiotu i grupa orzeczenia

Zdanie pojedyncze rozwinięte składa się z dwóch grup wyrazowych: z **grupy podmiotu (група підмета)** i z **grupy orzeczenia (група присудка)**. Grupę podmiotu tworzy podmiot i określenia podmiotu, a grupę orzeczenia – orzeczenie i określenia orzeczenia.

Np. w zdaniu: *Nowa uczennica podobała się koleżankom,* podmiotem jest wyraz *uczennica,* orzeczeniem – *podobała się*. Określeniem podmiotu jest wyraz *nowa*, określeniem orzeczenia – wyraz *koleżankom*.

215. **Przepisz zdania, określ grupę podmiotu i grupę orzeczenia. Postaw pytania przy określeniach podmiotu i przy określeniach orzeczenia.**

Dawno temu istniał znany i wspaniały gród.
Na zboczu wzgórza wawelskiego osiedlił się wielki smok.
Przerażony król zwołał radę podwładnych.
Do miasta przybył ubogi młodzieniec.

Wiem więcej

Fontanna Neptuna w Gdańsku na Długim Targu powstała z inicjatywy burmistrza B. Schachmanna i rady miejskiej. Jej uruchomienie nastąpiło w 1633 r. Legenda mówi o tym, że dawni mieszkańcy miasta byli zamożni i wrzucali złote monety do fontanny. Pewnego dnia Neptun zdenerwował się na nich i trójzębem uderzył w głąb basenu, rozłupując monety na drobne kawałki. Według innej legendy raz na sto lat zwierzęta towarzyszące Neptunowi w fontannie ożywają i organizują zabawę. Na bal udaje się też sam Neptun, schodząc w nocy z postumentu.

216. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.**

Zdanie pojedyncze i zdanie złożone

Zdaniem pojedynczym (просте речення) nazywamy takie zdanie, w którym jest tylko jedno orzeczenie. **Zdaniem złożonym (складне речення)** nazywamy zdanie składające się z dwu lub więcej zdań, które rozpoznajemy po liczbie orzeczeń.

Np. w zdaniu: *W niedzielę rano Jacek poszedł na basen.* jest tylko jedno orzeczenie (*poszedł*), jest to zdanie pojedyncze. W zdaniu: *W niedzielę rano Jacek poszedł na basen, a wieczorem zwiedził wystawę.* są dwa orzeczenia (*poszedł, zwiedził*), jest to *zdanie złożone*, które składa się z dwóch zdań składowych.

217. Podane zdania pojedyncze przekształć w zdania złożone za pomocą spójników *i, lecz, ale, oraz, który*.

Nie mam czasu. Byłem na koncercie. Muszę posprzątać wszystkie ubrania. Podaruję książkę. Lekcja była ciekawa.

218. Zaśpiewaj piosenkę.

Podróże, podróże

Muzyka: Mieczysław Janicz
Słowa: Jan Brzechwa

1. Czeka pociąg, stoją wagony,
jeden zielony, drugi czerwony.
Pasażerom oczy się śmieją,
pojedziemy w świat koleją.

Refren:

Podróże, podróże, to zabawa ciekawa.
Podróże, podróże to daleka wyprawa.
Choć nasze podwórze niepozorne, nieduże,
lecz nasza zabawa to dalekie podróże.

2. Teraz mamy wielką ochotę
lecieć w nieznany świat samolotem.
Ziemia w dole pod chmurą znika,
każdy zmienia się w lotnika.

3. Płynie statek, statek olbrzymi,
fala się mieni, komin się dymi.
Nowy ląd nam się wnet ukaże,
każdy z nas jest marynarzem.

ORTOGRAFIA

TEMAT 14

LATO.
PRZYRODA LATEM.
WAKACJE.

WIELKIE LITERY.

PISOWNIA *NIE* Z RZECZOWNIKAMI
I CZASOWNIKAMI.

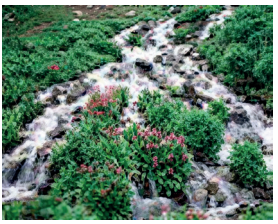
PISOWNIA WYRAZÓW Z *Ę, Ą, EN, EM, ON, OM.*

PISOWNIA WYRAZÓW Z *Ó / U, RZ / Ż, H / CH*

Czwórka młodych ptasich bohaterów – Swift, Penny, Rod i Brody na Zakręconej Wyspie uczą się pilotować specjalne pojazdy ratunkowe oraz innych umiejętności niezbędnych, by zostać najlepszymi ratownikami i pomagać potrzebującym.

Lekcje 52–54

219. **Posłuchaj tekstu.**

Danuta Wawiłow

Najpiękniejszy dzień wakacji

Jaskiniowcy skakali po ławkach i darli się jak nieprzytomni. Wszyscy byli wyżsi, silniejsi i bardziej opaleni niż w zeszłym roku. Do sali weszła pani Kasia. – Dzień dobry, kochani – powiedziała. – Okropnie się cieszę, że was widzę. Wyjmijcie zeszyty i zapiszcie temat lekcji.

Proszę pani! – przerwał jej Łukasz. – A mnie robili rentgen! Jejku, żeby pani wiedziała, ile ja mam kości!

A mnie pokazywali w telewizji! – darła się Iwona. – Jak spadałam z dachu! Brat mnie nakręcił kamerą!

Pani Kasia złapała się za głowę. – Cicho! Błagam! – powiedziała. – Temat lekcji: „Najpiękniejszy dzień wakacji". – Bastik, jaki był twój najpiękniejszy dzień wakacji?

Jak się kąpałem w basenie – powiedział Bastik. – A jaki był pani najpiękniejszy dzień wakacji?

Pani Kasia trochę się zaczerwieniła. – Jak pojechaliśmy z mężem do Pragi – powiedziała. – I oglądaliśmy z Mostu Karola zachód słońca…

Chłopcy spojrzeli na nią ze współczuciem. – To strasznie nudne – powiedział Drakulak. – Gdyby pani spadła

z mostu do wody, a pani mąż by skoczył i by panią uratował, to by było ekstra!

– Wcale nieprawda! – rozkrzyczały się dziewczyny. – Oni są głupi, prawda, proszę pani? Podniósł się straszny hałas. Pani Kasia złapała się za głowę. – Wiecie co? – powiedziała, kiedy Jaskiniowcy trochę się uspokoili. – Najlepiej będzie, jeśli każdy z was napisze na ten temat wypracowanie domowe. – Drrryń! – zadzwonił dzwonek. a teraz idziemy na przerwę – zakończyła pani Kasia i odetchnęła z ulgą.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **jaskiniowiec** – первісна людина; **darli się** – рвалися; **jejku** – *розм.* вигук, що виражає здивування, переляк або загрозу; **współczucie** – співчуття; **rozkrzyczeć się** – розкричатися.

Zwroty: **okropnie się cieszę** – дуже рада; **nakręcić kamerą** – зняти на відео; **odetchnąć z ulgą** – зітхнути з полегшенням.

nieprzytomny – непритомний
złapać się – схопитися
trzask – тріск

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*** Jaki był temat lekcji? * Czy uczniowie dobrze zrozumieli temat? * O czym oni opowiadali? * Przeczytaj zakończenie utworu. * Co poczuła nauczycielka, kiedy rozległ się dzwonek? * Wyjaśnij, dlaczego? * Opowiedz, jaki był twój „najpiękniejszy dzień wakacji"?**

220. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Porównaj wyrazy w języku polskim i ukraińskim.

Wielkie litery

Wielką literą piszemy:

1) nazwiska, imiona własne, przydomki, pseudonimy ludzi, imiona zwierząt, np. *Jan Kowalski, Janko Muzykant, Brytan* (pies);
2) nazwy kontynentów, państw, regionów, dzielnic, miast, np. *Rzeczpospolita Polska, Ukraina, Starówka*;
3) nazwy mieszkańców kontynentów, państw, regionów, np. *Europejczyk, Polak, Ślązak*;

4) nazwy ulic, placów, parków, budowli, np. *Aleje Ujazdowskie* (ale: *aleja Róż*), *Stary Rynek, Łazienki*;
5) nazwy mórz, oceanów, rzek, jezior, gór, np. *Morze Bałtyckie, Ocean Atlantycki, Wisła; jezioro Wigry, góra Giewont* (wyraz określający jest rzeczownikiem w mianowniku);
6) pierwszy wyraz oraz wyrazy będące nazwami własnymi w tytułach książek, np. „*O krasnoludkach i sierotce Marysi*”.

221. **Odczytaj podane wyrazy i podziel je na dwie grupy: a) pisane wielką literą, b) pisane małą literą. Uzasadnij pisownię tych wyrazów. Korzystaj z pomocy słownika.**

Polak, afisz, dożynki, Europa, pogoda, „Gazeta Wyborcza”, polski, Szkoła Podstawowa nr 1 w Kielcach, grudzień, Adam Mickiewicz, warszawiak, Uniwersytet Jagielloński, liceum, Nowy Targ, samochód, Boże Narodzenie, „Victor Junior”, Jolanta, Słowianin, „O dwóch takich, co ukradli księżyc”, morze, Krzywe Koło, Sokole Oko, Warszawa, przerwa, Bałtyk, dyngus, Zamek Królewski, ślub.

222. **Przepisz podane wyrazy i zamień w razie potrzeby małą literę na wielką. Pamiętaj o poznanych zasadach ortograficznych.**

Bolesław chrobry, azja, góra śnieżka, „pan tadeusz”, azor, kanał augustowski, wrocław, francja, ulica marszałkowska, olsztyn, indianin, „akademia pana kleksa”, województwo lubelskie, „płomyczek”, wigilia, kornel makuszyński, rynek starego miasta, „kumpel”, jezioro morskie oko.

223. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Pisownia partykuły *nie* z rzeczownikami i czasownikami

Nie z rzeczownikami piszemy ***łącznie***, np. *nieśmiałość, nieostrożność*.

Nie piszemy ***rozdzielnie*** przed rzeczownikami, kiedy chcemy zaznaczyć przeciwstawienie (*Nie obawa, lecz przemyślana decyzja.*), oraz przed czasownikami (*nie rozumiem, nie śmiać się*).

224. **Wypisz czasowniki z partykułą *nie* z pierwszej części przysłów i rzeczowniki z *nie* z drugiej części. Wyjaśnij zasady pisowni nie z czasownikami i rzeczownikami.**

Nie mów hop, dopóki nie przeskoczysz.
Zegar nie je, nie pije, a jednak bije.
Czego Jaś się nie nauczy, Jan nie będzie umiał.
Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.
Przemija tylko to, co jest nieprawdą.
Nieszczęścia chodzą parami.

225. **Dobierz do słów *zaskoczenie, wróg, trwoga, rozgardiasz, samowola* wyrazy pokrewne z partykułą nie.**

Wyrazy pomocnicze: nieprzyjaciel, nieład, nieposłuszeństwo, niepokój, niespodzianka.

226. **Posłuchaj wiersza.**

Dorota Gellner

Portret lata

Oto lato na obrazku.
Grzywka z trawy, kapcie z piasku.
Złote uszy, złote szelki,
No i oczy jak muszelki.
To jest właśnie portret lata.
Nad portretem motyl lata.
A na ramach, jak to latem,
Wciąż rozkwita kwiat za kwiatem!

Odpowiedz na pytania. **Jaki portret lata przedstawia autorka wiersza? Dlaczego lubisz lato?**

227. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Pisownia wyrazów z *ę, ą, em, en, om, on*

Piszemy ***ą*** i ***ę*** w **wyrazach rodzimych** (**власне польська лексика**), chociaż wymawiamy w nich czasami ***om, on, em, en***, np. *łąka, zęby*.

W **wyrazach zapożyczonych** (**запозичені слова**) przeważnie piszemy ***om, on, em, en*** bez względu na wymowę, np. *kombajn, stempel*.

228. Zapisz wyrazy z -ą i dopisz do nich wyrazy pokrewne z -ę.

Wzór: *wąż – węże.* *Książka, dąb, mąż.*

229. Zapisz wyrazy z -ę i dopisz do nich wyrazy pokrewne z -ą.

Wzór: *ręka – rączka.* *Węzeł, pięć, węch.*

230. Przeczytaj polilog z podziałem na role.

Dokąd idziecie o tej porze?

– Cześć, Jola. Dokąd idziesz?
– Do muzeum. A ty?
– A ja na pocztę i na spacer. Śpieszę się!
– Poczekaj! Patrz, kto idzie! Ta mała to Ola. A ten drugi to kto?
– Chyba Edek.
– Cześć, dokąd idziecie?
– Cześć. A wy dokąd? Na spacer?
– Ja na spacer, a Jola do muzeum. A ty dokąd idziesz?
– Po pierwsze, nie idziesz, tylko idziecie, bo idziemy razem, po drugie, nie dokąd, tylko na co. Idziemy na chór. O, tam idą Ala i Ula.
– Dokąd one idą o tej porze? Do szkoły na pewno nie, na basen na pewno nie.
– Oczywiście, że nie. One też idą na chór *(wg Haliny Cienkowskiej)*.

231. **Czarodziej pozbawił pierwszej głoski imiona dzieci. Odgadnij ich imiona.**

…arta, …ichał, …asia, …obert, …osia, …arcin, … aweł, …nia, …orotka, …arysia.

Lekcje 55–56.

232. **Przyjrzyj się uważnie wyrazom. Zamknij podręcznik i napisz w zeszycie nazwy zwierząt, które zapamiętałeś / zapamiętałaś. Sprawdź, czy poprawnie napisałeś / napisałaś.**

Żyrafa, czyżyk, jeż, żółw, wąż, żaba, żubr.

233. **Przeczytaj wiersz wyraźnie.**

Helena Bechlerowa

Może zobaczymy

Idźmy leśną ścieżką
cicho, cichuteńko,
może zobaczymy
sarniątko z sarenką.

Może zobaczymy
wiewióreczkę małą,
jak wesoło skacze
z gałęzi na gałąź.

Odpowiedz na pytanie. **Jakie zwierzęta i ptaki można zobaczyć w lesie?**

234. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Pisownia wyrazów z ó i u

Ó piszemy wtedy, kiedy wymienia się ono na ***o*** lub ***e*** w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych, np. *mróz – mrozu*.

Ó piszemy w zakończeniach rzeczowników: ***-ów***, ***-ówna***, ***-ówka***, np. *Rzeszów, Wróblówna, taksówka*. ***Wyjątki***: *zasuwka, skuwka*

„наконечник”. Mimo braku wymiany na ***o*** lub ***e*** ***ó*** piszemy w wyrazach: *król, góra, jaskółka, wróbel, krótki*. Pisownię tych wyrazów należy zapamiętać.

U piszemy w większości polskich wyrazów, w zakończeniach rzeczowników: ***-un, -unek, -unka***, np. *opiekun, ratunek, opiekunka* oraz w zakończeniach czasowników: ***-uje, -ujesz, -uje***, np. *pracuję, pracujesz, pracuje*. **Zapamiętaj: *u*** piszemy w czasownikach: *kuć* „кувати; зубрити”, *psuć, snuć* „снувати; прясти”.

235. Dobierz parami wyrazy tak, by wyjaśnić pisownię *ó*.

Wrócić, plótł, czwarty, pomagać, niesie, koza, wracać, siedem, wóz, powtórzyć, szósty, plotła, kózka, sześć, niósł, czwórka, wozy, siódemka, powtarzać, pomóc.

236. Uporządkuj alfabetycznie wyrazy z *ó* niewymiennym.

Sójka, półka, wióry, skóra, źródło, wróbel, tchórz, wójt, czółno, próżność, próba.

237. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.

Pisownia wyrazów z *rz* i *ż*

Rz piszemy wtedy, kiedy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się ono na **r**, np. *starzec – starca*, a także w zakończeniach rzeczowników: ***-mierz, -mistrz***, np. *zegarmistrz*.

Rz piszemy po spółgłoskach: ***b, p, d, t, g, k, ch, j, w***, np. *brzeg, naprzód, drzewo, trzeba*. **Wyjątki**: *kształt, pszczoła, pszenica, Pszczyna*. **Zapamiętaj: rz** piszemy w innych wyrazach mimo braku wymiany na ***r***, np. *burza, rząd, korzyść, rzadki.*

Ż piszemy wtedy, kiedy wymienia się ono w wyrazach pokrewnych lub w innych formach danego wyrazu na ***g, dz, h, z, ź, s***, np. *dróżka – droga, drużyna – druh, bliżej – blisko*. ***Ż*** piszemy także na końcu wyrazów pochodzenia francuskiego, np. *bandaż, garaż*, oraz na końcu polskich wyrazów, np. *stróż, nóż*.

238. **Od podanych wyrazów utwórz formy gramatyczne tak, aby wystąpiła wymiana *rz : r*. Podkreśl wymieniające się głoski.**

Wzór: *szczerzy – szczery; wietrzny – wiatr*

Starzy, bystrzy, chmurzyć, wierzyć, górzysty.

239. **Uzupełnij wyrazy brakującymi literami *rz* lub *ż*.**

B…oskwinia, nó…ka, ch…an, g…ęda, ksią…ka, jak…e, w…os, …aba, nó…, ig…yska, p…ebiśnieg, dró…ka, g…yb, krą…ek, k…yk, gara…, bie…nia, fili…anka, spoj…enie, w…ątek, …ołędzie, nieg…eczny, mie…yć, …eźba, wie…ba, bli…ej, nie…adko.

240. **Utwórz związki wyrazowe, podkreśl wyrazy z literą *ż*.**

Wyrazy pomocnicze: dzierżawca, drżenie, lżej, obelżywe, rży.

… słowa, … rąk, … jak koń, było mi …, gospodarny … .

241. **Przeczytaj wyraźnie. Naucz się wiersza na pamięć.**

Ludwik Wiśniewski

Czerwiec

Pracowity czerwiec
przebudził się wcześnie,
poił słodkim sokiem
młodziutkie czereśnie!

zbierał z kwiatów słodycz –
poił tą słodyczą
czerwone jagody.

Pracowity czerwiec
wstał przed słońca wschodem –
mył w perlistej rosie
truskaweczki młode!
W południe na łące

Skończył dzienną pracę,
pobiegł do strumyka.
Tam na ciepłym piasku
koziołeczki fikał.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***słodycz*** – солодощі; ***strumyk*** – струмок.

Zwroty: ***perlista rosa*** – перлиста роса; ***koziołeczki fikać*** – веселитися.

Odpowiedz na pytania. * **Opowiedz, co ciekawego się dzieje w przyrodzie w czerwcu?** * **Jakie latem są dni i noce?** * **Jakie owady fruwają po letnim niebie?**

242. **Uzupełnij zdania.**

Rz piszemy, gdy:

1) **rz** wymienia się na … ; 2) **rz** występuje po spółgłoskach: … ; 3) w zakończeniach rzeczowników rodzaju męskiego na … ; 4) w zakończeniach rzeczowników rodzaju męskiego na … ; 5) w wyrazach, których pisownię należy … .

Ż piszemy, gdy:

1) **ż** wymienia się na … ; 2) **ż** występuje po spółgłoskach: … ; 3) w wyrazach, których pisownię należy … .

Lekcje 57–58.

Wiem więcej

Żniwa są ukoronowaniem całorocznej pracy rolnika. Gdy kłosy zbóż nabrzmieją i zaczną uginać się lekko pod swym ciężarem, a pogoda jest słoneczna i wieje lekki wiatr, wówczas to znak, że należy rozpocząć żniwa.

Dożynki to ludowe święto połączone z obrzędami dziękczynnymi za ukończenie żniw i prac polowych. Tradycyjnie obchodzone w pierwszy dzień jesieni.

243. **Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.**

Pisownia wyrazów z *h* i *ch*

Jeżeli w którymś wyrazie występuje ***h***, to w wyrazach pokrewnych także piszemy ***h***, np. *bohater – bohaterski, honor – honorowy*.

Ch piszemy, jeśli w innych formach danego wyrazu wymienia się ono na **sz** (*sucho – susza, mucha – musze*), po **s** (*schody, schować*) oraz na końcu wyrazów (*gmach, ruch*). ***Wyjątek:*** *druh* «друг, приятель; товариш (у польських харцерів)».

244. **Od podanych słów utwórz zdrobnienia.**

Wzór: *puch – puszek.*

Groch, mech, dach, ciuch, śpioch, okruch.

245. **Utwórz formy miejscownika lp. od rzeczowników.**

Wzór: *uciecha – (o) uciesze.*

Cecha, blacha, mucha, skrucha.

246. **Zabawa „Wskaż hasło”. Przeczytaj, dobierz odpowiednie znaczenia.**

chaos	,,niepomyślny, niefortunny zbieg okoliczności, brak szczęścia, powodzenia”
echo	,,duże ozdobne naczynie z metalu lub szkła, dziś służy jako honorowa nagroda sportowa”
pech	,,stan zamętu, bezładu, zamieszania”
puchar	,,powtórzenie głosu spowodowane odbiciem fali głosowej”
mechanik	,,zespół cech psychicznych właściwych danemu człowiekowi”
chuligan	,,specjalista w dziedzinie budowy maszyn, mechanizmów”
charakter	,,człowiek naruszający obowiązujące normy”
chryzantema	,,zespół śpiewaczy wykonujący wspólnie piosenki”
chór	,,roślina o różnobarwnych kwiatach pochodząca z Chin i Japonii”

247. **Przeczytaj z podziałem na role.**

Teatrzyk dożynkowy

Występują: *piekarz, młynarz, żniwiarz, dzieci. Dzieci wprowadzają na scenę piekarza z szaflikiem. W szafliku jest ukryty bochenek chleba, niewidoczny dla publiczności.*

Dzieci:
Mało nas, mało nas
do pieczenia chleba.
Tylko nam, tylko nam
piekarza potrzeba.
Piekarzu, piekarzu!
Upiecz bochen chleba!

Piekarz:
Do pieczenia chleba
mąki nam potrzeba.

Poproście młynarza.
Dzieci:
Mało nas, mało nas
do pieczenia chleba.
Tylko nam, tylko nam
młynarza potrzeba.
Dzieci:
Młynarzu, młynarzu!
Daj nam mąkę w worze!
Młynarz *(daje dzieciom worek):*
Będzie mąka w worze,
Jak dostanę zboże.
Poproście żniwiarza.
Dzieci:
Mało nas, mało nas
do pieczenia chleba.
Tylko nam, tylko nam
żniwiarza potrzeba.
Żniwiarzu, żniwiarzu!
Czy skosiłeś kłosy?
Czy wystarczy ziarna?
Żniwiarz *(z kosą)*: Będzie chleba dosyć!
Skoszę zboża cały łan.
Młynarzowi ziarno dam.
(Żniwiarz udaje, że kosi zboże i wsypuje ziarno do podstawionego przez dzieci worka. Dzieci niosą ten worek do młynarza).
Młynarz:
W młynie ziarno zmielę sam,
Piekarzowi mąkę dam!
(Młynarz udaje, że miele ziarno. Dzieci niosą worek z mąką do piekarza).
Piekarz:
Z białej mąki będzie chleb,
Będzie chleba pełen sklep!
(Piekarz udaje, że wsypuje mąkę do szaflika, miesza ciasto, po chwili podaje dzieciom bochenek chleba. Dzieci otaczają kołem piekarza, młynarza i żniwiarza. Tańczą wokół nich, śpiewając).
Dzieci śpiewają *(na melodię krakowiaka)*:
A my się schylimy
nad każdym bochenkiem,
za bochenek chleba
damy wam piosenkę.
Niech nasza piosenka
Prędko do was leci.
Z pajdą chleba w ręku
Tańczą wszystkie dzieci
(wg Wandy Chotomskiej).

Uśmiechnij się

Na lekcji nauczyciel pyta Jasia:
– Czy widziałeś kiedyś żywą sarenkę?
– Tak, w telewizji.
– A w lesie?
– Nie widziałem, bo my nie zabieramy telewizora do lasu.

INTERPUNKCJA. POWTÓRZENIE

TEMAT 15

UTWORY LITERATURY LUDOWEJ.

PRZECINEK W ZDANIU POJEDYNCZYM ORAZ W ZDANIU ZŁOŻONYM. ZNAKI PRZESTANKOWE W ZAPISIE ROZMOWY. WYPOWIEDŹI USTNE I PISEMNE.

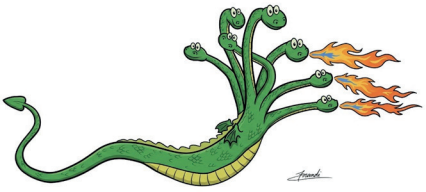
Serial *Top Wing. Ptasia Akademia* został stworzony przez Matthew Fernandesa we współpracy z 9 Story Media Group dla stacji Nickelodeon. Emitowany w Polsce na kanale Nick Jr. od 25 czerwca 2018 roku. Pierwszy odcinek premierowo pojawił się na stronie www.NickJr.com.pl.

Lekcje 59–64.

201. **Posłuchaj legendy.**

Legenda o Żmijowych Wałach

Dawne to były czasy, gdy po kijowskiej ziemi stąpał ognisty żmij. Głów miał siedem, a każda z nich ziała piekielnym żarem. Pożerał wszystko, co spotkał na swej drodze.

Syn księcia Włodzimierza ruszył do walki z ognistą bestią. Dzielnie odpierał żmijowe ataki, ale wkrótce zaczął opadać z sił. Wtedy dostrzegł stojącą nieopodal samotną kuźnię. W ostatniej chwili udało mu się wbiec do środka i zatrzasnąć drzwi przed nosem żmija.

A w kuźni bracia Borys i Gleb wykuwali pierwszy pług. Na widok książęcego syna sami postanowili stanąć do walki z siedmiogłową bestią. Żmij już zdążył roztopić swym ognistym oddechem żelazne drzwi i wetknął jedną z głów do kuźni, żeby podpalić ją od środka.

Bracia natychmiast chwycili żmijowy język, zaciągnęli go na kowadło i zaczęli bić go kowalskimi młotami. Żmij jęczał i wił się, ale wkrótce się poddał. Wtedy bracia zaprzęgli go do pługa i ruszyli z nim na pierwszą orkę.

Ziemia kijowska została otoczona bruzdą, która stanowiła znakomite wały obronne i chroniła miejscową ludność przed złem. Na pamiątkę wydarzeń sprzed wieków, bruzdę nazwano Żmijowymi Wałami.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***kuźnia*** – кузня; ***kowadło*** – ковадло; ***orka*** – оранка; ***poddać się*** – піддатися; ***bruzda*** – борозна.

Zwroty: ***Żmijowe Wały*** – Змієві вали; ***ognisty żmij*** – вогняний змій; ***zaprzęgli do pługa*** – запрягли до плуга; ***wały obronne*** – оборонні вали.

Odpowiedz na pytania. * **Co się stało w dawnych czasach na ziemi kijowskiej?** * **Kto ruszył do walki z ognistym żmijem?** * **Co robili w kuźni bracia Borys i Gleb?** * **Jak udało się zaprząc żmija do pługa?** * **Jak obecnie nazywają się te wały obronne?**

249. Ułóż plan do tekstu i zapisz wyrazy do zeszytu. Opowiedz wiadomości swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.

Przecinek w zdaniu pojedynczym

Oddzielamy przecinkiem jednakowe i równorzędne części zdania pojedynczego – podmioty lub określenia, np. *Lasy, pola, łąki* przemierzaliśmy pieszo. Jeżeli jednak jednakowe części zdania nie są równorzędne, przecinka między nimi **nie stawiamy**, np. *Pierwsze wiosenne kwiaty* pojawiły się już w kwiaciarniach.

Nie rozdzielamy przecinkiem równorzędnych części zdania, jeśli są połączone spójnikami: ***i, oraz, albo, lub, bądź, czy, a, ani, ni***, np. Pojadę na wycieczkę do Zakopanego *albo* nad Bałtyk.

Przecinek stawiamy przed innymi spójnikami, np. ***ale, lecz, jednak, więc, toteż***, np. Dziecko było ładne, *ale* niegrzeczne.

250. Wstaw przecinek w odpowiednie miejsca, gdzie jest to potrzebne. Wyjaśnij pisownię znaków interpunkcyjnych.

Czy dzisiaj pójdziemy na ostatnią wspólną wycieczkę W ogródku posadzimy róże konwalię bratki Dziadek tata i wujek razem oglądają mecz Ołówki leżały na stole biurku na półce Ach jakie były smaczne ciasteczka ale kruche Ubrała się skromnie lecz elegancko.

Wiem więcej

Skąd się wzięły legendy?

W czasie długich zimowych wieczorów kobiety często zbierały się w jednym domostwie i wykonywały przeróżne prace: darcie pierza,

przebieranie grochu. Taki nastrój sprzyjał gawędom, w których obecne były bazyliszki, czarty, duchy i wiele innych stworzeń.

Te opowieści, przekazywane z ust do ust, z pokolenia na pokolenie przetrwały do dziś i nazywamy je **legendami** *(wg Dominiki Strzeleckiej)*.

251. **Przeczytaj wiersz.**

Mariusz Strzelecki

Bazyliszek

(legenda)

Na warszawskim Krzywym Kole ludzie przestraszeni,
Bo tam stwór okropny wygląda z podziemi.
Na kogo żółtym ślepiem łypnie, ten w kamień zamieniony,
Lecz dzieci trzeba szukać, dzieci trzeba bronić.
Chwyta więc płatnerz, ich tata, swą tarczę lustrzaną
I staje przed bestią mocno rozgniewaną.
Pieje bazyliszek, łypie, aż tarcza się mieni,
Wnet sam swoim wzrokiem w kamień się zamieni.
Dzieci ocalone! Ojciec się raduje!
A legenda bazyliszka nad Wisłą się snuje.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***bazyliszek*** – василіск, міфічна тварина, яка мала голову півня, хвіст змії (дракона) та тулуб жаби; за повір'ями погляд василіска був смертельним, чудовисько можна було вбити, лише показавши в дзеркалі віддзеркалення власних очей; ***przestraszony*** – переляканий; ***płatnerz*** – середньовічний ремісник, який виготовляв для людей і коней щити, забрала, рукавиці, кольчуги; ***ocalony*** – врятований; ***snuje się*** – передається; ***łypać*** – зиркати.

Zwroty:
Krzywe Koło – Криве Коло, вулиця в варшавському Старому Місті; ***w kamień się zamieni*** – перетворюється на камінь; ***tarcza lustrzana*** – дзеркальний щит.

Odpowiedz na pytania.

* **Co się stało na warszawskim Krzywym Kole?**
* **W jaki sposób płatnerz pokonał bazyliszka?**

252. **Ułóż plan do tekstu. Opowiedz wiadomości swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.**

Przecinek w zdaniu złożonym

W zdaniu złożonym **oddzielamy przecinkiem** poszczególne zdania składowe, np. *Chciałem dziś oddać książki do biblioteki, ale zapomniałem zabrać je z domu.*

Nie rozdzielamy przecinkiem poszczególnych zdań składowych, jeśli są połączone spójnikami: ***i, oraz, albo, lub, bądź, czy, a, ani, ni,*** np. *Koledzy zobaczą mecz albo pójdą na miasto.*

253. **Wstaw brakujące przecinki.**

Była ładna pogoda więc poszliśmy zwiedzać Zamek Królewski. Po obiedzie będziemy grać w gry komputerowe lub wybierzemy się na basen. Pani przewodnik nam powiedziała że dobrze znamy historię Warszawy. Chcieliśmy zostać dłużej ale musieliśmy wracać do domu.

254. **Ułóż zdanie złożone z rozsypanki wyrazowej.**

a, się snuje. Wisłą, Ojciec, nad, bazyliszka, się raduje, legenda

Wiem więcej

Figura bazyliszka na Rynku Starego Miasta w Warszawie

Bazyliszek, czasem nazywany *królem węży,* to mityczne stworzenie, pojawiające się w legendach, podaniach i bajkach, mające zdolność zabijania wzrokiem i oddechem. Bazyliszek zabijał ludzi, gdy tylko na nich spojrzał. Stąd frazeologizm ***bazyliszkowy wzrok***, który oznacza „przenikliwe spojrzenie wyrażające nieżyczliwy stosunek do kogoś, czegoś".

255. **Posłuchaj baśni.**

Złota siekiera

(baśń ludowa)

Szedł raz cieśla nad rzekę. Usiadł na brzegu i zaczął jeść. Nagle wpadła mu do wody siekiera. Zmartwił się i zapłakał. Ten płacz usłyszał wodnik. Wydobył z wody złotą siekierę i zapytał:

– Czy to twoja siekiera?

Cieśla spojrzał i powiedział:

– Nie! Ta jest ze złota, moja była z żelaza.

Wodnik zanurzył się w głębinie i przyniósł żelazną siekierę. Cieśla zawołał uradowany:

– Ta jest moja!

Wodnik oddał cieśli jego siekierę, a na dodatek podarował mu jeszcze złotą.

Cieśla pokazał siekierę sąsiadowi. Sąsiad postanowił:

– Pójdę i oszukam wodnika.

Poszedł nad rzekę. Wrzucił do wody żelazną siekierę, usiadł na brzegu i zapłakał. Wodnik wydobył z wody złotą siekierę. Sąsiad wyciągnął po nią rękę i zawołał:

– To moja siekiera!

Ale wodnik zniknął w głębinie wraz z siekierą i już się więcej nie pokazał.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: **cieśla** – тесля; **wodnik** – водяник, злий дух, який живе у воді.

Zwroty: **na dodatek** – а після цього; **zniknął w głębinie** – зник в глибині.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

*** Kto jest bohaterem tej baśni? * Co stało się z cieślą? * Dlaczego cieśla chciał otrzymać żelazną, a nie złotą siekierę? * Czy udało się sąsiadowi cieśli oszukać wodnika? Odpowiedź uzasadnij.**

256. **Ułóż plan do tekstu. Opowiedz wiadomości swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.**

Znaki interpunkcyjne w zapisie rozmowy

W zapisie zdania używamy: **kropki (крапка), znaku zapytania (знак питання)** lub **wykrzyknika (знак оклику)**. Stosujemy także następujące znaki interpunkcyjne (przestankowe): **pauzę (тире)**, kiedy zapisujemy początek wypowiedzi albo oddzielamy wyrazy (zdania) wplecione w wypowiedź; **dwukropek (двокрапка)**, kiedy kończy się zapowiedź przed rozpoczęciem cudzych słów; **wielokropek (три крапки)** po zdaniach niepełnych, niedokończonych.

257. **Przeczytaj dialog, a następnie wstaw brakujące znaki interpunkcyjne.**

Powiedz mi, Jasiu, jak się pisze słowo jeż
Jeż
No, co ma jeż na końcu
Ogonek, proszę pani

201. **Przeczytaj podanie.**

Wdzięczność niedźwiedzia

(podanie ludowe)

Na Wilczy, niedaleko topieli jeden chłop układał w stogu wysuszone siano i zauważył pod sosną niedźwiedzia, który ze swej łapy usiłował wyciągnąć kolec. Szło mu to ciężko.

Chłop, co pracował przy sianie, nie namyślał się długo, podszedł do niedźwiedzia i udzielił mu potrzebnej pomocy. Uradowany niedźwiedź zamruczał, wstał i poszedł w głąb boru.

W kilkanaście lat później chłop ten został napadnięty przez wilki. Bronił się, jak tylko mógł, ale sytuacja stawała się z minuty na minutę groźniejszą. I nie wiadomo jak

by się to skończyło, gdyby nie nagła pomoc niedźwiedzia, któremu niegdyś okazał życzliwość. Niedźwiedź stanął bowiem w obronie chłopa i pokonał wilczą zgrają.

Odtąd niedźwiedź często zaglądał do zagrody swego przyjaciela, gdzie bywał goszczony miodem i chlebem.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: ***topiel*** – вир; ***kolec*** – колючка.

Zwroty: ***szło mu to ciężko*** – це було важко зробити; ***udzielić pomocy*** – надати допомогу; ***okazać życzliwość*** – бути доброзичливим; ***wilcza zgraja*** – вовча зграя.

zagroda – огорожа
uradowany – радісний
łza – сльоза
siekiera – сокира
hełm – шолом

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

*** Kogo jednego razu zauważył chłop? * Co się stało z niedźwiedziem? * Kto napadł na chłopa? * Wyjaśnij tytuł podania.**

259. Przeczytaj wyraźnie teksty polskich piosenek ludowych.

Poszło dziewczę po ziele

Poszło dziewczę po ziele, po ziele, po ziele,
Nazbierało niewiele, niewiele, bęc!
Przyszedł do niej braciszek,
Połamał jej koszyczek.
Oj, ty ty, oj, ty ty,
Za koszyczek zapłać mi!

Miała baba koguta

Miała baba koguta,
Wsadziła go do buta, hej!
O, mój miły kogucie!
Jakże ci tam w tym bucie jest?
Miała baba indora,
Wsadziła go do wora, hej!
O, mój miły indorze!
Jakże ci tam w tym worze jest?

Miała baba kokoszkę,
Wsadziła ją w pończoszkę, hej!
Moja miła kokoszko!
Jakże ci tam w pończoszce jest?

260. **Wstaw w przysłowia brakujące litery, przetłumacz na język ukraiński.**

Dzieci i ryby głosu nie maj□.
Bieda z dzie□mi, bieda i bez dzieci.
Małe dzieci, mały kłopot; du□e dzieci, duży kłopot.
Dla dobrego dziecka słowo starczy za kar□.

261. **Wstaw poprawną formę rzeczownika.**

Magda z (piesek) idzie na spacer. W szkole na (tablica) wiszą literki. Na (obrazki) widzę zwierzęta. Wczoraj długo rozmawiałyśmy z (mama).

262. **Dopisz do poniższych rzeczowników pasujące czasowniki.**

Wzór: *Wiatr wieje.*

Pies …, śnieg …, nauczyciele …, samochody … .

263. **Określ liczbę rzeczowników.**

Łukasz idzie. Słońce świeci. Mrówki pracują. Drzewa rosną. Deszcz pada.

264. **Wskaż rodzaj rzeczowników.**

Zadanie, liceum, prosię, hejnalista, siostra, piec, auto, noc, kuzyn, mistrzyni.

265. **Odmień czasownik *odpowiadać* w czasie teraźniejszym.**

266. **Zamień podkreślone rzeczowniki na zaimki osobowe.**

Ciocia gotuje obiad. Pomagam cioci, kiedy przygotowuje zupę i surówkę. Surówka będzie zrobiona z kapusty. Ogródek jest zadbany, a kapusta rośnie w ogródku.

267. **Wskaż, na jakie pytania odpowiada zaimek?**

268. **W jakim szeregu są liczebniki porządkowe?**

a) Pół, półtora, dwie trzecie;
b) pierwszy, drugi, dziesiąty;
c) troje, czworo, pięcioro;
d) dwa, pięć, dziesięć.

269. **W której grupie wyrazów podano tylko przysłówki?**

a) Miło, wesoły, zgrabnie, wczoraj;
b) szybko, ładnie, wczoraj, dokładnie;
c) daleko, długi, niewyraźnie, bardzo;
d) jutro, blisko, szybko, miły.

270. **Dokończ rymowanki.**

Wyrazy pomocnicze: zbierają, latają, bratek, wesoło, uszka, płotek, miele, woza, nosa, spadło, głowa.

Lata osa koło _____; ciele, co językiem _____; leci muszka koło _____; owoce spadają, dzieci je _____; sowa to mądra _____; przyszła koza do _____; ten kwiatek nazywa się _____; wlazł kotek na _____; ryby pływają – ptaki _____; abecadło z pieca _____; zróbmy koło, będzie _____ .

271. **Sprawdź swoją wiedzę.**

1. **Jaka jest oficjalna nazwa państwa polskiego?**
2. **Jak nazywa się największa rzeka w Polsce?**
3. **Wymień nazwy trzech warzyw.**
4. **Wymień nazwy trzech owoców.**
5. **Wymień nazwy trzech zwierząt.**
6. **Wymień 1–3 nazwy pojazdów: lądowych, wodnych i powietrznych.**
7. **Podziel wyrazy na sylaby.**

Rama, niezapominajka, sałata, tygrysy, telewizor, hipopotam, długopisy, ratunek, Warszawa, niepowodzenie, Bałtyk, Wielkanoc, żołędzie.

8. Z podanych wyrazów wybierz pary synonimów i zapisz je.

Przerwa, niepodległość, dyskusja, antrakt, tęsknota, dysputa, wróg, suwerenność, przeciwnik, smutek.

9. Połącz wyrazy w pary antonimiczne.

Nowoczesny, czuły, gwałtowny, surowy, opanowany, bezduszny, staromodny, łagodny.

10. Wskaż podstawę słowotwórczą i formant w podanych wyrazach.

Okienko, matula, przemiły, przychodzić, konik.

11. Uzupełnij zdania, wypisz wyrazy z *rz*, *ó*.

a) Ka…dy z nas ma ulubiony tale…yk. Na moim są laskowe o…echy. Na tale…u K…ysia są g…ybki. Barba…e najbardziej podoba się tale…zyk z obrazkiem p…edstawiającym wesołego kucha…a.

b) Wr…bel i kuk…łka kł…cili się popoł…dnie i wiecz…r o to, kt…re z nich jest piękniejsze. O p…łnocy zdenerwowała się rop…cha, kt…ra wyszła z kałuży. Po co się kł…cić? I tak wiadomo, że najpiękniejsze są duże ropuchy.

12. Uzupełnij tabelę podanymi wyrazami.

nazwy własne	rzeczowniki pospolite

Hymn, bohater, Halina, Hel, Podhale, hrabia, huba, Holandia, Hindus, Helenka, Heniek, hydraulik, Haga, hiena, hiacynt, hejnał, horyzont, hymn, historia.

SŁOWNICZEK WYRAZÓW I ZWROTÓW DO ZAPAMIĘTANIA

A
abecadło – абетка
agrafka – англійська шпилька
akcent – наголос

B
biegać na wybiegu – бігати на подіумі
Boże Narodzenie – Різдво
brama szkoły – шкільна брама
bury – коричневий
burzliwy – бурхливий
brodzik – басейн для дітей

C
calutki – весь
czas płynie – час пливе
czerwona kulka – червона кулька
czym prędzej – чим швидше

Ć
ćwiczyć – вчити

D
deszcz leje – злива
deszcz rzęsisty – рясний дощ
dialekt – діалект
dobroć – доброта
dość – досить
dowiadywać się – дізнаватися
dywan – килим
dzieje – історія
dzielne chłopaki – відважні хлопці
druh – друг, приятель; товариш (у польських харцерів)

F
fach – спеціальність, фах
firanki – завіски, занавіски
frazeologia – фразеологія

G
garść orzechów – жменя горіхів
głaskać kota – гладити кота
głosy ptaków – голоси птахів
głośnik – динамік
grać w berka – грати у квача
gwara – жаргон

H
haft – вишивка
haftować – вишивати
hamować gniew – гамувати гнів
hełm – шолом
honor – честь

I
intencja – намір, задум
iżby – щоб

J
jabłko soczyste – соковите яблуко
jakie szczęście – яке щастя

K
kanapa – канапа, диван
kitka – пухнастий хвіст вивірки або білки
kolebka – колиска
komoda – комод
komunikacja międzyludzka – спілкування між людьми
korzystajmy z parasola – користуймося парасолькою
kraina słońca – країна сонця
krąg – коло
krzywo – криво
księżniczka – принцеса
kuć – кувати; зубрити

L
leszczyna – ліщина
limba – сосна кедрова
lodowa tafla – льодова поверхня
łza – сльоза

Ł
ładny – гарний
łagodny – лагідний
łakocie – солодощі
łaskawy uśmiech – привітна усмішка

M
makówka – маківка
malowanie pisanek – розмальовування

писанок
mądrość – мудрість
miło popatrzeć – мило подивитися
miłość – кохання
mocne postanowienie – тверда постанова
mocno – міцно
modelka – манекенниця
moknąć – мокнути
mądrość – мудрість

N

nadepnąć – наступити
nagle – враз
najbardziej – найбільш
nasionka skrzydlate – крилаті насіннячка
narzędzie – знаряддя
nie opłacać się – не варто
nie zależało mi – я не був зацікавлений
nieprzytomny – непритомний
niewiele – небагато

O

obraz – картина
odczytać – прочитати
odmiana – різновид
odrobić lekcje – підготувати домашнє завдання
oprawka – оправа
okropnie obrzydł – жахливо набрид
otworzyć oczy ze zdumienia – відкрити очі зі здивування

P

piękno krajobrazu – краса краєвиду
piosenka obrzędowa – обрядова пісня
pisać ładnie – гарно писати
pisnąć – писнути
placek – пиріг
po ołówku ani śladu – від олівця немає жодного сліду
podkpiwać – підсміюватися
podziękowanie – подяка
polecieć na skrzydłach – полетіти на крилах
pomysł – задум
poradzę sobie sam(a) – я справлюсь сам (а)
porywiście – поривчасто
porządnie – порядно
posiłek – їжа
posprzątać – прибрати
postać na jednej nodze – постояти на одній нозі
postanowić – вирішити
powachlować – повівати
powycierać kurz – повитирати пил
pozwolić – дозволити
pracować w pocie czoła – працювати в поті чола
pracowitość – працьовитість
prezenty – подарунки
proszę wierzyć – прошу мені вірити
próżne nadzieje – марні надії
przecież – адже
przeddzień – переддень
przygoda – пригода
przyjemnie – приємно
przysiadł – присів
przytulać się – притулятися
pszczółka – бджілка

R

rada z pomysłu – рада задуму
radosny – радісний
raźnym krokiem – жвавим кроком
regał – полиця
Rzeczpospolita Polska – Республіка Польща
rosy ziębią – роси охолоджують
rozległy grzbiet – широка вершина
rozweselić – розвеселити
rozwinąć węża – розгортати шланг
rzeczywistość – дійсність

S

sarenka – сарнонька, сарночка
serdeczność – сердечність
siekiera – сокира
skarb kultury – скарб культури
skarby jesieni – скарби осені
skuwka – наконечник
skwar – жара
słodki nektar – солодкий нектар
słotna jesień – дощова осінь
stań w kolejce – стань в черзі
strąk fasoli – стручок квасолі

stwierdzić – ствердити
sypialnia – спальня
szarotka alpejska – альпійський едельвейс
szarpie drzewem – шарпає деревом
szkolny próg – шкільний поріг
szron – іній
szust do wody – нирок до води

Ś

ścieżyna – стежина
ścigać się – змагатися
świetnie – чудово

T

tatuś – татусь
tłum łyżwiarzy – натовп ковзанярів
towarzystwo – товариство
trema – хвилювання
trwały – тривалий

U

ucieszyć się – зрадіти
ułożyć książki – скласти книжки
uzmysłowić – зрозуміти
uradowany – радісний
uroczystość – урочистість
uścisk rąk – потискання рук

W

w zależności – в залежності
wcześniej – раніше
Wielkanoc – Великдень
właściwie używać – правильно вживати
woźny w szkole – сторож, двірник
wpaść do ucha – почути
wróżka – ворожка
wspaniale – прекрасно
wspólne troski – спільні турботи
wspólny – спільний
wsuwać worek – покласти мішок
wścibski – надто цікавий
wybiec – вибігти
wychowawczyni – вихователька
wygrywać – вигравати
wykonywana praca – виконувана праця
wyodrębniony – виокремлений
wypadł kleks – постала пляма
wypaść – вийти
wypatrywać – вдивлятися
wypowiadać słowa – висловлюватися
wyraźnie – виразно
wytarła buty – витерла черевики
wyznacznik – показник

Z

z zapałem – із завзятістю
zabawa – гра
zagroda – огорожа
zainteresowania – зацікавлення
zamieść podłogę – замести підлогу
zapewniać – запевнити
zaskoczeni – вражені
zdałoby się – здалося б
zdziwić się – здивуватися
ze względu – з погляду
zgłosić się do odpowiedzi – зголоситися до відповіді
zgubić – згубити
zjeść rozumy – мудріти
złapać się – схопитися
złoty trzos – мішок золота
zmartwiony – стурбований
zmienić kołnierzyk – змінити комірець
zmieścić się – зміститися
zmokła kurka – змокла курка
zniknąć – зникнути
zobaczyć – побачити
zrobić porządki – зробити порядок
zrobić wielką karierę – зробити велику кар'єру
zrywać się – зриватися

Ź

źle – погано, недобре
źrebak – лошак
źródło – джерело

Ż

żmija – змія; гадюка
życzenia – побажання
żyrandol – люстра

WYKAZ ŹRÓDEŁ WYKORZYSTANYCH W PODRĘCZNIKU

1. Войцева О. Відкрий таємниці польської мови. 2-ге вид., випр. і доп. Чернівці : Букрек, 2016. 272 с.
2. Войцева О. А., Бучацька Т. Г. Типова навчальна програма з польської мови та читання для 1-2 та 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. 2018.
3. Польська мова : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти / О. А. Войцева, Т. Г. Бучацька. Чернівці : Букрек, 2020. 136 с.
4. Польсько-український лінгвокраїнознавчий словник / Упорядники: О. Войцева, Г. Касім, Є. Ковалевський. К. : ТОВ НВП„Інтерсервіс", 2018. 192 с.
5. Юрковський М., Назарук В. Українсько-польський, польсько-український словник. К. : Школа, 2003. 935 с.
6. Cygal K., Kuczera B., Szymonek E., Kształtowanie umiejętności na lekcjach języka polskiego: scenariusze lekcji dla klas IV–VI. Kraków : Wydawnictwo Znak, 2003. 145 s.
7. Kędzior E., Solarska M., Zarska I. Moim zdaniem. Język polski. Klasa 4. Podręcznik. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, 2026. 352 s.
8. Lubaś W. Podręczny słownik poprawnej wymowy polskiej. Wyd. 3. Kraków-Katowice : Rzeszowskie zakłady graficzne, 1994. 213 s.
9. Mędak S. Słownik odmiany rzeczowników polskich. Kraków : UNIVERSITAS, 2003. 321 s.
10. Mędak S. Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich. Kraków : UNIVERSITAS, 2003. 363 s.
11. Nowy słownik języka polskiego / Red. A. Markowski. Warszawa : PWN, 2000. 1790 s.
12. Płóciennik I., Podlawska D. Słownik wiedzy o języku. Bielsko-Biała : Rytm, 2005. 326 s.
13. Polański E., Nowak T. Najnowszy podręcznik gramatyki języka polskiego. Kraków : Petrus, 2011. 332 s.
14. Słownik gramatyki języka polskiego / pod red. W. Gruszczyńskiego, J. Bralczyka. Warszawa : Wydawnictwo szkolne i pedagogiczne. 2002. 359 s.
15. Słownik języka polskiego: w 3 t. / pod red. M. Szymczaka. Warszawa : PWN, 1978–1981.
16. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL3qHjxSSl7AGDslHrmYJ51ofc5UnNp6ag. – Тамбнейли відеороліків серіалу Top Wing. Ptasia Akademia.

WYCIECZKA DO MUZEUM

Muzeum Zabawek i Zabawy powstało w Kielcach w 1979 roku, mieści się w zabytkowym XIX-wiecznym budynku dawnych hal targowych. Jest to największe i najstarsze muzeum w Polsce, w którym zaprezentowano kilka tysięcy eksponatów zabawek zarówno historycznych, jak i współczesnych. Zwiedzający mogą obejrzeć kilkanaście wystaw: lalki z całego świata, zabawki historyczne i ludowe, modele samochodów, samolotów, statków, kolejkę elektryczną. Trzy razy dziennie, o godzinie 11., 12. i 13., można zobaczyć Babę Jagę „wychodzącą" z wieży zegarowej. Na wystawach interaktywnych młodzi odkrywcy historii zabawek mogą nie tylko obejrzeć, ale i dotknąć eksponatów. Podczas zwiedzania dzieci mają także okazję pobawić się w kąciku zabaw, a latem na dziedzińcu muzeum (wg http://www.muzeumzabawek.eu/mziz/).

Kijowskie Muzeum Zabawek powstało w 2005 roku. Jest to miejsce nie tylko dla dzieci, ale także dla dorosłych, którzy przez chwile mogą znów poczuć się jak dzieci. Muzeum posiada ponad 15 tys. zabawek, wśród nich: lalki, w tym w ukraińskich strojach ludowych, samochodziki, czołgi, misie, porcelanowe i gliniane figurki, statki kosmiczne, zegarki, żołnierzyki i wiele innych zabawek. Do najciekawszych eksponatów należą ukraińskie zabawki ludowe z gliny, słomy, trawy.

SPIS TREŚCI

POWTÓRZENIE
TEMAT 1 Bogactwo języka polskiego
i różnorodność jego budowy 3
TEMAT 2 Nasza szkoła i nasza klasa. Moi nauczyciele.
Ja i moi szkolni koledzy. Wypowiedzi ustne i pisemne. 11

FONETYKA
TEMAT 3 Moja rodzina. Dziecko w rodzinie. Fonetyka.
Samogłoski i spółgłoski. Alfabet. Sylaba i akcent wyrazowy.
Zasady podziału wyrazów na sylaby 15

SŁOWNICTWO. FRAZEOLOGIA
TEMAT 4 Cechy charakteru człowieka. Znaczenie wyrazu.
Wyrazy wieloznaczne, bliskoznaczne i przeciwstawne 23
TEMAT 5 Jesień. Przyroda jesienią.
Frazeologizm i jego znaczenie 33

SŁOWOTWÓRSTWO
TEMAT 6 W sklepie. Budowa słowotwórcza wyrazu.
Formanty słowotwórcze 37

MORFOLOGIA
TEMAT 7 Kraj ojczysty. Polska – nasz sąsiad. Części mowy.
Rzeczownik i jego podział na grupy. Rodzaj gramatyczny rzeczowników 45
TEMAT 8 Zima. Przyroda zimą. Zimowe święta i rozrywki.
Odmiana rzeczowników przez liczby i przypadki 52
TEMAT 9 Moje mieszkanie. Przymiotnik jako część mowy. Przymiotniki
jakościowe i relacyjne. Odmiana przymiotników. Zaimek jako część mowy.
Zaimki osobowe, ich odmiana 60
TEMAT 10 Książka źródłem wiedzy. Literatura polska dla dzieci.
Czasownik jako część mowy. Bezokolicznik. Czasowniki niedokonane
i dokonane. Formy czasownika w czasie teraźniejszym 71
TEMAT 11 Wielkanoc. Obyczaje świąteczne. Liczebnik jako część mowy
i jego rodzaje. Odmiana liczebników 1–4. 82
TEMAT 12 Moja mama jest kochana. Dzień Matki.
Podstawowe wiadomości o przysłówku i przyimku 92

SKŁADNIA
TEMAT 13 Podróż po Polsce. Budowa zdania.
Zdania ze względu na cel wypowiedzi. Zdanie pojedyncze.
Podmiot i orzeczenie. Zdanie pojedyncze a złożone 99

ORTOGRAFIA
TEMAT 14 Lato. Przyroda latem. Wakacje. Wielkie litery. Pisownia *nie*
z rzeczownikami i czasownikami. Pisownia wyrazów z *ę, ą, en, em, on, om*.
Pisownia wyrazów z *ó / u, rz / ż, h / ch* 108

INTERPUNKCJA. POWTÓRZENIE
TEMAT 15 Utwory literatury ludowej. Przecinek w zdaniu pojedynczym
oraz w zdaniu złożonym. Znaki przestankowe w zapisie rozmowy.
Wypowiedzi ustne i pisemne. 120

SŁOWNICZEK WYRAZÓW I ZWROTÓW DO ZAPAMIĘTANIA 131

WYKAZ ŹRÓDEŁ WYKORZYSTANYCH W PODRĘCZNIKU 134

Навчальне видання

ВОЙЦЕВА Олена Андріївна
БУЧАЦЬКА Тетяна Григорівна

ПОЛЬСЬКА МОВА

підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

У підручнику використано матеріали з інтернет-джерел

Редактор *Томаш Калуські*
Художник *Вікторія Дунаєва*
Коректор *Антоніна Тарасова*
Дизайн і верстка *Сергія Бучацького*

Формат 70x100/16. Ум.-друк. арк.11,01. Обл.-вид. арк.9,0.
Наклад 937 прим. Зам. № 1901.

Видавець і виготовлювач МПП «Букрек»,
вул. С. Костишина, 10, м. Чернівці, 58002.
Тел.: (0372) 55-29-43, +380 66 400 87 05.
E-mail: info@bukrek.net. Сайт: www.bukrek.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.